

THÔNG MINH

TỈNH TÁO

MẠNH MẼ

TỬ TẾ

DŨNG CẢM

SỬ DỤNG INTERNET AN TOÀN VÀ HIỆU QUẢ

Chào mừng bạn đến với giáo trình Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả, một dự án hợp tác giữa Google, Liên minh An toàn Mạng và Liên minh Duy trì An toàn Internet (iKeep-Safe.org). Tài liệu này là một phần của chương trình Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả, một chương trình đa kênh nhằm dạy trẻ em các kỹ năng sử dụng Internet an toàn và thông minh.

Giáo trình Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả trang bị cho giáo viên công cụ và phương pháp cần thiết trong việc truyền dạy các kiến thức nền tảng về an toàn kỹ thuật số và công dân số trong môi trường lớp học. Năm này giáo trình này đã được cập nhật và bổ sung sáu hoạt động về thông hiểu truyền thông (media literacy). Các kế hoạch bài giảng trong chương trình khơi gợi những điểm quan trọng nhất giúp giáo viên thu hút sự tham gia của học sinh, nhằm hướng các em trở thành những công dân thành công trong môi trường mạng toàn cầu an toàn. Các bài học được củng cố bằng các kỹ thuật trò chơi hoá (gamification – game hoá), với công cụ Internland (g.co.Interland), một trò chơi trực tuyến giúp học sinh vừa vui học vừa thực hành về an toàn số, công dân số - cũng thú vị như Internet vậy.

Năm chủ đề về an toàn internet và công dân số hình thành nên bộ quy tắc ứng xử trên môi trường Internet:

- Chia sẻ có trách nhiệm (Thông minh khi sử dụng Internet)
- Đừng bị lôi kéo vì tin giả (Tỉnh táo khi sử dụng Internet)
- Giữ bí mật an toàn (Bảo mật mạnh khi sử dụng Internet)
- Hãy luôn tử tế (Tử tế khi sử dụng Internet)
- Khi có nghi ngờ, hãy nói ra (Dũng cảm khi sử dụng Internet)

Các bài học này được thiết kế phù hợp nhất cho học sinh từ lớp 2 đến lớp 6, tuy nhiên giáo viên hoàn toàn có thể trang bị các kiến thức này cho học sinh lớp lớn hơn, nhất là phần tư vấn, thảo luận nhóm và thực hành trò chơi. Chúng tôi khuyến khích giáo viên giảng dạy và trải nghiệm để biết nội dung nào là cần thiết nhất, hấp dẫn nhất với mỗi đối tượng học sinh. Giáo viên có thể lựa chọn đi lần lượt từng bài từ đầu đến cuối, hoặc chọn một hoặc hai bài để đào sâu kiến thức cho học sinh của mình.

Hiệp hội Công nghệ Giáo dục Quốc tế (ISTE) đã tiến hành đánh giá độc lập giáo trình Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả, và nhận thấy rằng chương trình này phù hợp cho học sinh, đáp ứng các Tiêu chuẩn ISTE 2019 cho học sinh. ISTE đã trao Dấu xác nhận Đủ điều kiện sử dụng cho giáo trình Sử Dụng Internet An Toàn và Hiệu Quả.

Giáo trình Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả và trò chơi Interland là hai trong số các tài liệu mà phụ huynh, giáo viên có thể tin tưởng sử dụng nhằm khuyến khích những thói quen tốt khi sử dụng mạng. Để tham khảo thêm các tài liệu dành cho giáo viên và phụ huynh từ Google, chẳng hạn như các hoạt động có sẵn slide Pear Deck, video cho giáo viên, các tài liệu có thể tải xuống để phát trên lớp, hay các hướng dẫn, bí kíp cho phụ huynh, vui lòng truy cập g.co/BelInternetAwesome.

MỤC LỤC

Hướng dẫn dành cho giáo viên	4
Tài liệu 1: Mẫu thư/email gửi phụ huynh	
Tài liệu 2: Các câu hỏi thường gặp	
Bài 01: Chia sẻ có trách nhiệm	8
Hoạt động 1: Khi nào không nên chia sẻ	
Hoạt động 2: Đây là hồ sơ của ai?	
Hoạt động 3: Người khác nhìn nhận về mình như thế nào?	
Hoạt động 4: Hãy giữ bí mật	
Hoạt động 5: Mình không có ý như vậy!	
Hoạt động 6: Đóng khung lại	
Hoạt động 7: Trò chơi: Núi lưu tâm	
Bài 02: Đừng bị lôi kéo vì tin giả	28
Hoạt động 1: Đừng bị mắc mưu!	
Hoạt động 2: Bạn là ai?	
Hoạt động 3: Về các trợ ký ảo	
Hoạt động 4: Có đúng như vậy không?	
Hoạt động 5: Nhận diện thông tin bị bóp méo trên mạng	
Hoạt động 6: Trò chơi: Dòng sông thực tại	
Bài 03: Hãy giữ bí mật	58
Hoạt động 1: Tạo mật khẩu an toàn	
Hoạt động 2: Giữ bí mật	
Hoạt động 3: Trò chơi: Tháp kho báu	
Bài 04: Hãy tử tế	66
Hoạt động 1: Từ người ngoài cuộc thành người trong cuộc	
Hoạt động 2: Lựa chọn của những người bạn	
Hoạt động 3: ... nhưng lựa lời mà nói cho vừa lòng nhau!	
Hoạt động 4: Người khôn nói tiếng dịu dàng, dễ nghe	
Hoạt động 5: Nói đi đôi với làm	
Hoạt động 6: Ngôn từ có thể thay đổi một tấm hình như thế nào	
Hoạt động 7: Trò chơi: Vương quốc tốt bụng	
Bài 04: Khi có nghi ngờ, hãy nói ra	86
Hoạt động 1: Khi nào cần trợ giúp	
Hoạt động 2: Báo cáo online	
Hoạt động 3: Thế nào là dũng cảm?	

Mẫu thư/email gửi phụ huynh

Dưới đây là mẫu thư/email giáo viên có thể dùng để trao đổi với phụ huynh về việc các công cụ giáo dục mới sẽ hỗ trợ con họ như thế nào trong việc học cách đưa ra quyết định đúng về an toàn Internet và ứng xử phù hợp trên không gian mạng.

Kính gửi quý phụ huynh,

Khi các con còn nhỏ, chúng ta làm hết sức mình giúp con học được nhiều điều hay từ Internet, đồng thời bảo vệ các con ta khỏi các rủi ro và ảnh hưởng tiêu cực của thế giới trực tuyến (online). Khi các con lớn dần, vai trò của chúng ta là giúp các con học cách tự đưa ra các quyết định an toàn và được suy nghĩ thấu đáo, để các con được an toàn trên không gian mạng.

Tại trường [tên trường], chúng tôi tin rằng sự hợp tác với Quý phụ huynh sẽ giúp các em học sinh:

- Tư duy tích cực và đánh giá được nội dung của các trang web, email và các nội dung trực tuyến khác.
- Bảo vệ các em khỏi các mối đe dọa trực tuyến, bao gồm bắt nạt và lừa đảo.
- Chia sẻ một cách thông minh: cái gì, khi nào, như thế nào và với ai.
- Tử tế và tôn trọng người khác trên mạng, bao gồm cả việc tôn trọng quyền riêng tư của họ.
- Tìm kiếm trợ giúp của cha mẹ hoặc người nào có thể tin tưởng khi gặp khó khăn

Năm nay, nhà trường sẽ giới thiệu đến các em giáo trình Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả, một chương trình được thiết kế để dạy cho trẻ các kỹ năng cần thiết để sử dụng mạng an toàn và thông minh. Các bài học được củng cố bằng các kỹ thuật trò chơi hoá (gamification – game hoá), với công cụ Internland (g.co.Interland), một trò chơi trực tuyến giúp học sinh vừa vui học vừa thực hành về an toàn số, công dân số - cũng thú vị như Internet vậy. Giáo trình này được phát triển bởi Google, với sự cộng tác của các nhà giáo dục, nhà nghiên cứu, chuyên gia mạng tại Hiệp hội an toàn Internet và iKeepSae.org. Thêm vào đó, giáo trình này sẽ mang đến cho người học nhiều trải nghiệm vui nhộn, phù hợp với lứa tuổi của các em với năm bài học chính:

- Chia sẻ có trách nhiệm
- Hãy giữ bí mật
- Khi có nghi ngờ, hãy nói ra
- Đừng bị lôi kéo vì tin giả
- Hãy tử tế

Sử dụng công nghệ thông minh và an toàn sẽ giúp học sinh chủ động học tập và giúp nhà trường hoạt động hiệu quả hơn. Chúng tôi tin rằng chương trình “Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả” sẽ đánh dấu bước ngoặt quan trọng trong nỗ lực của trường [tên trường] giúp học sinh học tập, khám phá và sử dụng mạng Internet một cách an toàn cả trong và ngoài trường học.

Chúng tôi rất sẵn lòng chia sẻ thông tin về chương trình này, bao gồm cả các tài liệu mà học sinh sẽ học trên lớp, đến quý phụ huynh, đồng thời quý phụ huynh có thể tham khảo thêm tại trang web g.co/BelnternetAwesome. Chúng tôi khuyến khích quý phụ huynh trò chuyện với con về các chủ đề mà con được học, các hoạt động mà các con tham gia trên lớp, và biết đâu quý phụ huynh cũng có thể học được một vài mẹo hay về bảo vệ quyền riêng tư trên mạng.

Trân trọng
[Ký tên]

Các câu hỏi thường gặp phải

Có cần phải hoàn thành các bài học trước khi chơi trò chơi Interland?

Không – nhưng chúng tôi khuyến khích dạy các bài học trước sau đó chơi trò chơi Interland. Trò chơi này sẽ giúp củng cố các chủ đề được dạy trong chương trình và càng thú vị hơn khi học sinh có cơ hội trao đổi, thảo luận, đề xuất ý tưởng trước khi trải nghiệm trò chơi.

Học sinh có cần có tài khoản Goolge để học chương trình này?

Không! Ai cũng có thể vào mạng và truy cập đến giáo trình Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả mà không cần có tài khoản đăng nhập, email hay mật khẩu.

Thiết bị nào có thể chơi trò chơi Interland?

Interland hoạt động trên mọi thiết bị có kết nối Internet và trình duyệt web. Điều đó có nghĩa là hầu hết máy tính để bàn, xách tay, máy tính bảng, điện thoại di động đều có thể truy cập đến giáo trình này.

Các đường link dẫn đến tài liệu là gì?

- Trang chủ của giáo trình Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả, truy cập g.com/BelInternetAwesome.
- Trò chơi Interland, truy cập g.co/Interland
- Giáo trình Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả, truy cập: g.com/BelInternetAwesomeEducators.
- Phụ huynh, truy cập: g.com/BelInternetFamilies

Tôi có cần được tập huấn gì đặc biệt để dạy chủ đề này, hay có cần là giáo viên dạy môn học cụ thể nào không?

Thứ nhất, bất kỳ giáo viên nào cũng có thể dạy giáo trình này cho học sinh và không cần phải được tập huấn gì thêm.

Thứ hai, giáo viên dạy môn học nào cũng có thể dạy được.

Giáo trình Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả phù hợp nhất với học sinh lớp mấy?

Toàn bộ chương trình, bao gồm giáo trình, trò chơi, tài liệu tham khảo trên website, được thiết kế phù hợp nhất với học sinh từ lớp 2 đến lớp 6 (7 đến 12 tuổi). Tuy nhiên, giáo viên cũng có thể thiết kế bài giảng cho phù hợp với học sinh các lớp lớn hoặc bé hơn.

Học sinh sẽ học được gì từ các trò chơi?

Trò chơi sẽ củng cố các nội dung trong mỗi bài học, đồng thời cho phép học sinh tự do khám phá và thực hành sử dụng mạng an toàn, lành mạnh thông qua các tương tác mang tính giáo dục trên không gian mạng.

Có thể sử dụng mỗi bài học trong công cụ Lớp học Google?

Hoàn toàn có thể sử dụng. Bạn có thể dùng Interland vào các lớp học, phần học cụ thể hoặc có thể chia sẻ tài liệu cho tất cả học sinh dưới dạng thông báo.

Có kho tài liệu hay trang web (website) nào chia sẻ các tài liệu phát tay để có thể trình chiếu lên màn chiếu hoặc bảng?

Có – dưới dạng có thể trình chiếu được. Với các cập nhật gần đây nhất, chúng tôi đã làm việc với Pear Deck hiệu chỉnh các slide trình chiếu trong giáo trình, để dễ sử dụng, chia sẻ. Bạn có thể truy cập vào g.co/BelInternetAwesomeEducators.

Tôi có cần là chuyên gia về công dân số để sử dụng chương trình này không?

Hoàn toàn không. Giáo trình được thiết kế để mọi giáo viên có thể sử dụng và giảng dạy trên lớp. Thêm vào đó, nếu bạn là người thích sáng tạo hoặc học sâu hơn về các chủ đề công dân số, an toàn mạng, thì bạn có thể tham gia khoá học online dành cho giáo viên tại g.co/OnlineSafetyEduTraining.

Giáo trình Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả có phù hợp với các tiêu chuẩn quốc gia?

Tất nhiên là có. Giáo trình này phù hợp với các tiêu chuẩn của tổ chức ISTE (Hiệp hội Quốc tế về Công nghệ thông tin trong giáo dục) và AASL (Hiệp hội Thư viện trường học Hoa Kỳ).

Học sinh có thể lưu những gì mình đã làm trên Internland?

Ở phiên bản hiện tại chưa cho phép việc này, và cũng khó thay đổi trong tương lai gần. Giáo trình Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả không được thiết kế để tạo ra hoặc lưu trữ thông tin cá nhân dưới bất kỳ hình thức nào, trong đó có việc lưu các tài liệu (file). Chúng tôi chủ đích như vậy vì chúng tôi mong muốn ai cũng có thể tiếp cận, trải nghiệm, nên không cần phải có tài khoản, đăng nhập hay mật khẩu.

Điều đó cũng tốt, nhưng rất nhiều học sinh thấy tự hào khi các em có thể hoàn thành một trò chơi nào đó mà các em đã học.

Chúng tôi luôn lắng nghe, chính vì vậy chúng tôi đã tạo ra các chứng nhận mẫu và giáo viên có thể tùy chỉnh theo ý mình. Như vậy, giáo viên có thể in tên theo từng học viên khi kết thúc khoá học và in ra cho học viên.

Tôi có thể tìm thấy các tài liệu tham khảo khác cho giáo viên ở đâu?

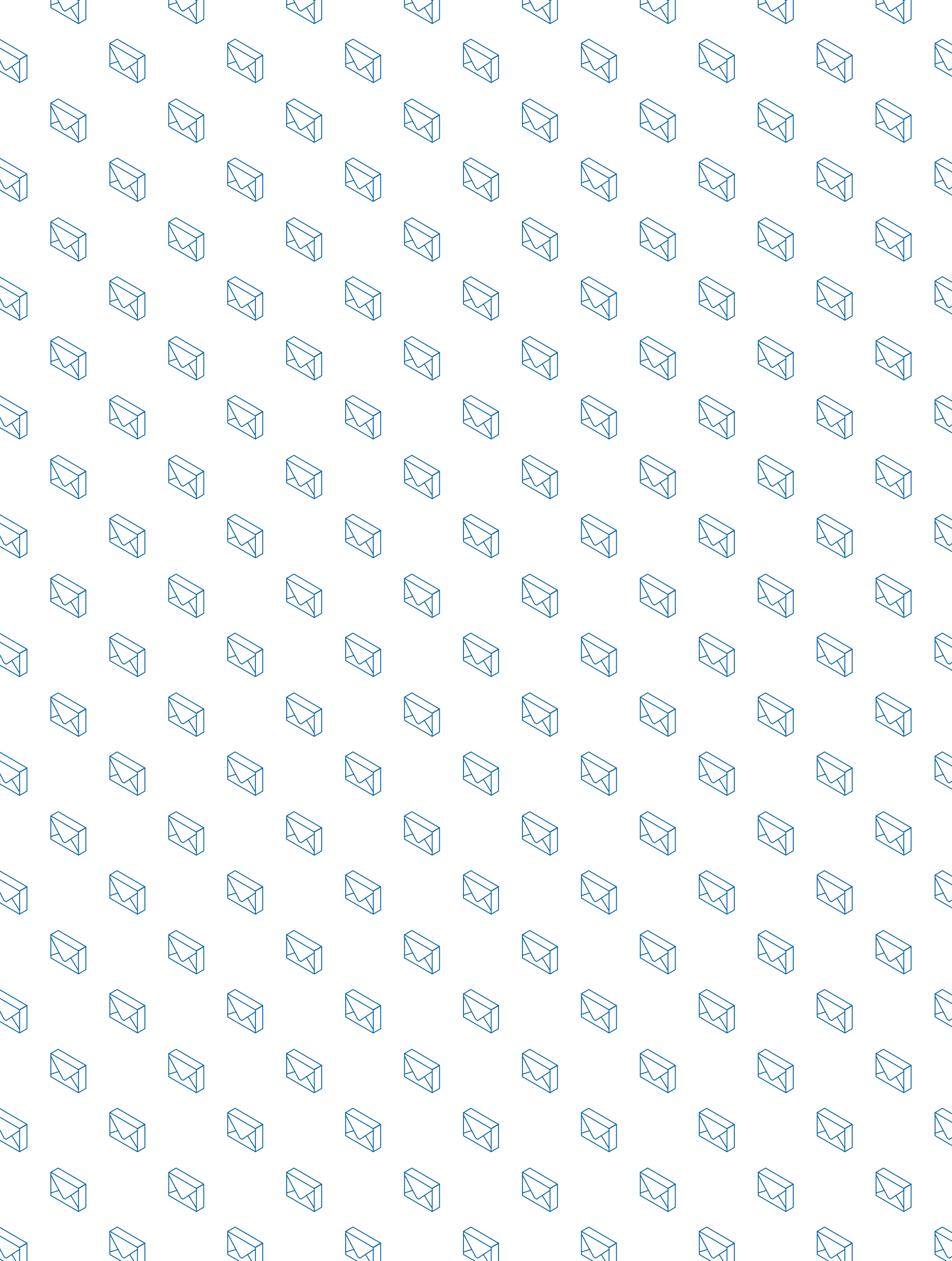
Tất cả tài liệu của giáo trình Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả đều có thể tìm thấy tại trang g.co/BelInternetAwesomeEducators.

Có cộng đồng online của Sử Dụng Internet An Toàn Và Hiệu Quả để người dùng có thể chia sẻ các ý tưởng hoặc nhận trợ giúp?

Có! (và chúng tôi rất thích cộng đồng này). Chúng tôi thường xuyên chia sẻ các ý tưởng và trao đổi với các giáo viên qua Twitter. Hãy đăng ký và theo dõi chúng tôi để có nhiều thông tin hơn tại địa chỉ [@GoogleForEdu](https://twitter.com/GoogleForEdu).

Chia sẻ có trách nhiệm

Bảo vệ bạn và uy tín của bạn trên mạng

Tóm tắt bài học

- Hoạt động 1: **Khi nào không nên chia sẻ**
- Hoạt động 2: **Đây là hồ sơ của ai?**
- Hoạt động 3: **Người khác nhìn mình như thế nào?**
- Hoạt động 4: **Hãy giữ bí mật**
- Hoạt động 5: **Minh không cố ý như vậy!**
- Hoạt động 6: **Đóng khung lại**
- Hoạt động 7: **Trò chơi: Núi lưu tâm**

Chủ điểm

Giáo viên và phụ huynh hiểu các sai lầm trên mạng có thể làm tổn thương, huỷ hoại uy tín và bí mật cá nhân như thế nào. Tuy nhiên, thật khó để có thể nói với trẻ em rằng một bài đăng tưởng như vô hại hôm nay lại có thể gây hiểu lầm vào ngày mai – chứ chưa nói gì đến trong tương lai – bởi những người mà người đăng lên không bao giờ nghĩ người khác sẽ nhìn thấy nó.

Các hoạt động này sử dụng nhiều ví dụ liên quan chặt chẽ với nhau và có phần thảo luận gợi mở tư duy nhằm hướng dẫn học sinh cách duy trì một hồ sơ (profile) tích cực trên mạng mà vẫn đảm bảo quyền riêng tư và bảo vệ được thông tin cá nhân.

Mục tiêu cho học sinh

- Tạo dựng và quản lý danh tiếng tích cực cả trên mạng trực tuyến và đời thực
- Tôn trọng ranh giới riêng tư của người khác, kể cả khác biệt với cá nhân bạn
- Hiểu được tác động tiềm tàng của dấu vết sai lệch để lại trên không gian mạng
- Tìm người lớn trợ giúp nếu gặp phải tình huống khó

Phù hợp các tiêu chuẩn

Tiêu chuẩn ISTE cho Giáo viên 1a, 1b, 2a, 2c, 3b, 3c, 3d, 4b, 4d, 5a, 6a, 6b, 6d, 7a
Tiêu chuẩn ISTE cho Học sinh 2016: 1c, 1d, 2a, 2b, 2d, 3b, 3d
Tiêu chuẩn học tập AASL: I.a.1, I.b.1, I.c.1, I.d.3, I.d.4, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, d.2, III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.a.1, IV.a.2, V.a.2, VI.a.1, VI.a.2, VI.a.3

Chia sẻ có trách nhiệm

Từ vựng

Quyền riêng tư trên mạng (online privacy): Một thuật ngữ rộng thường có nghĩa là khả năng kiểm soát được những thông tin mà bạn chia sẻ về mình trên mạng và ai có thể xem và chia sẻ thông tin ấy.

Dấu vết trên mạng (hay sự hiện diện trên mạng – digital footprint): Dấu vết trên mạng là tất cả các thông tin về bạn xuất hiện trên mạng. Nó gồm bất cứ thông tin gì từ hình ảnh, âm thanh, video, một đoạn văn bản cho đến các lần nhấn nút “thích (like)” và bình luận mà bạn đăng tải lên hồ sơ của người khác. Nó cũng như dấu giày bạn để lại trên mặt đất khi bạn bước đi, những gì bạn đăng tải lên mạng sẽ để lại dấu vết.

Danh tiếng (reputation): Các ý tưởng, quan điểm, ấn tượng hay niềm tin mà người khác có về bạn; thứ mà bạn không thể hoàn toàn chắc chắn về nó nhưng bạn luôn muốn nó tích cực hoặc tốt đẹp.

Thông tin cá nhân (personal information): Thông tin xác định một cá nhân cụ thể nào đó – ví dụ, tên, địa chỉ, số điện thoại, số chứng minh nhân dân, địa chỉ email,... được gọi là thông tin cá nhân (hoặc nhạy cảm). Bạn hãy suy nghĩ thật kỹ trước khi chia sẻ những loại thông tin này trên mạng.

Chia sẻ quá mức (oversharing): Chia sẻ quá nhiều trên mạng – thông thường điều này có nghĩa là chia sẻ quá nhiều thông tin cá nhân hoặc quá nhiều thông tin của chính bạn trong một tình huống hay cuộc trao đổi cụ thể nào đó trên mạng.

Cài đặt (setting): Đây là khu vực trong bất kỳ sản phẩm điện tử, ứng dụng nào người dùng có quy định hoặc thay đổi chia sẻ cái gì và quản lý tài khoản ra sao - bao gồm cả cài đặt quyền riêng tư, trong bất kỳ sản phẩm, ứng dụng, website...

Khuôn mẫu (stereotype): Một hình ảnh, ý tưởng của một người, nhóm người hay của thứ gì đó được đơn giản hoá và tin tưởng rộng rãi.

Diễn dịch (interpret): Cách một ai đó hiểu một tin nhắn hoặc ngữ nghĩa mà họ hiểu được từ nó.

Bối cảnh (context): Thông tin bao trùm tin nhắn hoặc bất cứ thứ gì chúng ta nhìn thấy có thể giúp chúng ta hiểu được tin nhắn. Bối cảnh có thể bao gồm địa điểm nơi tin nhắn đó khởi phát, thời gian tin nhắn đó xuất hiện hoặc tin nhắn đó đến từ ai.

Sự diễn giải (representation): Một bức tranh, biểu tượng hoặc sự mô tả nói lên rất nhiều về (hoặc thể hiện một sự thật về) một thứ, người hay một nhóm nào đó.

Khung hình (frame): Khi bạn chụp một tấm hình hoặc quay một video quang cảnh, một người hay một vật nào đó, khung hình sẽ định rõ vùng người xem có thể nhìn thấy. Phần mà bạn không cho vào khung hình là phần mà người xem không thể nhìn thấy.

Khi nào không nên chia sẻ

Học sinh bắt cặp với nhau và so sánh các bí mật giả định để đưa ra nhận định các vùng riêng tư

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Hiểu được những loại thông tin cá nhân nào phải được giữ bí mật.
- ✓ Nhớ rằng bất cứ quyết định riêng tư của ai cũng cần được tôn trọng

Hãy trao đổi

Tại sao quyền riêng tư lại quan trọng đến vậy?

Dấu vết trên mạng của bạn chính là những gì bạn thể hiện trên đó. Đó có thể là những hình ảnh, âm thanh, video, đoạn văn bản, các lần “thích - like” và bình luận bạn đăng lên hồ sơ (profile) của bạn bè. Nếu ở ngoài đời thực bạn cần mọi thứ tích cực, thì trong môi trường mạng cũng hệt như vậy.

Internet làm cho chúng ta kết nối dễ dàng hơn với gia đình, bạn bè và những người có cùng sở thích. Chúng ta gửi tin nhắn, chia sẻ hình ảnh, tham gia vào các cuộc tám chuyện trên mạng xã hội – đôi khi chúng ta không hề để ý ai là người có thể xem được những điều đó. Một tấm hình hay một trạng thái bạn đăng lên mạng và cho rằng chúng vô hại hôm nay nhưng trong tương lai những người chẳng hề quen biết bạn lại không nghĩ như vậy. Một khi bạn đã đăng lên đó, bạn rất khó xoá dấu vết hoàn toàn.

Hãy nhớ:

- Giống như bất cứ thứ gì trên Internet, dấu vết bạn để lại trên mạng có thể được xem bởi người hoàn toàn xa lạ.
- Khi có điều gì đó nói về bạn xuất hiện trên mạng, nó có thể sẽ tồn tại mãi mãi ở đó. Nó giống như một loại mực vĩnh cửu (mực không thể tẩy xoá được): Một khi đã dùng cây viết này để viết ra cái gì đó, bạn không thể tẩy nó đi được, dù bạn cho rằng đó không phải là điều bạn muốn viết ra.

Chính vì vậy quyền riêng tư rất quan trọng. Bạn có thể bảo vệ nó bằng cách chỉ chia sẻ những gì chắc chắn muốn chia sẻ - nói cách khác, hãy cẩn trọng trước những gì bạn muốn đăng tải và chia sẻ trên mạng. Ngoài ra, còn lý do gì mà quyền riêng tư lại quan trọng đến vậy?

Bạn cũng nên biết khi nào không nên đăng tải cái gì – không phản ứng trước bài đăng, hình ảnh hay bình luận của ai đó, hay nói một cách đơn giản bạn không nên chia sẻ bất cứ thứ gì không phải là sự thật. Ai cũng biết “Suy nghĩ kỹ trước khi đăng tải”, và đó thực sự là một lời khuyên hữu ích. Một khi bạn tôn trọng quyền riêng tư của chính mình và người khác, có nghĩa là bạn đã suy nghĩ kỹ về những gì bạn định đăng tải, ai sẽ xem được nội dung của bạn và nội dung đăng tải của bạn sẽ mang đến hậu quả nào cho chính bạn và người khác, và khi nào thì không nên đăng tải gì.

Một vài câu hỏi để thảo luận thêm (giáo viên có thể phát câu hỏi này cho học sinh mang về nhà làm, hoặc thảo luận thêm với gia đình):

- Khi nào bạn có thể chia sẻ hình ảnh, video của ai đó?
- Tại sao lại khó giữ bí mật đến như vậy?

- Bạn có được phép chia sẻ bí mật của người khác cho ai đó không?
- Điều gì sẽ xảy ra nếu người bạn yêu thương lại chia sẻ những thứ làm bạn bị tổn thương, gặp nguy hiểm? Nếu bạn nghĩ rằng bạn nên chia sẻ các bí mật ấy, bạn có nói cho họ biết bạn sẽ suy nghĩ kỹ về điều đó trước khi làm bất cứ việc gì liên quan? Họ có nên biết rằng bạn cũng rất lo lắng về điều đó?

Hoạt động

---

1. Giả định một bí mật

Trước tiên, mọi người cùng suy nghĩ về một bí mật giả định

2. Hãy nói với bạn mình

Được rồi, các bạn đã nghĩ ra bí mật gì chưa? Giờ hãy bắt cặp với nhau, chia sẻ bí mật của mình với bạn trong nhóm và thảo luận ba câu hỏi sau đây:

- Bạn có chia sẻ bí mật này với bất kỳ ai không?
- Bạn sẽ chia sẻ bí mật này với ai và tại sao?
- Điều gì sẽ xảy ra nếu ai đó tiết lộ cho mọi người bí mật của bạn mà không được bạn cho phép?

3. Hãy nói cho cả lớp

Cuối cùng, mỗi học sinh nói cho cả lớp biết bí mật giả định của mình và học sinh cảm thấy thế nào khi chia sẻ nó. Cả lớp có thể thảo luận để trả lời các câu hỏi trên.

Kiến thức thu được

Bí mật là thông tin cá nhân cần phải giữ kín hoặc chỉ chia sẻ cho gia đình và người bạn nào thật sự tin tưởng. Một khi bạn đã chia sẻ bí mật đó, bạn hoàn toàn không thể kiểm soát được nó sẽ lan truyền đi đâu và đến ai. Những loại thông tin nào chúng ta nên bảo vệ cẩn trọng?

- Địa chỉ nhà và số điện thoại
- Địa chỉ email
- Các mật khẩu
- Các tên đăng nhập
- Các tài liệu trên trường hay các tài liệu khác mà bạn tạo ra

Đây là profile của ai?

Học sinh nghiên cứu thông tin cá nhân của một nhân vật hư cấu để suy luận những điều thuộc về người này.

Mục tiêu cho học sinh

- Xác định các cách tìm kiếm thông tin về người khác trên mạng.
- Cân nhắc xem nhận xét về người khác như thế nào khi họ đăng tải thông tin lên mạng.
- Xác định độ chính xác của thông tin và sự khác nhau giữa giả định, quan điểm và thực tế.

Hãy trao đổi

Làm sao biết được chúng ta (nghĩ chúng ta) biết cái gì

Có thể tìm thấy rất nhiều thông tin cá nhân trên mạng Internet, một vài thông tin trên đó có thể làm cho chúng ta nghĩ hoặc phỏng đoán về người nào đó nhưng hoá ra lại không đúng sự thật.

Dưới đây là các câu hỏi chúng ta cùng nhau khám phá:

- Chúng ta có thể thấy gì ở một người qua thông tin cá nhân của họ?
- Chúng ta có thể phỏng đoán gì từ thông tin cá nhân, cho dù chúng ta không chắc chắn về người đó?
- Chúng ta có biết các thông tin này được thu thập như thế nào? Làm sao chúng ta có thể xác thực được nguồn thông tin?

Hoạt động

Các tài liệu cần:

Thu thập các hoạt động trên các kênh trực tuyến (online) của một vài người hư cấu hoặc thực tế. Giáo viên có thể phát các tài liệu “Đây là hồ sơ thông tin (profile) của ai?” hoặc – như bài tập cho cả lớp hoặc cá nhân để chia sẻ vào buổi sau – thu thập các ví dụ sử dụng các ý tưởng dưới đây:

- Tài khoản mạng xã hội của một gia đình, người nổi tiếng, nếu phù hợp với độ tuổi
- In ra lịch sử truy cập
- Tập viết hoặc các thiết bị để làm một bài tập viết ngắn

1. Nghiên cứu về người này

Nếu bạn thu thập thông tin và in ra giấy, hãy phát cho mỗi học sinh một bản sao (copy). Nếu bạn thu thập thông tin cho cả lớp, hãy chọn ra hồ sơ (profile) của ba người, để thông tin của họ trong một trang giấy và phát cho tất cả học sinh mỗi người một bản sao (copy).

2. Viết một mô tả

Chia học sinh ra thành các nhóm, mỗi thành viên trong nhóm đóng vai một nhân vật. Mỗi nhóm hãy mô tả ngắn gọn về người này, trả lời câu hỏi: “Bạn nghĩ đây là ai?”

3. Tìm ra sự thật

Đây là sự thật về các nhân vật (hãy khoan đọc các thông tin này đến khi các nhóm mô tả xong):

- Kristi là một giáo viên trung học. Cô ấy sẽ đi học Cao đẳng vào năm tới, dự tính sẽ học ngành kỹ sư hoá học và cuối cùng có thể mở công ty riêng. Cô ấy quan tâm nhất đến gia đình, làm công việc tình nguyện, nghe nhạc pop và xem thời trang.
- Jess là một cầu thủ giao bóng trong đội bóng ở trường trung học. Năm nay cô 15 tuổi và sống ở bang Philadelphia. Cô có một em gái 8 tuổi. Cô quan tâm nhất đến bóng rổ, học nghệ thuật, chơi đàn ghi-ta (guitar) và tám chuyện với bạn bè.
- Rob 14 tuổi, cậu ấy mới tham gia đội bóng và có hai con mèo. Cậu ấy trượt băng rất giỏi và thích lắp ráp robots vào cuối tuần. Cậu ấy quan tâm nhất đến công nghệ, đội bóng của mình, động vật và quyền của động vật.

4. Thảo luận

Bây giờ, hãy xem ai dự đoán chính xác, và ai dự đoán chưa chính xác? Tại sao đúng và tại sao không đúng? Bạn học được gì từ hoạt động này?

Bài học

Khi chúng ta thấy các bài đăng (post), bình luận, hình ảnh của người khác, chúng ta bắt đầu phán đoán, nhận xét về người đó, nhưng không phải lúc nào những phỏng đoán ấy cũng đúng, nhất là khi chúng ta không biết gì về họ. Đó là vì những gì chúng ta thấy trên mạng chỉ phản ánh một phần về người đó và về những gì họ quan tâm. Đó cũng có thể chỉ là những thông tin giả mạo về họ, hoặc chỉ là cảm xúc của họ trong một giây phút nào đó khi họ đăng tải thông tin lên mạng. Chúng ta không thể biết chính xác họ là ai, họ cảm thấy như thế nào đến khi chúng ta biết rõ về người đó - và thường mất nhiều thời gian!

Đây là hồ sơ (profile) của ai?

Hãy đọc các thông tin về hoạt động online của người có tên dưới đây. Dựa vào những gì bạn thấy, hãy mô tả ngắn gọn suy nghĩ của bạn về người này với các thông tin như: Họ thích gì, không thích gì, quan tâm nhất cái gì?

Kristi

Những tấm hình chụp dưới nước tại một buổi khiêu vũ! Trông bạn rất tuyệt!

 Cách Tốt Nhất Chiến Đấu Mụn

Thằng em Alex của tớ thật là PHIÊN PHỨC. Nó như người ngoài hành tinh.

 Vé phạt vi phạm tốc độ

 Hội Thảo Các Nhà Thiết Kế Trẻ Tại Đại Học Thompson

CUỐI CÙNG CŨNG ĐÃ XEM PHIM CUỘC CHIẾN CỦA TÂN THÁM TỬ. Ôi chúa ơi!

Jess

Chiến thắng! Một vòng nữa là sẽ giành chức vô địch. Phải tập luyện các cú ném bóng nhiều hơn nữa.

Tôi ghét khiêu vũ ở trường. #không_đi

 Học viện Khoa học Philadelphia

 10 Dấu Hiệu Cho Thấy Cha Mẹ Đang Huỷ Hoại Cuộc Đời Bạn

Thứ bảy này đi câu cá với ba mình ở Công viên Penny Pack! Chắc sẽ tuyệt lắm đây

 La Luna ở Khu Trung tâm Thành phố

Rob

 Thương xá Burger của Barney

Mém xiú nữa là ghi bàn. ugh. Ít nhất chúng ta đã cố gắng.

 25 bức ảnh của chó cưng

 Buổi dạ hội Trường trung học Westfield

Hãy truy cập website của bạn mình! Mình đã lập trình phần lớn cho website này đấy.

Đạt kỷ lục mới! Tuyệt. Mình thích trò này!!

Người khác nghĩ gì về chúng ta?

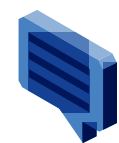
Học sinh khám phá các nhóm khác nhau – cha mẹ, nhân viên, bạn bè và cảnh sát – sẽ suy nghĩ như thế nào về nhân vật của hoạt động trước.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Hiểu được cách người khác có thể suy nghĩ về mình trước khi quyết định chúng ta có chia sẻ thông tin lên mạng hay không
- ✓ Suy nghĩ về những hậu quả khi chúng ta để mở thông tin cá nhân: Những gì bạn chia sẻ sẽ là uy tín của bạn, và nó có thể sẽ tồn tại lâu dài trên mạng.
- ✓ Phát triển mục tiêu để chủ động tạo ra sự hiện diện tích cực trên mạng

Hãy trao đổi

Một góc nhìn mới

Dấu vết bạn để lại trên mạng có thể khiến người khác biết về bạn nhiều hơn những gì bạn muốn tiết lộ - và hậu quả có thể là rất lớn.

Hãy xem hồ sơ dưới cái nhìn của nhân vật của chúng ta:

- Bạn có nghĩ họ muốn mọi người biết tất cả thông tin cá nhân của họ? Tại sao? Và tại sao không?
- Có thể họ không muốn xem kiểu người như thế nào?
- Người khác có thể muốn xem những thông tin này như thế nào?
- Người khác có thể sử dụng thông tin này như thế nào?

Trong các tình huống khác nhau sẽ cần đến mức độ bảo mật khác nhau. Suy nghĩ xem người khác sẽ nghĩ về bạn như thế nào qua các bài đăng của bạn là thói quen tốt bảo vệ quyền riêng tư trên mạng.

Hoạt động

Các tài liệu cần:

- Mỗi học sinh được phát một hồ sơ (profile) hư cấu ở Hoạt động 2

1. Nhìn bằng nhãn quan mới

Bây giờ hãy chia nhóm, mỗi nhóm suy nghĩ về nhân vật của chúng ta xem họ thuộc nhóm nào:

- Phụ huynh
- Huấn luyện viên
- Nhân viên
- Bạn bè
- Cảnh sát
- Nhà quảng cáo
- Chính bạn trong 10 năm tới

Nếu bạn là phụ huynh, hiệu trưởng, huấn luyện viên, bạn bè... thì điều gì quan trọng nhất với bạn? Bạn sẽ sử dụng thông tin như thế nào? Hãy loại bỏ những thông tin mà bạn cho rằng nhân vật của chúng ta không muốn nhìn thấy.

2. Trình bày các kết luận

Mỗi nhóm trình bày kết quả và giải thích các lựa chọn về quyền riêng tư. Nếu có thời gian, giáo viên có thể cho học sinh đóng vai.

3. Thảo luận trên lớp

Điều gì hay nhất bạn học được từ hoạt động này? Tại sao thông tin chúng ta nhìn thấy không cho chúng ta biết 100% sự thật? Theo bạn hậu quả gì sẽ xảy ra nếu một người có quan niệm tiêu cực về bạn bởi họ dựa vào các thông tin họ thấy về bạn trên mạng?

Bài học

Tất cả cùng xem một thông tin nhưng mỗi người lại có cái nhìn khác nhau. Đừng bao giờ nghĩ rằng những người trên mạng sẽ nhìn nhận về bạn giống suy nghĩ của bạn.

Hãy giữ bí mật

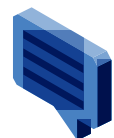
Cả lớp ôn lại 4 tình huống và thảo luận giải pháp bảo mật tối ưu cho từng người.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Hiểu các mối quan ngại về bảo mật dưới góc nhìn của nhiều người khác nhau.
- ✓ Hiểu được trong tình huống khác nhau thì cần mức độ bảo mật khác nhau.

Hãy trao đổi

Các tình huống: Bạn sẽ làm gì?

Tình huống 1: Một học sinh bị côn trùng cắn và gây ra rất nhiều vết mẩn ở trên bụng. Cô bé không muốn mọi người biết.

- Người khác có quyền được biết hay không?
- Bạn có nên nói cho người khác biết?

Tình huống 2: Một người viết nhật ký. Người khác thấy được và đăng tải nhật ký này lên mạng.

- Việc đăng tải nhật ký của người khác như vậy là sai?
- Bạn thấy thế nào nếu ai đó đăng nhật ký của bạn lên mạng trong khi bạn muốn giữ bí mật?

Tình huống 3: Một ai đó đăng “Chúc bạn có kỳ nghỉ vui vẻ” lên tường mạng xã hội của một người bạn.

- Người bạn kia có công bố công khai là họ đang đi du lịch? Liệu họ có muốn người khác biết được việc này?
- Có cách khác riêng tư hơn để nói chuyện về nội dung như thế này – chẳng hạn như nhắn tin qua các ứng dụng trực tuyến (inbox) hoặc qua điện thoại?

Tình huống 4: Bạn biết một học sinh đang giả mạo một học sinh khác thông qua tài khoản mạng xã hội và đưa những thông tin tiêu cực, kể cả thông tin cá nhân.

- Học sinh bị mạo danh này có quyền được biết hay không?
- Ai đó cần phải thông báo cho giáo viên hoặc người lớn nào đáng tin cậy? Bằng cách nào? Điều gì sẽ xảy ra nếu không ai quan tâm đến việc này?
- Nếu bạn biết người đó là ai, bạn có báo cho người lớn đáng tin cậy không?

Hoạt động

Hãy xem lại bốn tình huống trên và thảo luận các giải pháp bảo vệ quyền riêng tư như thế nào? Chia lớp ra làm bốn nhóm, mỗi nhóm thảo luận một tình huống, và sau đó các nhóm lần lượt trình bày kết quả trước lớp.

Bài học

Trong các tình huống khác nhau, chúng ta cần có các phản ứng khác nhau kể cả trên mạng lẫn ngoài đời. Điều quan trọng là phải tôn trọng quyền riêng tư của người khác, cho dù lựa chọn của họ không giống như những gì bạn nghĩ.

Mình không có ý như vậy!

Học sinh thiết kế áo thun để thể hiện suy nghĩ của bản thân và chỉ sử dụng các biểu tượng (emoji). Trong quá trình làm, học sinh sẽ học được rằng cùng một thông điệp nhưng mỗi người có thể có cách hiểu khác nhau.

Lưu ý với giáo viên:

Khi chúng ta mặc áo thun có biểu tượng (logo) của công ty, đội bóng, trường học, hình ảnh của các nhạc sĩ, chính trị gia... có nghĩa là chúng ta đang góp phần quảng bá. Vì vậy chiếc áo vừa trực tiếp làm truyền thông vừa là công cụ truyền thông.

Mục tiêu cho học sinh

- Biết được tầm quan trọng của việc đặt câu hỏi: Người khác hiểu thông điệp này khác với tôi như thế nào?
- Hiểu rõ hơn về các điểm mấu chốt mọi người dùng để giao tiếp
- Hiểu rằng khi bạn chia sẻ trên mạng nghĩa là bạn đang làm truyền thông
- Học được thế nào là “ngữ cảnh” và “diễn giải”.

Hãy trao đổi

Bạn đã bao giờ bị hiểu lầm vì những gì bạn nói, làm, viết hay đăng tải lên mạng chưa? Khi ấy, bạn có tức phát điên, cảm thấy buồn chán không? Bạn có cố giải thích là bạn không có ý đó hay không?

Đôi lúc khi giao tiếp, chúng ta hiểu mình muốn nói gì, nhưng người đang nói chuyện với chúng ta lại không hiểu như vậy, nhất là khi cách xa nhau về địa lý. Đó là bởi trải nghiệm của mỗi người sẽ dẫn đến việc họ hiểu các hình ảnh, lời nói theo nghĩa khác nhau.

Sự khó hiểu còn gia tăng bởi có nhiều thông điệp chúng ta cũng chưa thông hiểu khi giao tiếp với nhau. Chúng ta phán đoán về người khác, nhận xét về họ thông qua trang phục, kiểu tóc, dáng đi, ngôn ngữ hình thể. Đây là sự “diễn giải” – về một vật, người hay nhóm người thông qua hình ảnh, biểu tượng, phong cách và lời nói.

Dưới đây là một ví dụ: Nếu bạn lên mạng và thấy bức hình của một người mang trang phục thể thao với logo của đội bóng hay câu lạc bộ nào đó, có lẽ bạn sẽ nghĩ rằng người đó là người hâm mộ (fan) của đội hay câu lạc bộ đó, cũng có thể là bạn đúng. Điều này xảy ra là vì hầu hết chúng ta đều nhận ra trang phục thể thao qua thiết kế, chất liệu – đó là “chìa khoá” nhận dạng trang phục thể thao. Nếu bạn chưa biết đó là đội hay câu lạc bộ nào, nhưng bạn cũng có thể đoán được đó là trang phục thể thao.

Nhưng nếu bạn nhìn thấy bức hình của một người đang mang miếng phô mai hình tam giác trên đầu, bạn sẽ nghĩ gì về người này? Nếu lấy bối cảnh là bạn sinh sống tại Wisconsin, hoặc bạn là một fan hâm mộ bóng đá, bạn sẽ hiểu ngay rằng “nón tam giác phô mai” là biệt danh của các fan của đội bóng Green Bay Packers. Người hâm mộ đội nón phô mai hình tam giác là để thể hiện sự cổ vũ của họ dành cho đội bóng này.

Nếu bạn không biết đó là trang phục của người hâm mộ (fan) của đội Packers, có thể bạn lại nghĩ đó là trang phục lễ hội Halloween hay trang phục của những kẻ lập dị. Có khi bạn còn bình luận rằng ôi những kẻ lập dị. Điều này có thể làm các fan của câu lạc bộ Packers điên tiết. Với họ, bình luận của bạn thật khiếm nhã và họ sẽ trút sự tức giận lên bạn bằng những bình luận chửi hay ho gì.

Vì thế làm sao để người khác hiểu bạn khi bạn đăng tải thứ gì đó lên mạng? Có một cách là bạn phải nghĩ bạn là người tạo ra (nội dung) truyền thông – chứ không chỉ là người giao tiếp hay người trong cuộc. Mỗi khi chúng ta tạo một hồ sơ trên mạng, nhấn tin cho ai đó, bình luận về cái gì, hay chia sẻ một tấm hình chính là chúng ta đang làm truyền thông. Là người tạo ra (nội dung) truyền thông, chúng ta phải suy nghĩ và cân nhắc thật kỹ những gì chúng ta tạo ra, trước khi đăng tải lên và hãy đặt câu hỏi: Người khác sẽ diễn giải thông điệp này như thế nào?

Hoạt động

Tài liệu cần có:

- Tài liệu phát tay: Mỗi học sinh một “Áo thun” để trống
- Tài liệu phát tay: Bảng các biểu tượng (có thể trình chiếu hoặc treo lên để mọi học sinh nhìn thấy)
- Bút viết, bút chì màu hoặc sáp màu để vẽ
- Băng keo (hoặc tương tự để có thể treo áo thun lên để mọi người có thể tới xem)

1. Hoạt động: Mô tả bản thân qua các biểu tượng

Để trở thành người cạnh trọng khi tạo ra nội dung truyền thông, chúng ta hãy trang trí áo thun. Dùng áo thun trống được phát, hãy mô tả bản thân bằng các biểu tượng: Bạn có thể dùng 1, 2, 3 nhưng không quá 3 biểu tượng. Bạn có thể lấy các biểu tượng mẫu hoặc có thể tự sáng tác.

2. Trình bày

Bắt cặp với một bạn trong lớp, hãy đoán xem các biểu tượng trên áo thun của người bạn kia nói gì về người ấy. Suy nghĩ của bạn có chính xác không? Bạn có phải giải thích để đối tác hiểu biểu tượng ấy có nghĩa là gì?

3. Hiểu nhau

Hãy treo chiếc áo của bạn lên tường/bảng trong lớp học để mọi người cùng xem sản phẩm của nhau. Bạn có thể nhận ra chủ nhân của những chiếc áo đó hay không?

4. Thảo luận kết quả

Đâu là những điểm dễ/khó khi tìm ra chủ nhân của chiếc áo đó?
Có phải biểu tượng trên áo thun làm bạn dễ nhận ra chủ nhân của chiếc áo đó?
Có nhiều người dùng chung một biểu tượng? Có những biểu tượng chỉ có một người sử dụng?

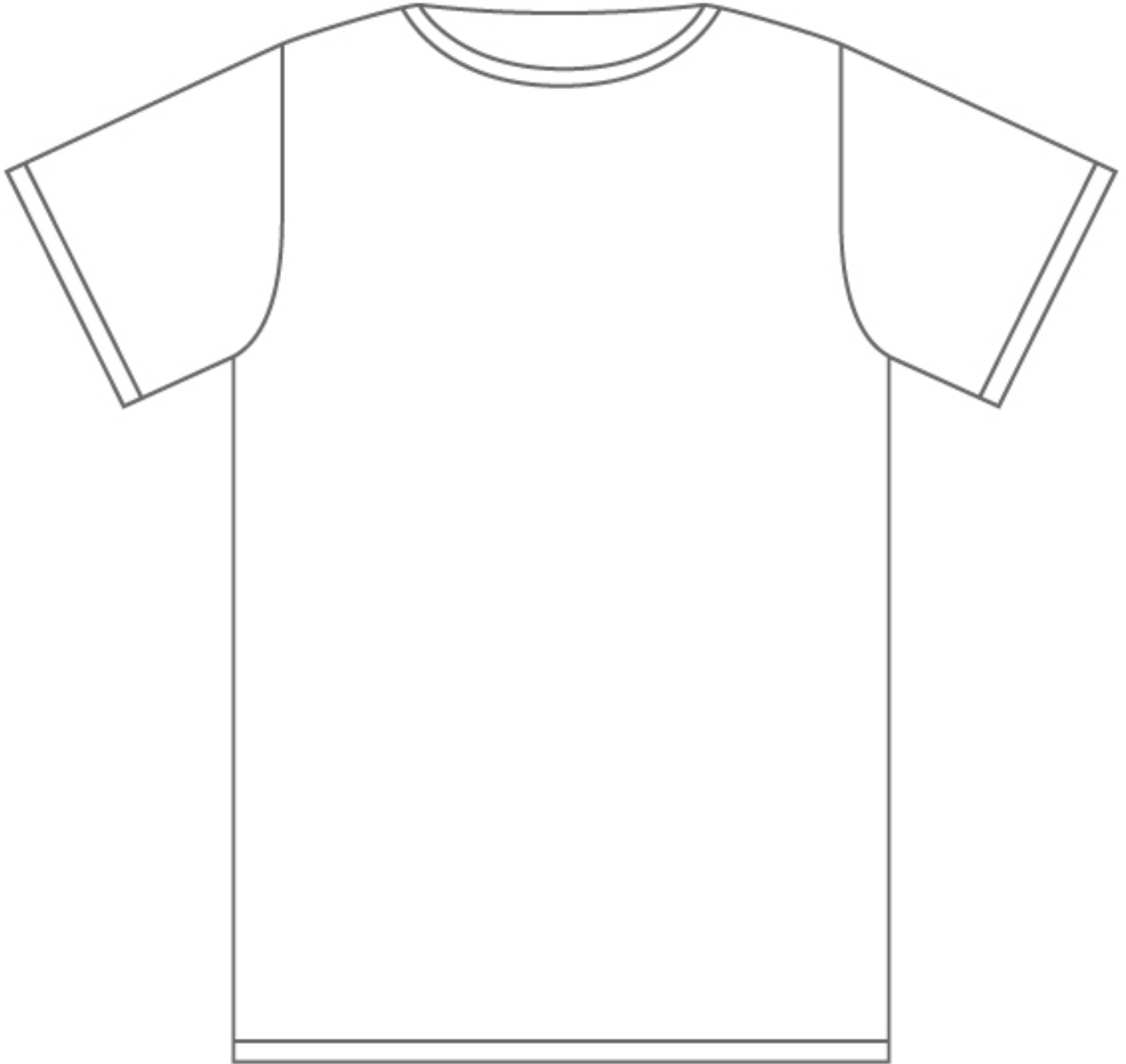
Mọi người có đồng ý với nhau về ý nghĩa của một biểu tượng? Cách hiểu về biểu tượng ấy đã thay đổi trong hoàn cảnh nào?

Hãy nhìn vào biểu tượng bàn tay có hai ngón tay. Làm sao bạn biết đó là biểu tượng của hoà bình, chiến thắng hay là số 2? Còn biểu tượng đốm lửa thì sao? Nó có nghĩa là nguy hiểm hay khẩn nguy? Rất phổ biến hay thành công (Cậu thành công rồi!)? Có phải ý nghĩa của nó thay đổi khi phụ thuộc vào nơi nó xuất hiện (biểu tượng mặt cười dán lên bài tập của bạn có thể có nghĩa là giáo viên khen bạn làm bài rất tốt nhưng nếu là trong tin nhắn bạn bè gửi tới nó có thể có nghĩa là họ đang vui vẻ, hoặc đang đùa giỡn).

Bài học

Là người sáng tạo (nội dung) truyền thông, trước khi đăng tải thông điệp, hình ảnh lên mạng, bạn hãy suy nghĩ cẩn trọng và đặt câu hỏi: “người khác sẽ nghĩ như thế nào? Mình có chắc là người khác hiểu đúng ý của mình?” Hãy tự mình đặt ra câu hỏi như vậy trước khi chúng ta bình luận người khác. “Mình có thực sự hiểu người khác muốn nói gì? Làm sao tôi biết được?”

Áo thun

Các biểu tượng

Đóng khung lại!

Lưu ý dành cho giáo viên:

Truyền thông được tạo ra thông qua các lựa chọn. Một trong những lựa chọn căn bản nhất là nên bao gồm và loại cái gì. Bài học này sẽ giúp người học hình dung họ là những người làm truyền thông khi họ quyết định sẽ chia sẻ nội dung gì lên mạng.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Hình dung mình là những người tạo (nội dung) truyền thông.
- ✓ Hiểu – người làm truyền thông đưa ra các lựa chọn sẽ phô ra và ẩn đi cái gì.
- ✓ Sử dụng khái niệm đóng khung để hiểu sự khác biệt giữa cái gì nên hiển thị công khai và cái gì cần phải bảo mật hay ẩn đi.

Hãy trao đổi

Người làm truyền thông hình ảnh sẽ kiểm soát được mức độ mà họ muốn phô bày ra qua khung hình. Họ sẽ quyết định chi tiết nào được đưa vào khung hình (những gì chúng ta nhìn thấy) và cái gì để ngoài khung hình (những gì chúng ta không nhìn thấy).

Hoạt động

Tài liệu cần có:

Tài liệu cần có:

- Hình ảnh in trên giấy và kéo (mỗi học sinh một bộ)
- Tài liệu phát tay: “Trong hình có cái gì?” hoặc chiếu lên màn chiếu.

Cả lớp đọc qua các hoạt động và thảo luận:

1. Đóng khung

Tất cả các thông tin truyền thông là sản phẩm của một loạt các lựa chọn bởi người làm truyền thông. Một quyết định quan trọng đó chính là nên đưa cái gì vào khung hình và nên loại trừ cái gì ra khỏi khung hình. Giống như khi chụp hình hay quay video, người thực hiện sẽ quyết định cái gì “giữ lại” và “loại ra” qua khung hình.

Để biết hoạt động này diễn ra như thế nào, hãy lấy giấy và cắt một hình chữ nhật ở giữa tờ giấy để làm một cái khung.

Giữ khung này trên tay và đưa nó tiến gần mặt bạn một cách từ từ (bạn cũng có thể thử bằng cách điều chỉnh ống kính trên máy chụp hình – chức năng phóng to - cận cảnh (zoom). Bạn sẽ thấy những gì trong khung này? Sẽ như thế nào nếu bạn di chuyển từ bên trái qua phải hoặc ngược lại. Có phải khi nhìn qua khung bạn sẽ thấy một vài bạn trong lớp trong khi không nhìn thấy bạn khác? Bạn nhìn thấy vài thứ trên tường, nhưng cũng có thứ bạn không nhìn thấy?

Khi bạn điều khiển khung hình ấy, bạn là người làm truyền thông. Bạn có quyền quyết định đưa cái gì vào hoặc loại ra ngoài khung. Những gì bạn để ngoài khung hình thì vẫn tồn tại ở đó ngoài đời thực, nhưng những ai xem các nội dung truyền thông của bạn sẽ không thể thấy những gì ngoài khung.

2. Giữ lại hay loại ra khỏi khung hình?

Học sinh được phát tài liệu phát tay “Trong hình có cái gì?” và xem hình 1A. Bạn nghĩ mình đang xem cái gì và làm sao bạn biết được? Sau đó hãy nhìn vào hình 1B. Thông tin bổ sung giúp bạn nắm bắt tốt hơn như thế nào nội dung bạn đang xem?

Hãy thử lại với hình 2A. Bạn có nghĩ đó là bóng của một cái gì đó? Bạn dựa vào đâu? 2B bổ sung thêm thông tin. Suy đoán của bạn có đúng không?

3. Quá nhiều thông tin (TMI)?

Không phải lúc nào nhiều thông tin cũng tốt. Đôi khi, nó lại làm ta mất tập trung, dễ dẫn tới không thường thức hoặc hiểu được hình ảnh trong khung hình nhỏ hơn. Hãy nhìn hình số #3 làm ví dụ.

Đôi lúc cũng thú vị nếu chúng ta thấy được hình ảnh hay video đó được làm ra như thế nào. Nhưng điều gì sẽ xảy ra nếu bạn xem một bộ phim, chương trình trên TV, hay một video, bạn không chỉ xem những gì diễn ra trên màn ảnh nhỏ - điều gì sẽ xảy ra nếu bạn thấy cả máy quay, micro, đoàn làm phim và cả những gì ngoài khung? Liệu bạn có thích bộ phim, chương trình đó?

4. Bạn là người quyết định

Một khi bạn chia sẻ điều gì đó lên mạng, nghĩa là bạn đang làm truyền thông. Và giống như nhà sản xuất phim, video, hay chương trình truyền hình, bạn là người quyết định đưa điều gì cho người khác xem - vào khung hình, hay loại ra khỏi khung hình.

Bài học

Là người làm truyền thông, bạn hãy định ra một “khung” giới hạn về những gì bạn sẽ chia sẻ lên mạng để người khác chỉ có thể thấy được những gì bạn muốn chia sẻ. Hãy nhớ điều này khi bạn chia sẻ thông tin lên mạng và lưu ý rằng thông tin cá nhân hay riêng tư của bạn sẽ phải để ngoài “khung hình”.

Có nội dung gì trong khung hình?

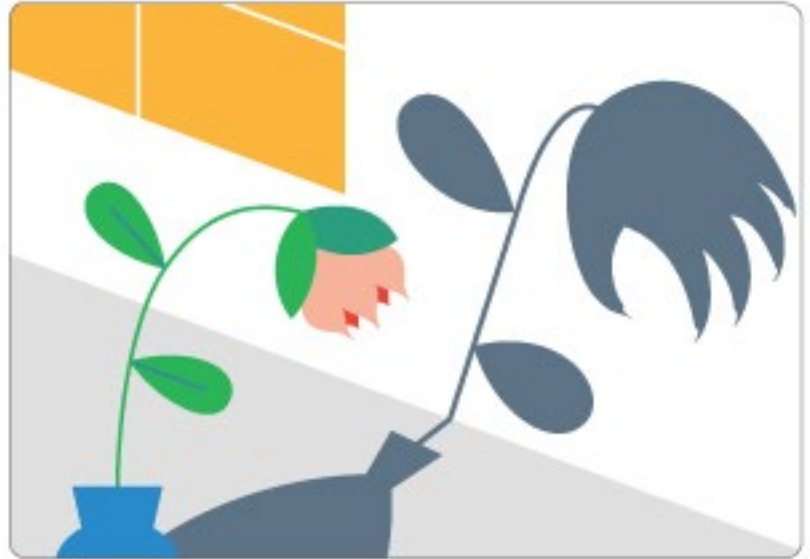
1A

1B

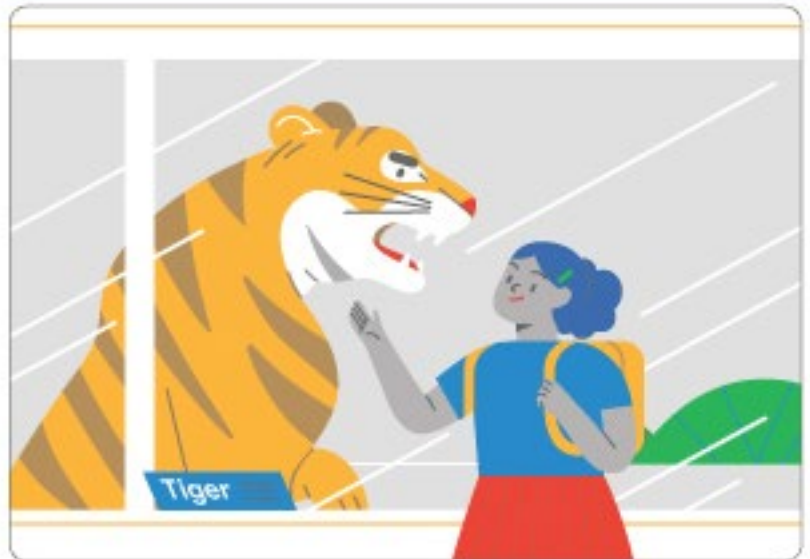
2A

2B

3A

3B

Interland: Núi lưu tâm

Trung tâm thị trấn miền sơn cước Interland là nơi mọi người giao thương đi lại. Tuy nhiên bạn phải để ý những gì mình chia sẻ và chia sẻ với ai. Thông tin được lan truyền với tốc độ ánh sáng, và trong số những người truyền tin, có một người chia sẻ quá lố.

Hãy dùng máy tính hoặc thiết bị di động để truy cập vào đường dẫn sau đây: g.co/MindfulMountain.

Chủ đề thảo luận

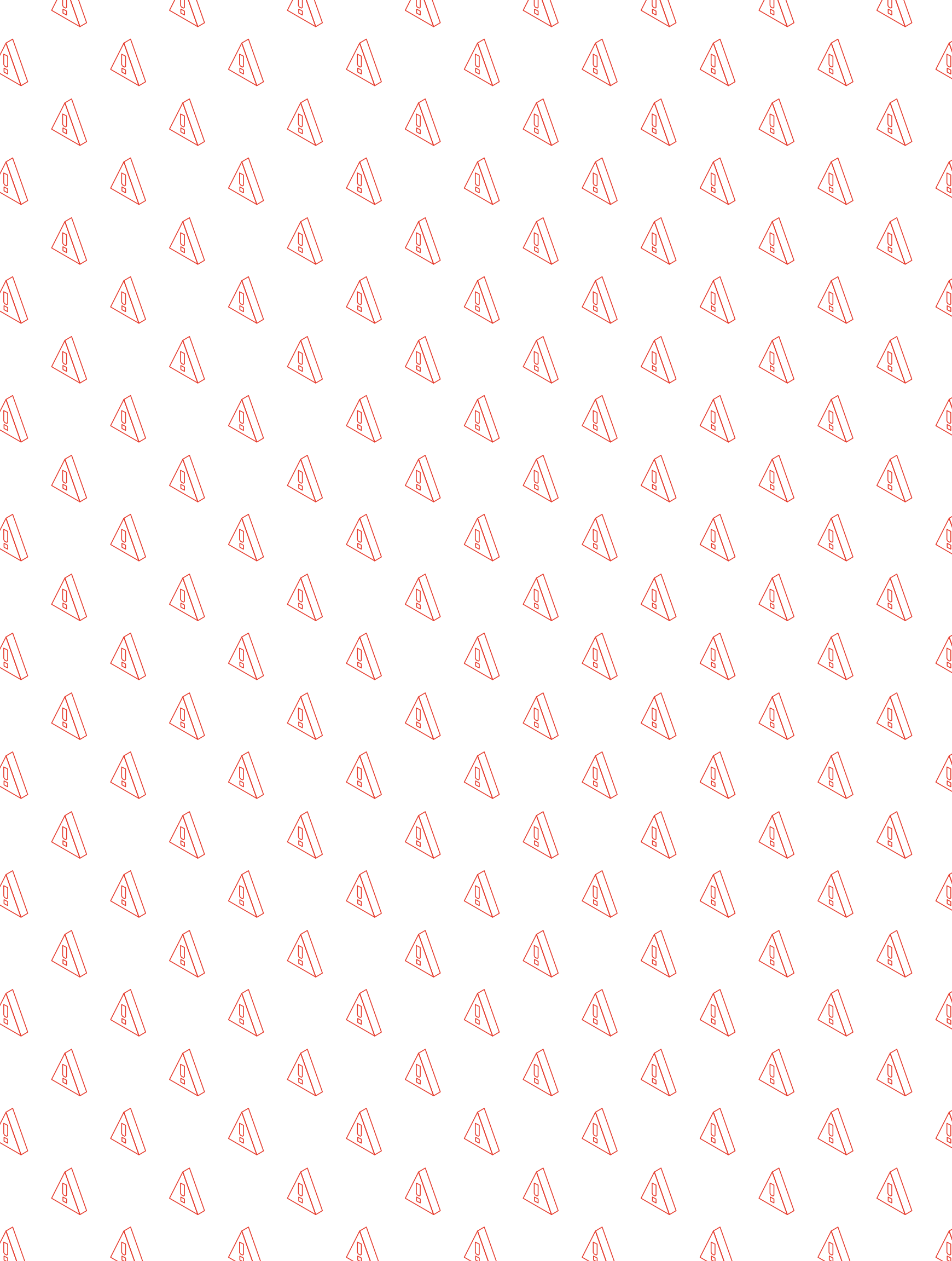

Hãy cho học sinh chơi trò chơi Núi lưu tâm (Internland) và dùng các câu hỏi dưới đây để thu hút thảo luận của học sinh về các bài học rút ra từ trò chơi này.

Tùy vào tình huống giáo viên có thể cho học sinh tự đóng vai hoặc bắt cặp để thực thành. Hoạt động này rất hữu ích cho các học sinh nhỏ tuổi hơn.

- Trong tất cả các bài đăng mà các em đã chia sẻ trong trò chơi, bài đăng nào được chia sẻ thường xuyên nhất trong đời thực? Tại sao?
- Hãy kể lại một dòng trạng thái (status) mà em đã vô tình chia sẻ điều em không nên chia sẻ cho mọi người.
- Tại sao em nghĩ nhân vật trong trò chơi Núi lưu tâm lại là một người chia sẻ quá lố?
- Hãy mô tả nhân vật chia sẻ quá lố này và các hành động của họ ảnh hưởng đến trò chơi như thế nào.
- Việc chơi trò chơi này có làm em thay đổi cách em sẽ chia sẻ thông tin trên mạng với mọi người trong tương lai?
- Hãy đưa ra một điều em làm tốt hơn sau khi tham gia các bài học và chơi trò chơi này.
- Hãy cho một ví dụ về tác động tiêu cực của việc chia sẻ thông tin cho tất cả mọi người thay vì chỉ nên chia sẻ cho bạn bè?
- Bạn sẽ làm gì khi lỡ vô tình chia sẻ thông tin cá nhân? Bạn sẽ làm gì nếu ai đó chia sẻ thông tin quá riêng tư với bạn?

Đừng bị lôi kéo vì tin giả

Tránh xa tấn công giả mạo và lừa đảo

Tổng quan bài học

Hoạt động 1: **Đừng bị mắc mưu!**

Hoạt động 2: **Bạn là ai?**

Hoạt động 3: **Về các trợ lý ảo**

Hoạt động 4: **Có đúng vậy không?**

Hoạt động 5: **Nhận diện thông tin bị bóp méo trên mạng**

Hoạt động 6: **Trò chơi: Dòng sông thực tại**

Chủ đề

Điều quan trọng là trẻ em hiểu rằng những nội dung mà các em thấy trên mạng không phải lúc nào cũng đúng và đáng tin cậy, và chúng có thể chứa mã độc nhằm đánh cắp thông tin hoặc nhận dạng cá nhân. Các cuộc tấn công giả mạo và lừa đảo trên mạng thường tìm cách dụ dỗ người dùng Internet ở mọi lứa tuổi trả lời các lời mời từ những người xa lạ hoặc đôi khi giả vờ là người mà chúng biết.

Mục tiêu cho sinh viên

- Hiểu rằng nhiều khi các nội dung trực tuyến (online) là không đúng sự thật
- Biết được tấn công giả mạo hoạt động thế nào, tại sao nó lại nguy hiểm và sao để phòng tránh
- Xác định độ tin cậy của các trang web (website), nguồn tin và cảnh giác trước các trò lôi kéo, đòi hỏi vô lý, phần thưởng hay quà tặng giả, và các trò lừa đảo trực tuyến khác.

Phù hợp các tiêu chuẩn

Tiêu chuẩn ISTE cho Giáo viên 1a, 2c, 3b, 3c, 4b, 5a, 6a, 6d, 7a

Tiêu chuẩn ISTE cho Học sinh 2016: 1c, 1d, 2b, 2d, 3b, 3d, 7b, 7c

Tiêu chuẩn học tập AASL: I.b.1, I.c.1, I.c.2, I.c.3, I.d.3, I.d.4, II.a.1, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, II.d.1, II.d.2., III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.a.1, IV.a.2, IV.b.3, V.a.2, VI.a.1, VI.a.2, VI.a.3

Đừng bị lôi kéo/sa ngã vì tin giả

Từ vựng

Bot (trợ lý ảo): Hay còn gọi là “chatbot” hay “trợ lý ảo”, là một phần mềm hoạt động trực tuyến hoặc trên một mạng lưới trả lời tự động các câu hỏi, thực hiện theo các câu lệnh (như chỉ đường đến nhà người bạn mới), hay thực hiện các tác vụ đơn giản (như phát một bản nhạc).

Phishing (tấn công giả mạo): Mục tiêu là dụ dỗ bạn chia sẻ thông tin đăng nhập hoặc các thông tin cá nhân trực tuyến khác. Tấn công giả mạo được tiến hành thông qua thư điện tử (email), quảng cáo, trang web trông có vẻ giống với các email, quảng cáo, trang web quen thuộc với người dùng.

Spearphishing (lừa đảo trực tuyến): Một hình thức lừa đảo trực tuyến mà ở đó kẻ tấn công nhắm mục tiêu vào bạn một cách chính xác hơn thông qua việc sử dụng thông tin cá nhân của bạn.

Scam (lừa đảo): Hành động bất lương nhằm kiếm tiền hoặc thu được thứ có giá trị bằng việc lừa đảo người khác.

Trustworthy (đáng tin cậy): Có thể tin cậy vào những gì làm là đúng hoặc cần thiết

Authentic (thật): Thật, chân thật, đúng hoặc chính xác, không phải giả, nhái hay copy.

Verifiable (có thể xác minh được): Thứ có thể chứng minh hoặc thể hiện là đúng hoặc chính xác.

Deceptive (giải dối): Dối trá, một hành động, thông điệp đưa ra nhằm mục đích lừa đảo ai đó

Manipulation (lôi kéo): Ai đó kiểm soát hoặc gây ảnh hưởng đến người khác hoặc tình huống một cách thiếu công bằng, thiếu trung thực hoặc có sự đe dọa. Nói cách khác, những thứ bạn tìm thấy trên mạng, chẳng hạn như một hình ảnh đã được biên tập để làm cho bạn tin vào điều không có thật.

Fraudulent (lừa lọc): Lừa ai đó để lợi dụng họ

Firewall: Một chương trình bảo vệ máy tính khỏi các trò lừa đảo, dụ dỗ

Malicious (ác ý): Hành động hay lời nói có chủ ý tàn nhẫn hoặc gây tổn thương. Cũng có thể có nghĩa là phần mềm gây hại nhằm phá hoại thiết bị, tài khoản hoặc thông tin cá nhân của một người nào đó.

Catfishing (lừa đảo): Giả danh hoặc tạo một tài khoản giả trên mạng xã hội để lừa người khác vào chia sẻ thông tin cá nhân hoặc làm cho người khác tin rằng họ đang trò chuyện với một người có thật thông qua một tài khoản, hồ sơ (profile) hoặc một trang hợp lệ.

Clickbait (mồi cho nhấp chuột): Nội dung, bài đăng (post) hay quảng cáo có tính chất lừa đảo trực tuyến được tung ra nhằm thu hút sự chú ý của mọi người, làm cho họ click vào một đường dẫn (link) website nào đó, thường là để tăng lượt xem (view) hoặc tăng truy cập đến trang web để kiếm tiền.

Vlogger: Là một người thường xuyên đăng tải các đoạn clip ngắn trên trang blog hoặc trên mạng xã hội.

Source (nguồn): Một người hoặc thứ gì đó cung cấp thông tin.

Credible (uy tín, tin cậy): Có thể tin cậy; một người có thể tin tưởng để dùng họ làm bằng chứng để bạn có thể tự tin rằng họ đang nói sự thật.

Evidence (bằng chứng): Sự thật hay ví dụ để chứng minh điều đó là đúng hoặc sai.

Expertise (chuyên môn): Kỹ năng, kiến thức đặc biệt về một thứ gì đó; các chuyên gia sẽ có chuyên môn.

Motive (động cơ): Lý do để một ai làm việc gì đó, ý đồ.

Deceptive news (tin giả/lừa đảo): Tin lừa đảo hoặc bóp méo sự thật

Front Group (nhóm giả): Là một nhóm giả tạo với ý đồ ẩn danh người vận hành nhóm

Disinformation (Thông tin bị bóp méo/Xuyên tạc): Thông tin sai hoặc có ý đồ bóp méo/\.

Sketical (ngghi ngờ): Luôn nghi vấn các tuyên bố sự thật.

Đừng bị mắc mưu!

Học sinh tham gia vào trò chơi thông qua hoạt động nghiên cứu các thư điện tử (email), đoạn tin nhắn và xác định xem thông tin nào là chính thống và thông tin nào là lừa đảo.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Tìm hiểu cách người khác sử dụng để đánh cắp thông tin cá nhân.
- ✓ Rà soát các phương cách ngăn chặn hành động đánh cắp thông tin cá nhân.
- ✓ Biết cách nói chuyện với người lớn đáng tin nếu bạn nghĩ bạn là nạn nhân của trò đánh cắp thông tin cá nhân.
- ✓ Nhận ra các dấu hiệu lừa đảo.
- ✓ Cảnh trọng trước việc chia sẻ thông tin cá nhân cho ai và như thế nào.

Hãy trao đổi

Hình thức lừa đảo này là như thế nào?

Đây là hành động mà một kẻ nào đó đánh cắp thông tin như đăng nhập hoặc tài khoản bằng cách giả bộ là người mà bạn tin tưởng thông qua email, tin nhắn hay các hình thức giao tiếp trực tuyến khác. Lừa đảo qua email – và các trang web không an toàn gửi tới bạn, các tài liệu (file) đính kèm mà họ muốn bạn mở ra – hoàn toàn có thể mang vi-rút (virus) đến máy tính của bạn. Một số loại virus có thể truy cập vào các danh bạ của bạn để tiếp tục tấn công bạn bè và người thân theo cùng một phương thức. Một vài hình thức lừa đảo khác có thể là dụ bạn tải tài liệu hoặc phần mềm gián điệp để sửa lỗi cho thiết bị của bạn. Bạn hãy nhớ rằng một trang web hay một quảng cáo không thể nhận định thiết bị của bạn có vấn đề được.

Một số cuộc tấn công hoàn toàn là giả mạo. Nhưng cũng có những cuộc tấn công tương đối thuyết phục - chẳng hạn kẻ lừa đảo gửi cho bạn thông tin cá nhân chi tiết của bạn, làm cho bạn nghĩ đó là thật. Hình thức tấn công này gọi là lừa đảo có chủ đích, và rất khó để có thể phân biệt thật giả bởi thông tin gửi tới cho bạn hết như từ người biết bạn rất rõ.

- Trước khi bạn nhấp chuột (click) vào một đường dẫn (link) hay nhập mật khẩu vào vào một trang web nào đó mà bạn chưa từng truy cập, hãy tự hỏi về tính tin cậy, an toàn, bằng một vài câu hỏi dưới đây:
- Trang web này trông có chuyên nghiệp như các trang web mà bạn biết, tin cậy, có sản phẩm hay biểu tượng (logo) quen thuộc của công ty đó, các nội dung có bị sai lỗi đánh máy, chính tả không?
- Đường dẫn URL của trang web có khớp với sản phẩm hay tên của công ty và thông tin mà bạn đang tìm kiếm? Những thông tin này có lỗi đánh máy, lỗi chính tả không?
- Có quảng cáo rác (spam pop-up) nào không?
- Đường dẫn URL có bắt đầu bằng https:// với biểu tượng chiếc khoá bên trái? (Có nghĩa là kết nối có chứng chỉ bảo mật.)
Có gì trong những dòng chữ in nhỏ? (Đây thường là nơi cài bẫy.)
- Email hay trang web có đưa ra lời đề nghị nào quá hấp dẫn, chẳng hạn như cơ hội kiếm rất rất nhiều tiền? (Thường là những đề nghị quá hấp dẫn.)
- Thông tin bạn nhận được có quá bất thường? Chẳng hạn như họ có thể biết bạn, nhưng bạn không chắc chắn 100%.

Và điều gì sẽ xảy ra nếu bạn chẳng may bị mắc bẫy lừa đảo? Việc đầu tiên là: Đừng hoảng sợ!

- Hãy nói chuyện với ba mẹ, thầy cô giáo hoặc một người mà bạn tin tưởng ngay lập tức. Càng chần chừ, bạn càng gặp bất lợi.
- Thay đổi các mật khẩu của các tài khoản.
- Nếu chẳng may bạn bị mắc bẫy lừa đảo, hãy thông báo tới bạn bè và người quen ngay lập tức, bởi họ cũng có thể là những nạn nhân tiếp theo.
- Hãy vào mục cài đặt để báo cáo tin nhắn/email đó là rác (spam), nếu có thể.

Hoạt động

Tài liệu cần có:

- Tài liệu phát tay: “Các ví dụ về lừa đảo trực tuyến”

Các câu trả lời cho tài liệu “Các ví dụ về lừa đảo trực tuyến”

1. Thật. Thư điện tử (Email) nói rằng bạn hãy vào trang web của công ty và đăng nhập tài khoản trên đó, thay vì cung cấp một đường dẫn (link) trong email hoặc yêu cầu bạn gửi email với mật khẩu và thông tin đăng nhập (các đường dẫn này có thể đưa người dùng đến các website lừa đảo)

2. Giả. URL ngờ vực và không được bảo mật

3. Thật. Có https:// trong URL

4. Giả. Đưa ra lời đề nghị, đổi lại bạn cung cấp thông tin tài khoản ngân hàng.

5. Giả. URL không được bảo mật và ngờ vực

1. Các nhóm tìm hiểu về các ví dụ

Hãy chia lớp thành nhóm nhỏ và mỗi nhóm nghiên cứu một ví dụ về các thông tin hoặc trang web.

2. Các cá nhân đưa ra các lựa chọn

Xác định xem trong mỗi ví dụ đó là “Thật” hay “Giả”, và nêu ra lý do tại sao.

3. Các nhóm thảo luận

Ví dụ nào cho thấy đáng tin cậy và ví dụ nào đáng ngờ? Có câu trả lời nào làm bạn ngạc nhiên? Nếu có, tại sao?

4. Thảo luận thêm

Dưới đây là một vài câu hỏi bạn có thể hỏi chính mình khi đánh giá các thông tin và trang web bạn thấy trên mạng:

• Thông tin trên trông có ổn không?

Bản năng của bạn mách bảo điều gì? Bạn có thấy nội dung nào không đáng tin cậy? Nó có đề nghị giúp bạn sửa chữa cái gì mà bạn hoàn toàn không biết?

• Email đó có gửi cho bạn cái gì miễn phí không?

Cái gì cung cấp miễn phí thì hoàn toàn không phải là miễn phí.

• Có yêu cầu bạn cung cấp thông tin cá nhân không?

Một số trang web yêu cầu cung cấp thông tin cá nhân và sau đó chúng sẽ gửi nhiều thông tin lừa đảo hơn. Chẳng hạn các câu hỏi hay “bài kiểm tra tính cách” có thể là dạng thu thập thông tin để đoán mật khẩu hoặc thông tin cá nhân khác của bạn. Hầu hết các công ty hay giao dịch sẽ không yêu cầu bạn cung cấp thông tin cá nhân qua email.

• Đó là email chuyển tiếp hay một bài đăng (post) trên mạng xã hội?

Những email hay các bài đăng (post) có yêu cầu bạn chuyển tiếp cho những người bạn biết có thể đẩy bạn và người khác vào rủi ro. Bạn không nên làm vậy trừ khi bạn chắc chắn nguồn tin và thông tin bạn chuyển tiếp là an toàn.

- Nó có dòng chữ in nhỏ không?

Cuối các bản tin/tài liệu, bạn thường thấy các dòng chữ nhỏ. Đoạn văn bản này thường rất nhỏ và chứa các thông tin bạn dễ bỏ qua. Ví dụ, dòng tiêu đề đầu văn bản nói bạn có thể đã trúng một chiếc điện thoại miễn phí, nhưng trong dòng chữ nhỏ li ti sẽ có thông tin nói rằng bạn sẽ phải trả 200 đô la mỗi tháng. Không phải bất cứ thông tin nào viết ở dạng chữ nhỏ cũng đều là xấu, do vậy bạn hết sức chú ý.

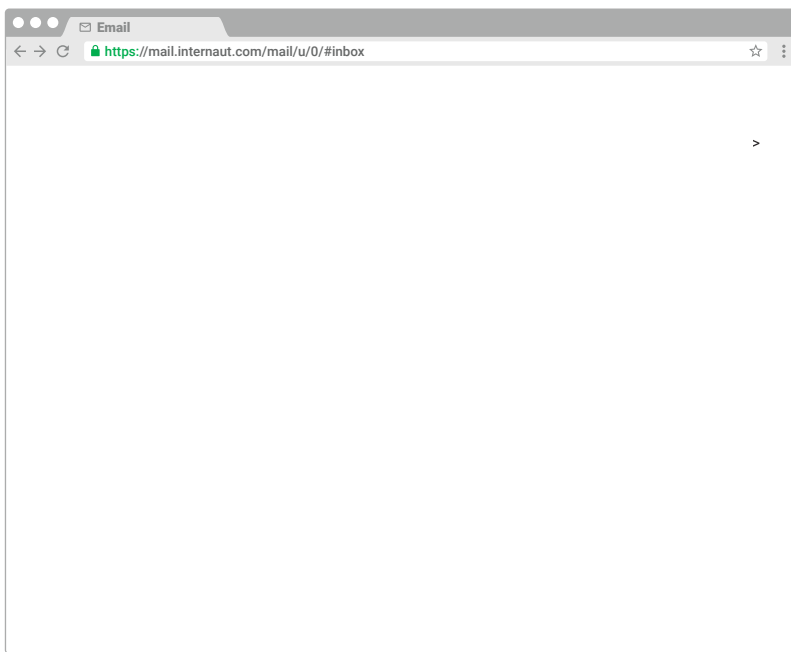
Chú ý: Vì mục đích sử dụng cho bài tập này, giả sử rằng Internaut mail là dịch vụ có thật và đáng tin cậy.

Bài học

Khi bạn lên mạng, luôn cảnh giác trước những hình thức tấn công lừa đảo bằng email, tin nhắn và các thông tin đăng tải (post) trên mạng – và nếu không may bị lừa, hãy nói chuyện với người lớn bạn tin tưởng ngay lập tức.

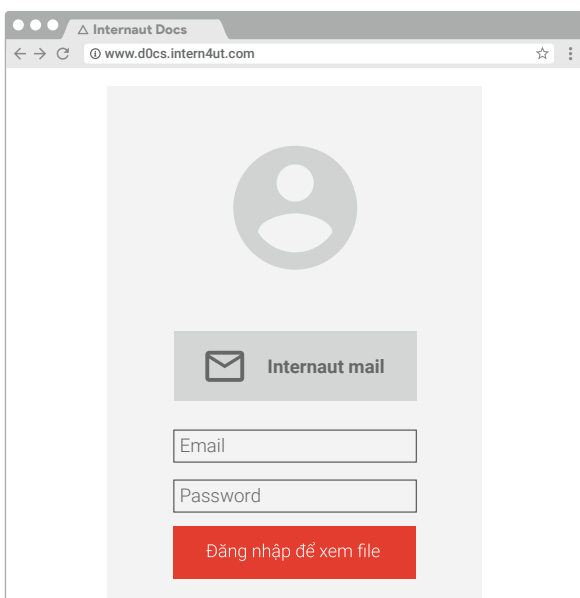
Ví dụ về các hình thức lừa đảo

1. Đây là giả hay thật?

Thật

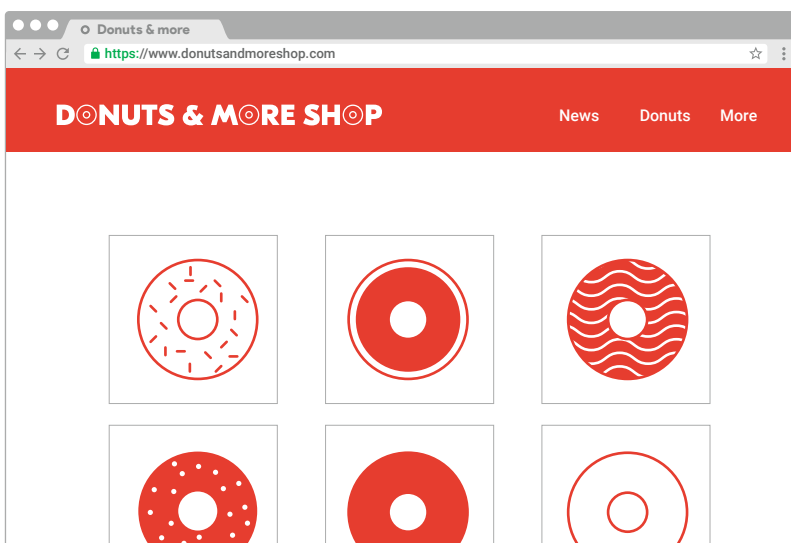
Giả

2. Đây là giả hay thật?

Thật

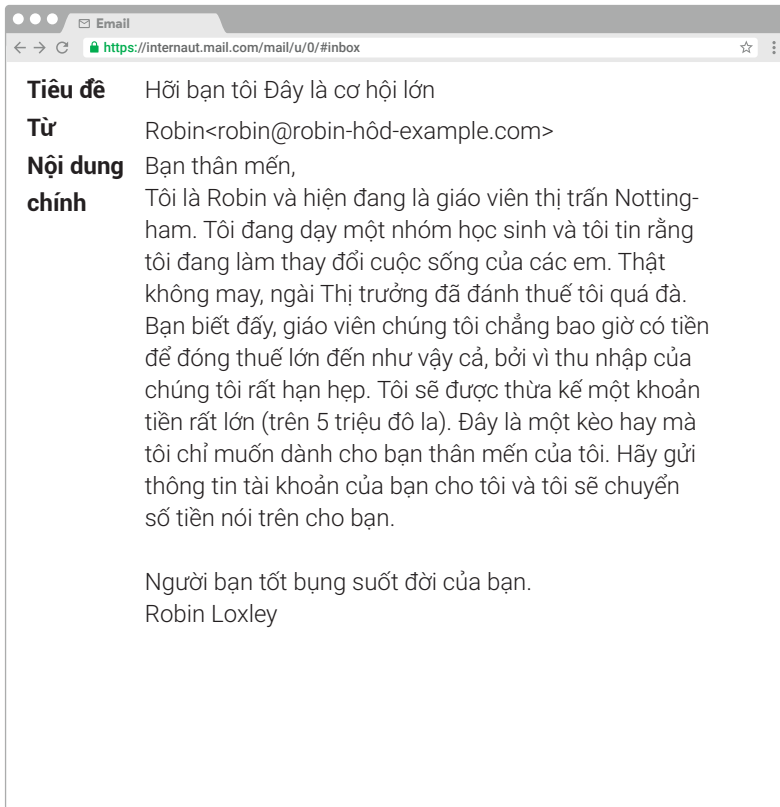
Giả

3. Đây là giả hay thật?

Thật

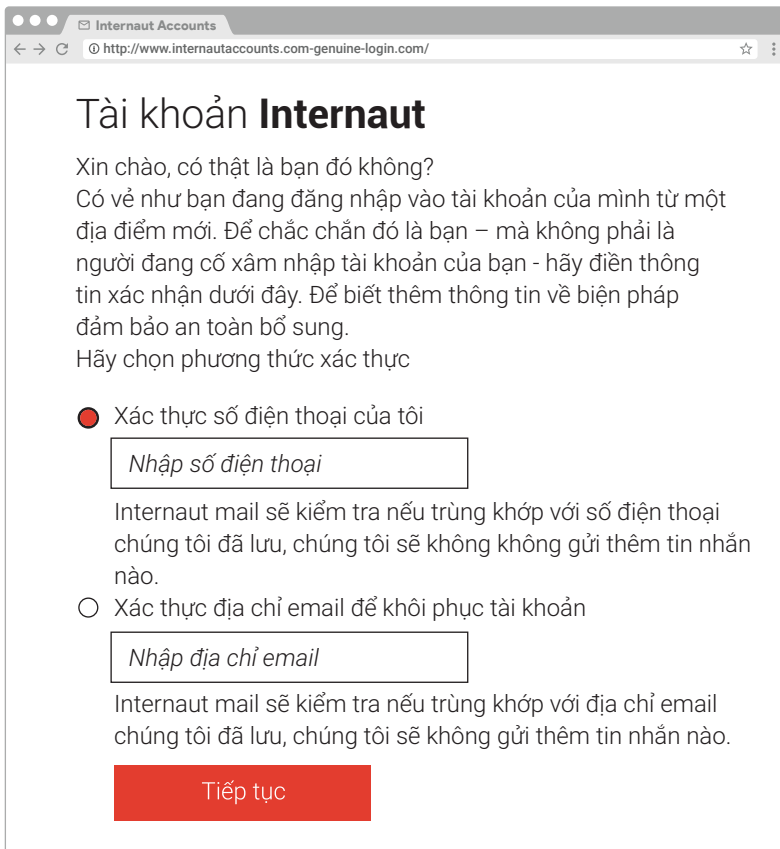
Giả

4. Đây là giả hay thật?

Thật

Giả

5. Đây là giả hay thật?

Thật

Giả

Bạn là ai?

Học sinh luyện các kỹ năng phòng chống lừa đảo trực tuyến bằng việc loại ra các đoạn thoại, bài đăng (post), yêu cầu của bạn bè, hình ảnh và thư điện tử (email) có dấu hiệu ngờ vực, đồng thời trao đổi các biện pháp phòng chống

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Hiểu rằng những người trên mạng không phải là người như họ nói hay thể hiện.
- ✓ Chắc chắn rằng bạn biết người đang nói là ai trước khi hồi đáp.
- ✓ Hãy đặt các câu hỏi hoặc kêu gọi trợ giúp từ người lớn nếu khó đoán định người đó là ai (hay như thế nào).

Hãy trao đổi

Làm sao bạn biết đó đúng là họ?

Khi nói chuyện điện thoại với một người bạn, bạn có thể xác định được đó là bạn mình qua giọng nói, mặc dù bạn không hề nhìn thấy họ. Tuy nhiên, thế giới mạng lại hơi khác. Đôi khi rất khó để có thể đoán định người đó có đúng như những gì họ nói hay không. Trong các ứng dụng hay trò chơi, người ta thi thoảng cũng hay giả bộ là một ai đó để gây cười, hay cố tình giấu thân phận để làm điều xấu. Cũng có khi họ dụ dỗ người khác để đánh cắp thông tin cá nhân. Khi bạn lên mạng, những người lạ có thể yêu cầu kết bạn. Cách an toàn nhất là không phản hồi hoặc trao đổi với ba mẹ, người lớn mà bạn tin tưởng rằng bạn không hề biết một người đang cố gắng liên kết với bạn. Nhưng nếu bạn cho rằng mình có thể phản hồi, bạn hãy tìm hiểu về họ trước. Kiểm tra hồ sơ (profile) của họ, xem bạn của họ là ai, hoặc tìm kiếm thông tin khác để chắc chắn rằng nó trùng khớp thông tin họ đưa ra họ là ai.

Có nhiều cách để xác thực thông tin của ai đó trên mạng. Dưới đây là một vài ví dụ:

Ghi chú cho giáo viên:

Giáo viên có thể cho lớp thảo luận câu hỏi "làm thế nào để các em xác thực thông tin của người khác?", sau đó tiếp tục trao đổi các câu hỏi dưới đây:

• Hình trên hồ sơ (profile) của họ có đáng ngờ không?

Hình trên hồ sơ (profile) có bị nhòe hoặc khó xem? Hay trên hồ sơ (profile) hoàn toàn không có hình, hay chỉ có các biểu tượng (emoji) hoặc hình của các nhân vật hoạt hình? Hình không nhìn rõ, hình tiêu cực, hình bằng các biểu tượng cảm xúc, hình của các thú cưng... sẽ làm cho chủ nhân của nó dễ che giấu danh tính trên mạng xã hội. Đôi khi những kẻ lừa đảo cũng đánh cắp hình của người khác rồi thay vào hồ sơ (profile) của họ để giả làm người bị đánh cắp hình. Bạn có thể tìm thêm hình của người này hay không?

• Tên đăng nhập có chứa tên thật không?

Ví dụ trên mạng xã hội tên hiện trên màn hình có trùng với tên thật của họ? (Ví dụ, một người tên Jane Doe, thì đường dẫn trên mạng xã hội có thể sẽ là mangxahoi.com/jane_-doe.)

- **Họ có lý lịch theo hồ sơ (profile) không?**

Nếu có, nó có giống được ai đó viết ra không? Tài khoản giả mạo có thể không có nhiều thông tin trong mục “Về tôi - About me”, hoặc thông tin sẽ được chép từ đâu đó để tạo profile giả. Có thông tin nào trong lý lịch của họ mà bạn có thể xác thực?

- **Tài khoản đã hoạt động được bao lâu? Các hoạt động bạn thấy có diễn ra theo thứ tự bạn mong đợi?**

Hồ sơ (profile) này mới hay đã có nhiều hoạt động? Người này có bạn chung hay không? Tài khoản giả mạo thường không có nhiều thông tin, hay dấu hiệu đăng bài (post), bình luận tương tác với người khác.

Hoạt động

Tài liệu cần có:

- Một tài liệu phát tay “Bạn là ai?”, cắt ra từng tình huống trên 1 miếng giấy
- Lấy một cái hộp bỏ các tình huống đó vào (các nhóm cử người lên bốc thăm)
- Bảng mô tả các hành động lừa đảo

Bài học

---

1. Các nhóm tìm hiểu các tình huống

Giáo viên chia lớp ra thành các nhóm. Mỗi nhóm sẽ chọn một tình huống và trao đổi xem họ phản ứng với tình huống đó như thế nào.

2. Các nhóm thực hành

Mỗi nhóm chọn một tình huống và thảo luận: Một người ghi chép, một người làm theo “thông điệp”, một người phản ứng lại, và có thể một người nữa giải thích lý do.

3. Cả lớp thảo luận kết quả của các nhóm

Cuối cùng, hãy dùng bảng này để thảo luận các lựa chọn của các nhóm. Hãy viết thêm các thông điệp lừa đảo mạnh hơn nếu cần. Nếu vậy, mỗi nhóm nên chia sẻ các thông điệp mà mình viết ra với các nhóm khác.

Hãy kiểm soát việc bạn nói chuyện với ai trên mạng. Hãy nhớ chỉ kết bạn với người mà bạn biết họ là ai!

Bạn là ai?

Tình huống 1

Bạn nhận được lời mời theo dõi trên mạng từ một người xa lạ.

“Này! Hình như bạn thích giao du với một người hài hước. Hãy cùng nhau vui vẻ nhé! Bạn theo dõi mình được không? – Rob”

Tình huống 2

Bạn nhận được tin nhắn trên điện thoại di động từ một người lạ.

“Chào, mình là Corey! Nhớ mình gặp nhau mùa hè năm trước không?”

Tình huống 3

Bạn nhận được tin nhắn từ một người bạn không theo dõi.

“Chào, rất thích những bài đăng của bạn, bạn thật vui tính! Cho mình xin số điện thoại đi và chúng mình sẽ nói chuyện với nhau nhiều hơn.”

Tình huống 4

Bạn nhận được đoạn chat từ một người bạn không hề quen biết.

“Mình thấy bạn trong hội trường hôm nay. BẠN THẬT DỄ THƯƠNG! Địa chỉ của bạn là gì? Để mình tới chơi với bạn.”

Tình huống 5

Bạn nhận được lời mời theo dõi trên mạng từ một người xa lạ.

“Này! Hình như bạn thích giao du với một người hài hước. Hãy cùng nhau vui vẻ nhé! Bạn theo dõi mình được không? – Rob”

Bạn là ai?

Dưới đây là năm tình huống mà ai cũng có thể nhận được tin nhắn như vậy qua mạng hoặc qua điện thoại. Mỗi tình huống kèm theo một ví dụ về cách trả lời những tin nhắn đó. Một số câu trả lời phù hợp hoặc không. Bạn hãy nghiên cứu xem có phù hợp với mình hay không, hoặc bạn có thể đưa ra các câu trả lời khác. Nếu gặp một trong các tình huống nêu trên, và bạn không biết phải làm gì, cách đơn giản nhất là không trả lời. Bạn hoàn toàn có thể bỏ qua hoặc chặn chúng. Không có gì phải ngại khi chia sẻ với cha mẹ hoặc giáo viên khi gặp phải những tình huống như vậy.

Tình huống 1

Bạn nhận được lời mời theo dõi trên mạng từ một người xa lạ.

“Này! Hình như bạn thích giao lưu với một người hài hước. Hãy cùng nhau kết bạn nhé!

Bạn theo dõi mình được không? – Rob”

Bạn sẽ làm gì?

- Lờ Rob đi. Nếu bạn không biết cậu ta, bạn có thể không cần phải nói chuyện với cậu ta.
- Nếu không chắc chắn, bạn có thể hỏi: “Chào Rob. Mình có biết bạn không?”
- Chặn Rob. Nếu bạn đã kiểm tra người này và quyết định chặn cậu ta, bạn sẽ không nhận thêm bất kỳ tin nhắn nào từ người này nữa. Trên hầu hết các nền tảng mạng xã hội, người bị chặn sẽ không hề biết bạn đã chặn họ.
- Kiểm tra hồ sơ (profile) của Rob. Hãy cẩn trọng vì tạo hồ sơ giả khá dễ dàng! Kiểm tra danh sách bạn bè của người này để xem cậu ta có quan hệ với ai. Thông qua nhóm bạn bè có thể cho chúng ta biết đôi điều rằng anh ta là thật hay giả - đặc biệt nếu trong nhóm của anh ta bạn không biết bất kỳ ai. Nếu trên trang của anh ta không có nhiều hoạt động, đó cũng là một dấu hiệu cho ta biết anh ta là thật hay giả.
- Thêm Rob vào danh sách bạn bè? Nếu bạn nghĩ anh ta ổn. Không cần khuyến cáo gì, một khi bạn đã xác thực được anh ta là ai và kiểm tra qua người lớn mà bạn tin tưởng.
- Cung cấp thông tin cá nhân cho anh ta? Đừng bao giờ đưa thông tin cá nhân của mình cho bất kỳ ai.

Tình huống 2

Bạn nhận được tin nhắn trên điện thoại di động từ một người lạ.

“Chào, mình là Corey! Nhớ mình gặp nhau mùa hè năm trước không?”

Bạn sẽ làm gì?

- Chặn Corey. Việc này sẽ hơi khiếm nhã nếu bạn biết cô ấy. Nhưng nếu bạn chắc chắn không gặp ai có tên như vậy mùa hè vừa rồi, hoặc cô ấy gửi cho bạn quá nhiều tin nhắn và chia sẻ quá nhiều về cô ấy, đương nhiên bạn chặn cô ấy là không vấn đề gì.
- Lờ Corey đi. Nếu bạn không biết người này, tốt nhất là không phản hồi gì.
- Chào Corey. “Mình có quen bạn không?” Cách này sẽ an toàn hơn nếu bạn không chắc chắn việc đã gặp người này chưa và nếu đã gặp thì tìm hiểu thêm chút manh mối. Nhưng tuyệt đối không nên nói cho Corey biết bạn đã làm gì, ở đâu mùa hè vừa rồi.
- “Tôi không nhớ gì cả nhưng chúng ta có thể gặp nhau lúc nào đó.” Đây không phải là một kịch bản hay; Đừng bao giờ đề nghị gặp bất kỳ một người hoàn toàn xa lạ.

Tình huống 3

Bạn nhận được tin nhắn từ một người bạn không theo dõi.

“Chào, rất thích những bài đăng của bạn, bạn thật vui tính! Cho mình xin số điện thoại đi và chúng ta sẽ nói chuyện với nhau nhiều hơn.”

Bạn sẽ làm gì?

- Lờ @soccergirl12 đi. Bạn không nhất thiết phải trả lời nếu bạn không muốn.
- Chặn @soccergirl12. Nếu phát hiện đây là người lạ và chặn lại, bạn sẽ không bao giờ nghe về họ nữa – trừ phi họ lại tạo ra một hồ sơ (profile) giả mạo khác và lại tiếp tục liên lạc với bạn bằng tên giả mới này.
- “Xin chào, mình có quen biết nhau không?” Nếu bạn không chắc chắn, để yên tâm hơn hãy hỏi một vài thông tin trước khi cung cấp thông tin cá nhân cho họ như số điện thoại.
- “OK, số điện thoại của mình là...” Không nên như vậy. Kể cả bạn đã xác định được người này là ai, bạn cũng không nên cung cấp thông tin cá nhân qua mạng xã hội. Hãy tìm cách khác để liên lạc, có thể là thông qua cha mẹ, giáo viên hoặc một người lớn bạn tin tưởng.

Tình huống 4

Bạn nhận được đoạn chat từ một người bạn không hề quen biết.

“Mình thấy bạn trong hội trường hôm nay. BẠN THẬT CUTE! Địa chỉ của bạn là gì? Để mình tới chơi với bạn.”

Bạn sẽ làm gì?

- Lờ đi. Có lẽ đây là một lựa chọn đúng.
- Chặn người này. Đừng ngần ngại nếu bạn có cảm giác không hay về người này.
- “Bạn là ai?” Có lẽ không nên hỏi như vậy. Nếu bạn thấy thông tin mập mờ, tốt nhất là không nên trả lời – hãy chặn họ lại.
- “Lizi đó phải không? Bạn cũng rất ĐẸ THƯƠNG! Nhà mình ở 240 Circle Ct.” Không nên như vậy. Kể cả bạn nghĩ mình biết người này là ai. Trước khi chia sẻ địa chỉ hay thông tin cá nhân của mình cho người mới quen, hãy thẩm định kỹ, kể cả khi bạn nghĩ bạn biết họ là ai. Đừng bao giờ gặp riêng bất kỳ ai nếu bạn chỉ quen hoặc tiếp xúc qua mạng Internet.

Tình huống 5

Bạn nhận được một tin nhắn trên mạng.

“Chào, mình mới gặp Sam – bạn của cậu! Bạn ấy cho mình biết nhiều về bạn. Mình rất muốn gặp bạn. Bạn đang ở đâu?”

Bạn sẽ làm gì?

- Lờ đi. Nếu bạn không biết người này và có người bạn tên Sam, cách tốt nhất là kiểm tra với Sam trước khi trả lời tin nhắn.
- Chặn. Nếu bạn không biết người này và không có người bạn tên Sam, cách tốt nhất có lẽ là vào mục cài đặt và chặn người này để họ không thể tiếp tục liên lạc với bạn.
- “Bạn là ai?” Đây không phải là điều nên làm. Nếu bạn không hề quen biết người này, cách tốt nhất là không trả lời, ít nhất cho đến khi bạn nghe được thêm điều gì đó từ Sam.

Về các trợ lý ảo

Học sinh đang ngày càng tương tác nhiều hơn với “giọng nói” của người máy qua các thiết bị, ứng dụng, trang web – chủ yếu ở nhà, nhưng có lẽ việc tương tác này ở trường học cũng đang gia tăng. Đôi khi người ta hay quen gọi là “chatbot” hay trợ lý ảo. Đây là hoạt động hỏi đáp đơn giản, để cả lớp cùng nhau chia sẻ suy nghĩ về việc tương tác với các trợ lý ảo.

Chú ý: Hãy cố gắng để các cuộc trao đổi có tính chất mở; hoạt động này nhằm giúp cho học sinh tích tư duy tích cực, chứ không nhằm đưa ra bất kỳ kết luận nào.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Học để biết những công nghệ như vậy đang ngày càng hiện hữu nhiều hơn trong đời sống học sinh.
- ✓ Xác định các trải nghiệm với rất nhiều các trợ lý khác nhau.
- ✓ Phê tích tác động của công nghệ đối với đời sống hàng ngày của chúng ta – cả tích cực và tiêu cực.

Hãy trao đổi

Càng ngày chúng ta càng sử dụng nhiều “trợ lý ảo”. Bạn đã từng nghe nói đến thuật ngữ này chưa? Một số người gọi là “Chatbot” hay “trợ lý ảo”. Chúng được ứng dụng khá rộng rãi như chơi game, kiểm tra thời tiết, trả lời các câu hỏi, chỉ đường, thông báo khi hết giờ... Đôi khi chúng còn được đặt tên như người, hoặc đặt tên theo hoạt động, chẳng hạn như Dog A Day là trợ lý chụp và gửi hình ảnh của chó mỗi ngày. Các trợ lý ảo này có thể cài đặt trên các thiết bị di động, trực tuyến, trong xe hơi, hoặc có thể là thiết bị đặc dụng để trong các căn phòng trong nhà. Hãy cùng nhau chia sẻ xem học sinh trong lớp đã có những trải nghiệm như thế nào với các trợ lý này, và chia sẻ quan điểm về việc phổ biến chúng.

Dưới đây là một vài câu hỏi gợi ý:

- Bạn có biết trợ lý ảo là gì?
- Bao nhiêu bạn đã từng nói chuyện với trợ lý ảo? Trên thiết bị nào?
- ạn nào có thể cho thầy/cô và cả lớp biết bạn thấy trợ lý ảo thế nào?
- Theo bạn trợ lý ảo làm việc tốt nhất trong điều kiện nào (chẳng hạn như đưa thông tin về thời tiết, cập nhật tin tức, chơi game hay hỏi đáp thông tin)?
- Trợ lý ảo sẽ dùng trí tuệ nhận tạo. Theo đó, trí tuệ nhân tạo sẽ học người dùng để cung cấp chính xác hơn những gì người dùng cần. Để làm được điều đó trợ lý ảo có thể “nhớ”, ghi âm những gì bạn nói và hỏi. Điều đó có làm bạn suy nghĩ về những gì sẽ nói với trợ lý ảo hay không?
- Bạn có nghĩ nó cũng giống như nói chuyện với một người bình thường? Giống và khác ở chỗ nào?
- Những người bạn/người thân của bạn đối xử hay nói chuyện với trợ lý ảo như thế nào?
- Bạn nói chuyện với trợ lý ảo như thế nào? Bạn lịch sự hay đôi khi hét vào trợ lý?
- Theo bạn việc hét vào trợ lý có bình thường không? Tại sao có hoặc tại sao không? (Có giống như bạn luyện giao tiếp không?)
- Đôi lúc trẻ em nghĩ rằng trợ lý là người thật. Bạn làm thế nào để nói với bé để chúng hiểu chúng đang nói chuyện với ai?

- Nếu như trợ lý ảo học chúng ta – người thật, theo bạn chúng ta không nên nói gì bởi bạn không muốn trợ lý ảo học được? (Gợi ý: hãy nghĩ lại hoạt động “Chia sẻ có trách nhiệm” và hãy trao đổi xem việc này có liên hệ với nhau như thế nào.)
- Liệu có thể phân loại thông tin thành “tốt hoặc xấu” hoặc “thật hoặc giả”? Làm sao chúng ta trả lời được những câu hỏi như vậy?

Hoạt động

Sau khi thảo luận, cả lớp hoặc các nhóm tìm kiếm các hình ảnh của trợ lý ảo và thông tin (bao gồm việc chia sẻ tin tức) về các trợ lý này. Các từ khoá để tìm kiếm có thể là “bots”, “chatbots” hoặc “digital assistants – trợ lý số” hoặc “virtual assistants – trợ lý ảo”. Cả lớp cùng nhau chia sẻ xem thông tin đó là tốt hay xấu, cho học sinh chọn một bài báo để về nhà làm bài tập với cha mẹ và viết một đoạn tóm tắt về bài báo ấy.

Bài học

Tư duy tích cực là một trong những công cụ tốt nhất, lâu bền nhất chúng ta dùng để công nghệ của chúng ta được sử dụng tích cực – và điều hay nhất, đó là một công cụ sẽ ngày càng tốt lên nếu chúng ta dùng chúng tích cực. Nói ra suy nghĩ của mình là một cách hay để sử dụng và cải thiện công cụ này.

Có đúng như vậy không?

Ghi chú cho giáo viên:

Ngoài việc giúp học sinh sử dụng các câu hỏi có tích phân tích để đánh giá độ tin cậy của nguồn tin, chúng ta còn muốn các bạn hiểu rằng thông tin đến từ nhiều nơi khác nhau (chứ không chỉ từ sách vở). Chính vì vậy học sinh (HS) cần sử dụng các kỹ năng để phân tích tất cả các loại truyền thông. Khi HS có khả năng làm việc đó, các bạn sẽ tiến đến việc phân tích các loại truyền thông cụ thể khác, chẳng hạn như tin tức hoặc dữ liệu về khoa học.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Xác định các công cụ bạn đã dùng để biết thông tin đó có tin cậy không
- ✓ Xem xét các yếu tố như chuyên môn và động cơ ảnh hưởng như thế nào đến độ tin cậy.
- ✓ Học được bốn câu hỏi để đánh giá độ tin cậy của nguồn tin.
- ✓ Hiểu rằng một nguồn tin đáng tin cậy về chủ đề này chưa chắc đã tin cậy với chủ đề khác.
- ✓ Biết rằng kiểm chứng đa nguồn sẽ giúp bạn biết được thông tin đó có tin cậy hay không.

Hãy trao đổi

Điều gì làm cho thứ gì đó hoặc ai đó đáng tin cậy?

Mỗi ngày bạn đưa ra nhiều quyết định về việc sẽ tin hoặc không tin vào cái gì. Video mà bạn xem là thật hay giả? Anh trai bạn đang nói thật hay nói dối? Tin đồn về một người bạn mà bạn nghe được là thật?

Bạn sẽ làm gì để xác định ai đó đang nói thật? Bạn đã dùng các gợi ý này chưa?:

• **Bạn biết gì về một ai đó:**

Ví dụ, bạn biết nếu một người bạn trong lớp thực sự giỏi việc gì đó, có lịch sử hay nói thật hoặc nói giỡn hoặc là người hà tiện, khi đó bạn hoàn toàn có thể đoán được người đó đang nói thật, nói giỡn hay nói dối.

• **Người ta biết gì về bạn**

Chẳng hạn, cha mẹ bạn biết rõ đồ ăn nào sẽ làm cho bạn bị đau bụng, vì thế bạn sẽ nghe theo lời khuyên của cha mẹ về việc nên ăn gì, không nên ăn gì. Người thủ thư biết bạn thích đọc loại sách gì, vì thế bạn sẽ tin vào gợi ý của cô/anh ấy nên đọc cuốn nào.

• **Giọng điệu và biểu cảm nét mặt**

Chẳng hạn, bạn biết bạn của mình nói một đằng nhưng nghĩa một nẻo khi họ rướn mày và hành động một cách mỉa mai khi nói rằng họ đã có quãng thời gian tồi tệ tại công viên trượt băng.

• **Tình huống**

Chẳng hạn, khi bạn bè đang vui đùa thì một người chọc ghẹo kiểu tóc mới của bạn, bạn biết đó chỉ là đùa giỡn. Nhưng nếu ở trường ai đó cũng nói những lời như vậy để bạn mắc cỡ trước mặt cả lớp, thì đó là hàng vi lăng mạ người khác.

Khi nghe được thông tin gì đó từ một video, một người nào đó trên truyền hình hay website, chúng ta hoàn toàn không biết được nguồn tin và họ cũng không biết gì về chúng ta. Chúng ta không chắc chắn rằng chúng ta có thể tin được hay không.

Ngay cả khi người quen gửi cho chúng ta một tin nhắn mà không có bằng chứng nào giúp ta thấy được biểu cảm trên khuôn mặt hay giọng nói, thì chúng ta không thể biết chắc chắn họ muốn nói gì. Đó là khi chúng ta phải đặt ra các câu hỏi...

Hoạt động

Tài liệu cần có:

- Tài liệu phát tay: "Xác định cái gì là đáng tin"

1. Đánh giá nguồn tin.

Nếu bạn muốn có lời khuyên về một trò chơi điện tử mới, bạn sẽ hỏi bà nội mình chứ? Hay nói cách khác, bà nội có phải là người có thể tin cậy để bạn tham vấn về trò chơi điện tử mới? Nguồn tham khảo tin cậy là nguồn chúng ta có thể tin tưởng sẽ cho chúng ta thông tin chính xác và hợp lý (logic).

Hãy lập bảng để ghi lại những ưu điểm – nhược điểm khi hỏi bà nội về trò chơi điện tử mới.

Ưu điểm	Nhược điểm
Bà yêu mình và muốn mình vui vẻ	Bà không chơi game và không biết nhiều về game
Bà rất giỏi trong việc tìm kiếm thông tin khi chính bà không biết câu trả lời	Bà không biết mình đã có game gì hoặc mình thích chơi loại game nào

Nếu liệt kê được như vậy, bạn đã sử dụng hai công cụ phổ biến nhất để xác định nguồn tin có tin cậy hay không: mô típ và chuyên môn. "Chuyên môn" là kỹ năng và kiến thức chuyên biệt về một lĩnh vực cụ thể; các chuyên gia thì có chuyên môn. "Động cơ" là ý định của ai đó, lý do vì sao họ nói và làm cái gì đó.

Chi tiết nào trong bảng trên thể hiện động cơ của bà nội? Chi tiết nào nói đến chuyên môn của bà nội? Các ưu, nhược điểm của bà nội ở bảng trên có phải là nguồn tin đáng tin cậy về việc nên chơi trò chơi nào? Chắc chắn bà sẽ không nói dối, nhưng tốt hơn nên hỏi ai đó gần gũi với chúng ta và người đó biết đôi chút về trò chơi và các loại trò chơi mà chúng ta thích.

Chúng ta cũng có thể biết rằng cha là một đầu bếp giỏi nhưng lại không có chuyên môn về thời trang, huấn luyện viên biết nhiều về bóng rổ nhưng lại không giỏi về thể dục dụng cụ, hay Ông nội có thể sửa cho chúng ta đồ chơi nhưng không biết về trò chơi điện tử. **Có nghĩa là người ta giỏi cái này không có nghĩa là giỏi mọi thứ.**

2. Tự tạo danh sách ưu-nhược điểm

Nếu đây là lần đầu tiên bạn nghĩ về việc dùng động cơ và chuyên môn như thế nào để làm bằng chứng đi đến quyết định nguồn thông tin nào là đáng tin cậy, bạn có thể sẽ muốn luyện tập thêm nữa.

Tưởng tượng mình muốn biết làm thế nào để chơi bóng đá giỏi hơn. Tạo danh sách gồm các ưu và nhược điểm với các lựa chọn để bạn có thể xác định xem họ có phải là nguồn tin đáng tin cậy hay không:

- Bà nội
- Trang blog của một huấn luyện viên bóng rổ trường trung học
- Cầu thủ xuất sắc nhất đội của bạn
- Một trang web bán giày đá bóng và cung cấp các tư vấn
- Các video dạy các kỹ thuật luyện tập đá bóng

Bạn nhận thấy mỗi nguồn tin có các điểm mạnh, điểm yếu nào?

- Có ai trong số đó biết dạy học nhưng lại không biết về bóng đá?
- Có ai trong số họ là chuyên gia bóng đá nhưng lại không biết dạy?
- Có ai đưa ra lời khuyên nhưng lại luôn kèm theo bán đồ?
- Có ai biết về bóng đá nhưng lại không biết bạn hoặc những kỹ năng mà bạn cần?

Thảo luận: Ai là người phù hợp với bạn và tại sao bạn cho rằng người đó phù hợp?

Uy tín không phải là cái gì đó trắng đen rạch ròi. Tất cả các nguồn tin đều có điểm mạnh, điểm yếu. Chính vì vậy câu trả lời hay nhất thường đến từ việc tham khảo nhiều nguồn tin, và so sánh các câu trả lời. Uy tín không có nghĩa là nói về người nào đó mà bạn tin tưởng. Vấn đề là bạn tin vào cái gì. Chúng ta tiếp nhận các thông tin từ rất nhiều nơi khác nhau trên thế giới, không nhất thiết trực tiếp từ con người. Một bộ phim về sóng thần chiếu cảnh con sóng khổng lồ - cao hơn cả một toà nhà chọc trời - đang tiến về phía đám đông trên bờ biển. Thực tế sóng thần có như vậy? Một quảng cáo hiện ra với hình ảnh các nhà khoa học hầu hết là nam giới, tóc bù xù, đeo kính dày cộm và luôn mang áo trắng. Thực tế có đúng vậy không?

3. Các bước cần cân nhắc

Chúng ta có thể kiểm chứng bất cứ nguồn tin nào bằng ba bước trên tài liệu phát tay Xác định nguồn tin cậy. Đó là những gì chúng ta đã biết về động cơ và chuyên môn.

4. Kiểm chứng nguồn tin

Giờ là lúc thực hành. Hãy chọn một câu hỏi liên quan đến cái gì đó bạn đang trao đổi trên lớp hoặc bạn thấy trên mạng. Tìm một nguồn tin có câu trả lời cho câu hỏi của bạn và, theo từng nhóm nhỏ, dùng các câu hỏi trên tài liệu phát tay để xác định xem nguồn tin có tin cậy hay không.

Ví dụ:

- Bạn cần một vài ý tưởng tặng quà sinh nhật cho một người bạn. Một quảng cáo cho tiệm tạp hoá nói rằng công cụ tìm kiếm của họ có thể giúp bạn tìm kiếm bất cứ món đồ gì từ tiệm tạp hoá và có thể giúp bạn tìm kiếm quà cho bất kỳ ai. Điều này có phù hợp với bạn không?
- Bạn đang đọc một đánh giá trên mạng về một tiệm pizza mới và phát hiện ra rằng ba trong số sáu đánh giá năm sao đến từ cùng một tài khoản trùng tên với tiệm pizza này. Hai trong số đó nói rằng đây là tiệm pizza ngon nhất hành tinh và đánh giá còn lại nói rằng giá cả rất phải chăng. Ngoài ra còn có 14 bình luận tiêu cực khác. Liệu các đánh giá tích cực trên có thuyết phục được bạn thử ăn ở tiệm này?
- Một quảng cáo nói rằng bạn là thành viên của một nhóm nhỏ được lựa chọn để thử “viên thần dược” có thể giúp bạn lặn dưới nước mà không cần bình dưỡng khí. Tất cả những gì bạn phải trả chỉ là \$9.99 cho cước phí vận chuyển. Bạn có sẵn sàng trả hay không?
- Bạn rất thích các video của một vlogger nổi tiếng bởi chúng rất hài hước, nhưng cũng rất tục tĩu. Bạn có tin chúng bởi vì chúng nổi tiếng và rất nhiều người biết tới? Bạn có nghĩ chúng gây ảnh hưởng đến nhiều người?

Bài học

Các câu hỏi như những người bạn của chúng ta. Khi bạn hỏi những câu hỏi hay về các nguồn tin và thông tin mà chúng mang lại, bạn sẽ lại có nhiều thông tin hơn. Càng sử dụng nhiều nguồn tin, càng tốt. Và hãy nhớ rằng một nguồn tin tốt cho vấn đề này không có nghĩa là tốt cho tất cả các vấn đề khác.

Các bước xác định nguồn tin đáng tin cậy từ các nguồn tin không đáng tin cậy.

Bước 1

Sử dụng nhận thức chung

Có hợp lý (logic) hay không? Có ý nghĩa gì không?

- Nếu a) những gì bạn thấy là vô nghĩa, b) bạn biết điều đó là không đúng bằng kinh nghiệm của bạn, hoặc c) nó chẳng có nghĩa gì qua những gì thực tế mà bạn đã biết, bạn không cần phải làm gì thêm nữa. Bạn đang trông cậy vào nguồn tin không đáng tin cậy.

Bước 2

Đặt câu hỏi

Không cần hỏi nhiều mà chỉ tập trung vào bốn câu hỏi dưới đây:

Chuyên môn

1. Nguồn tham khảo này có biết mình không hoặc có quan tâm đến mình không (và có ý nghĩa gì không)?

- Câu trả lời phụ thuộc vào thông tin mà bạn đang tìm kiếm. Nếu bạn đang kiểm chứng thông tin về các chai nước bằng nhựa gây ô nhiễm các đại dương, thì việc nguồn tham khảo đó biết bạn hay không không quan trọng. Nhưng nếu một trang web cam kết với bạn rằng bạn sẽ thích trò chơi mới của họ, thì bạn cần biết đó là trò chơi, đồ chơi, hay hoạt động gì mà bạn yêu thích để cam kết của họ trở nên đáng tin cậy.

2. Nguồn tham khảo này có biết nhiều về chủ đề đó không? Làm sao họ biết?

- Một số người tin rằng cách đơn giản nhất khi tìm nguồn tin tin cậy là hỏi trợ lý ảo. Trợ lý ảo dường như biết tất cả. Bạn có bao giờ đặt câu hỏi làm sao trợ lý ảo biết câu trả lời? Chúng dùng các công thức toán học (được gọi là thuật toán) để tìm câu trả lời.
- Với các câu hỏi đơn giản và thường chỉ có một câu trả lời (chẳng hạn như thời tiết hay tên của ca sĩ nổi tiếng hát nhạc pop), thì trợ lý ảo là nguồn tham khảo đáng tin cậy. Nhưng nếu là một câu hỏi phức tạp, chúng ta nên hỏi một vài người hoặc nhóm có kinh nghiệm, chuyên môn, trình độ hoặc tiến sĩ chuyên ngành mà bạn tìm hiểu. Sau đó bạn có thể hỏi thêm trợ lý ảo để xác thực thêm thông tin (xem bước ba trang 49).

Động cơ

3. Nguồn tham khảo này muốn mình làm hay tin vào điều gì và tại sao họ lại muốn mình làm hay tin vào điều đó?

- Nguồn tin có kiếm được tiền nếu bạn nghe theo lời khuyên của họ? Ví dụ, bạn có cho rằng người có ảnh hưởng này sẽ được trả hoa hồng nếu bạn mua sản phẩm họ đang mang hoặc quảng cáo? Vận động viên chuyên nghiệp kia có đang mang giày của hãng nào đó hoặc của hãng họ đang tư vấn cho bạn?
- Tiền có thể là nguyên do vì sao bạn thấy biểu tượng (logo) hay thương hiệu của hãng nào đó xuất hiện trong các video hay quảng cáo – nó có thể tác động đến những gì mà vận động viên hay người có ảnh hưởng đang nói với bạn (và những gì họ không nói với bạn). Họ có thể không có ý làm tổn thương bạn nhưng rất có thể kiếm tiền với họ là rất quan trọng hơn cả việc nói cho bạn biết sự thật hoặc cái gì là tốt nhất cho bạn.

4. Ai được lợi, ai bị tổn thương nếu người ta tin vào nguồn tham khảo này? Câu trả lời không phải là dễ. Hãy xem ví dụ dưới đây:

Hãy tưởng tượng có một quảng cáo về một ứng dụng cam kết giúp bạn học giỏi hơn:

- Tác dụng là gì? Người phát triển ứng dụng sẽ được lợi nếu bạn mua ứng dụng đó bởi vì họ sẽ kiếm được tiền. Bạn có thể được lợi nếu ứng dụng ấy đã giúp ích cho bạn.

- Ai sẽ bị tổn thương nếu bạn tin vào quảng cáo đó? Có thể bạn đã phung phí tiền vì đã mua ứng dụng đó. Cũng có thể bạn đã lãng phí thời gian vì làm theo hướng dẫn sai của ứng dụng, và học hành sa sút ở trường. Hoặc bạn sẽ bị lệ thuộc vào ứng dụng, vốn chỉ có thể dự đoán những gì bạn cần, thay vì tìm kiếm trợ giúp của giáo viên, người vốn hiểu được bạn cần gì.

Bước 3

Xác thực

Các nguồn tham khảo có uy tín khác có hỗ trợ thêm những gì nguồn tham khảo này đưa ra? Công việc của bạn không chỉ đơn giản là kiểm chứng thêm các nguồn tham khảo khác. Bạn cần tìm nhiều nguồn tham khảo khác nhau. Nếu không thể tìm kiếm được nhiều nguồn tham khảo khác nhau và có cùng câu trả lời với nguồn tham khảo mà bạn đang hỏi, thì bạn không nên tin vào đó.

- Dùng công cụ tìm kiếm trên mạng – hoặc trao đổi với chuyên gia truyền thông trong trường – để tìm kiếm nhiều nguồn tham khảo khác nhau về chủ đề bạn đang tìm hiểu (các nguồn tham khảo ở đây có thể là thông qua sách tham khảo, tin tức, tạp chí, online hay offline).

- Hãy hỏi các nguồn tham khảo này từ bước 1 đến 2 với các câu hỏi tương tự. Nếu các nguồn khác nhau cho bạn cùng một đáp án, điều đó có nghĩa là bạn có câu trả lời chắc chắn và nguồn tin đó là đáng tin cậy.

Nhận diện thông tin bị bóp méo trên mạng:

Lưu ý cho giáo viên:

Các câu hỏi về đọc hiểu truyền thông (media literacy) và các kỹ thuật quan sát sẽ giúp học sinh có các công cụ để chống lại thông tin sai lệch mà không bị bế tắc trong thảo luận hay ảnh hưởng tiêu cực đến mối quan hệ với bạn bè và gia đình. Nhưng các em cần đặt nhiều câu hỏi và quen dần với việc ứng dụng tìm kiếm thông tin tích cực.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Xác định bằng chứng chỉ ra rằng một tin tức hay nguồn tin là giả.
- ✓ Dùng các câu hỏi phân tích và quan sát kỹ để đánh giá độ tin cậy của nguồn tin.
- ✓ Hiểu được tầm quan trọng của việc kiểm chứng độ tin cậy của nguồn tin trước khi chia sẻ thông tin.
- ✓ Phát triển thói quen phân tích tất cả các tin tức, thông tin, chứ không chỉ những câu chuyện chúng ta cho là đáng ngờ.

Hãy trao đổi

Bạn đã bao giờ chơi trò tìm kiếm các lỗi trong một bức tranh? Đôi khi chúng ta ứng xử với tin tức cũng hệt như vậy. Có khá nhiều người hoặc nhóm người tin rằng họ có thể dễ dàng bóp méo sự thật để làm cho chúng ta đồng tình với họ. Chừng nào thông tin bị bóp méo được che dậy dưới vỏ bọc một câu chuyện tin tức, đó chính là sự bóp méo thông tin.

Một số người không phân biệt được đâu là tin giả, nhưng họ lại chia sẻ ngay tức khắc. Và thường nó được lan truyền đi rất nhanh. Khi người ta phải đưa ra quyết định nhưng lại chủ yếu dựa vào tin giả, thì họ không thể tranh luận một cách bình tĩnh, có tôn trọng lẫn nhau, không thể hiểu nhau và cũng không giải quyết được vấn đề.

Do đó, nếu chúng ta thấy hoặc nghe một tin tức nào đó, làm sao chúng ta có thể phân biệt được đó là tin thật hay tin giả? Chúng ta có thể tìm ra một vài điểm cốt yếu để phân biệt chúng – các thủ thuật được dùng bởi chính những người bóp méo tin tức. Chúng ta có thể đặt ra một vài câu hỏi để tìm ra sự thật từ những câu chuyện không có bằng chứng vững chắc.

Hoạt động

Tài liệu cần có:

- Tài liệu phát tay: “Nhận diện các đường dẫn (URL) giả”

1. Có điểm nào sai trong bức tranh dưới đây?

Hãy tập tìm kiếm sự khác biệt trong một thông điệp truyền thông. Hãy xem bức tranh dưới đây. Hãy nhìn thật kỹ. Bạn có tìm ra các điểm khác biệt trong hai bức tranh này?

Sẽ như thế nào nếu ai đó nói cho bạn biết phải nhìn vào đâu? Có làm cho bạn dễ tìm hơn không?

Có 9 điểm khác biệt trong 2 bức tranh trên và bạn tìm ra được bao nhiêu điểm?

Việc tìm ra một câu chuyện tin tức đó là thật hay giả cũng giống trò chơi này. Quan sát kỹ, bạn sẽ tìm ra những thông tin quan trọng. Và sẽ dễ hơn nhiều nếu bạn biết sẽ phải tìm cái gì?

Dưới đây là một vài điểm mấu chốt để tìm kiếm thông tin bị bóp méo. Nếu bạn thấy được những điều này, bạn có thể bạn đang xem một câu chuyện bị bóp méo.

Rà soát tài liệu phát tay. Nhận diện các đường dẫn (URL) giả

- Điều đầu tiên là bạn cần nhìn vào URL (địa chỉ trang web) của trang web đăng tải câu chuyện đó. Một số trang giả mạo thường lừa bạn bằng cách đặt tên gần giống với trang web thật, nhưng có một chi tiết khác biệt rất nhỏ. Hầu hết các công ty dùng URL ngắn gọn bởi chúng dễ nhớ và dễ gõ các ký tự, vì vậy các URL có thêm các ký tự không cần thiết thường là các trang web giả mạo.
- Khoanh lại tất cả các URL bạn cho là thật.
- Hãy xem phần trả lời. Bạn có trả lời đúng hết không?

Làm sao bạn có thể kiểm chứng được liệu URL đó là một trang tin tức thật? Có một cách là tìm kiếm trang web để xác định tổ chức đưa tin hoặc URL. Nếu tổ chức đó là thật, bên phải màn hình sẽ hiện ra một ô thông tin mô tả về tổ chức đó, bao gồm cả địa chỉ trang web. Nếu URL là giả, thường bạn có thể cuộn xuống và thấy các tiêu đề về trang bị báo cáo là giả mạo – hoặc bạn sẽ thấy rằng trang web đó không còn tồn tại nữa.

2. Thẩm tra các tiêu đề

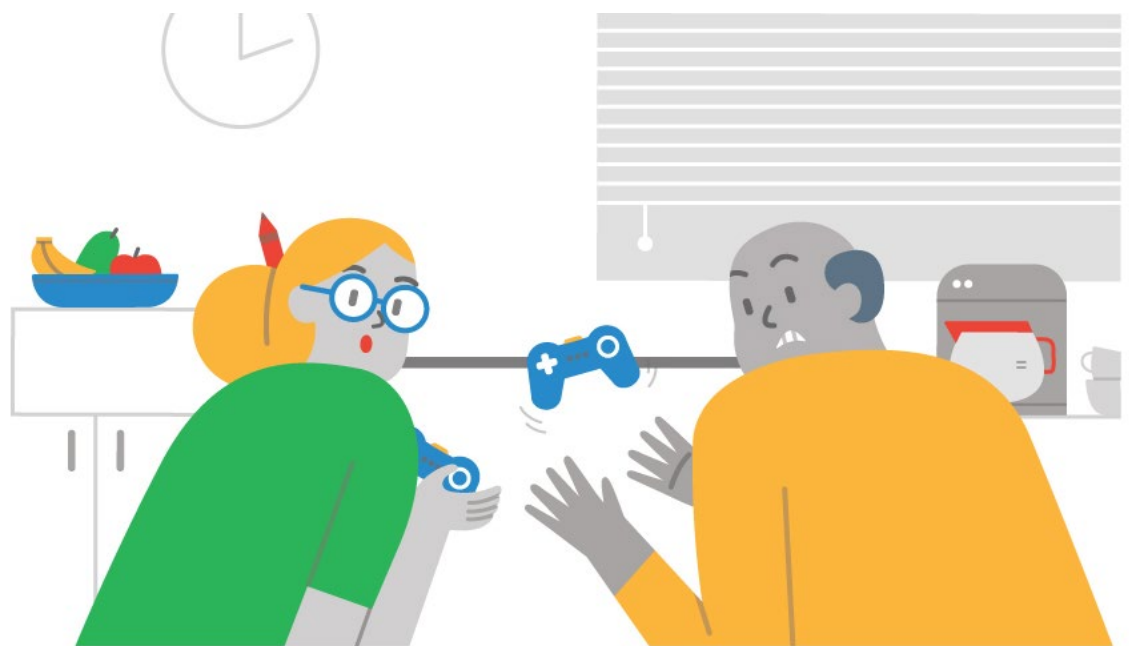
Đôi lúc người ta hay chia sẻ một tin tức nào đó mà không có URL. Trong những trường hợp như vậy, hãy sử dụng một vài điểm mấu chốt sau đây:

a) Một câu chuyện thường bắt đầu với một bức tranh về cái gì đó để thu hút chúng ta, chẳng hạn một chú chó dễ thương, một nhân vật nổi tiếng hay một hình ảnh bất thường. Nhưng khi chúng ta nhấp chuột (click) vào đó, câu chuyện có rất ít hoặc chẳng liên quan gì đến hình ảnh đó.

b) Thay vì để bạn tự quyết định, người ta thường thuyết phục bạn bằng cách dùng kiểu chữ in đậm, IN HOA, gạch chân, hay các dấu chấm than để làm cho bạn nghĩ rằng những gì bạn đang thấy là quan trọng. Các nhà báo chân chính sẽ không dùng những kiểu giật tít như vậy.

c) Để hút bạn vào đọc một câu chuyện, người ta dùng các từ ngữ trong tiêu đề như “gây sốc” hoặc “phẫn nộ” hoặc “kinh ngạc”. Họ hiểu rằng những từ ngữ như vậy sẽ gây sự tò mò của người xem. Nhưng nhà báo chân chính sẽ lấy nội dung làm trọng. Họ dẫn giải câu chuyện và để chúng ta tự quyết định xem liệu nó có gây sốc hay kinh ngạc hay không.

Ví dụ - hãy xem bức tranh và tiêu đề dưới đây:

Sự thật gây sốc về những điều giáo viên làm sau khi hết giờ ở trường

Nếu không đọc được những giải thích ở trên, bạn sẽ tưởng tượng câu chuyện nói về cái gì? Tại sao bạn lại nghĩ như vậy? Bạn có bằng chứng gì không?

Dưới đây là nội dung câu chuyện:

“(2019) – Một khảo sát đối với giáo viên sát gần đây của trường đại học Liên bang cho thấy 86% giáo viên thường làm các việc giống như mọi người sau giờ làm. Họ làm việc lật vật, nấu ăn, chơi với con cái, nội trợ và chuẩn bị bài giảng cho ngày hôm sau. Nhưng gần đây có một số giáo viên làm thêm một vài việc khác nữa.

Cách nay một thập niên, khó khăn về kinh tế làm cho nhiều khu vực cắt giảm ngân sách dành cho giáo dục. Điều đó đồng nghĩa với việc giáo viên không được tăng lương trong nhiều năm. Lương thấp không thể đáp ứng được các nhu cầu chi tiêu căn bản, nhiều giáo viên phải lo làm thêm. Ở một số nơi, giáo viên thậm chí biểu tình để đòi tăng lương để họ không phải làm thêm và dành hết thời gian cho công việc giảng dạy.”

Nội dung câu chuyện trên có giống những gì bạn tưởng tượng? Bạn có nghĩ rằng bức tranh và tiêu đề phản ánh chính xác hoặc sai lệch nội dung? Bạn căn cứ vào đâu?

3. Thẩm tra các nguồn tin

Khi chúng ta phân tích tin tức, chúng ta cần các điểm mấu chốt, nhưng như thế vẫn chưa đủ. Đôi khi nhiều câu chuyện tin tức thật sử dụng các kỹ thuật thu hút sự quan tâm của độc giả, và điều này làm cho chúng trông giống như tin giả. Nhưng đôi khi các tin giả cũng quá xuất sắc trong việc nhái theo tin thật, dẫn đến rất khó phân biệt được chúng là giả. Rất khó để phân biệt chúng qua ví dụ dưới đây:

Các tổ chức dưới đây có giống tổ chức cung cấp tin có uy tín?

Tin Tức Hoa Kỳ
Thời Báo Quốc Gia
Người Đưa Tin
Tin Tức Thế Giới Hàng Ngày
Tuần Tin Tức
Người Quan Sát 33

Thực tế chỉ có Thời Báo Quốc Gia là thật. Làm sao bạn biết? Bạn có thể bắt đầu bằng việc tìm kiếm tên tổ chức này trên mạng. Nhìn xem tên tổ chức có xuất hiện cùng với địa chỉ website hay không. Nếu nó xuất hiện trên Wikipedia hoặc một bài báo trên trang của một tờ báo, tạp chí, thì đó có thể là một tổ chức thật. Nhưng nếu thấy có nhiều bài báo nói về nó! Rất có thể rằng các bài báo đó nói rằng đó là trang giả.

Hãy tìm một bài báo nói về ngôi trường, cộng đồng của bạn, tin tức về ăn kiêng mới nhất, hoặc bất cứ tin tức gì mà bạn quan tâm. Sử dụng ba bước trong tài liệu phát tay để Xác định nguồn tin có tin cậy hay không, cùng với các nguồn chứng mà bạn biết, để xác định câu chuyện đó là thật hay giả.

Bước 1: Dùng hiểu biết chung

Hỏi: Có logic hay không – có ý nghĩa hay không?

Đôi lúc mọi thứ khá rõ ràng. Nếu bạn thấy một tiêu đề như thế này: **NGƯỜI NỔI TIẾNG BÍ MẬT KẾT HÔN VỚI NGƯỜI NGOÀI HÀNH TINH**, tính logic (logic) sẽ cho bạn thấy đó là tin giả.

Nhiều khi mọi thứ không rõ ràng. Nếu:

- a) Những gì bạn thấy là vô nghĩa,
- b) Bạn biết điều đó là không đúng bằng kinh nghiệm của bạn, hoặc
- c) Nó chẳng có ý nghĩa gì qua những gì thực tế mà bạn đã biết

...thì có lẽ bạn đang xem tin giả

Bước 2: Đặt các câu hỏi về động cơ và chuyên môn (trang 48)

Bước 3: Khẳng định

Hỏi: Kiểm tra các nguồn khác xem nguồn tin này có đáng tin cậy hay không?

Ai là người đưa tin này? Trang web này còn những tin tức gì khác? Chúng có cùng một kiểu đưa tin hoặc có nhiều người vào xem không? Nếu bạn không thể tìm thấy nhiều nguồn kiểm chứng khác nhau về câu chuyện đó, thì bạn nên nghi ngờ nguồn tin đó.

Bài học

Đến đây bạn biết cách dùng các điểm mấu chốt và các câu hỏi để xác định tin tức có bị bóp méo hay không, bạn có thể quan sát kỹ và đặt ra các câu hỏi như là một thói quen hàng ngày. Bạn có thể phân tích tất cả các thông tin trên mạng chia sẻ những gì bạn khám phá được với gia đình và bạn bè. Bạn có thể trở thành một công dân thông minh, đáng trân trọng và đáng được ngưỡng mộ!

Xác định URL giả

Thật hay giả?

Khoanh tròn câu trả lời

usatoday.com	Thật	Giả
abcnews.com.co	Thật	Giả
washingtonpost.com	Thật	Giả
abcnews-us.com	Thật	Giả
bbc.com/news	Thật	Giả
abcnews.go.com	Thật	Giả
nytimesofficial.com	Thật	Giả
nbc.com.co	Thật	Giả
washingtonpost.com	Thật	Giả
nytimes.com	Thật	Giả
washingtonpost.com.co	Thật	Giả
bbc1.site/business-news	Thật	Giả
nbcnews.com	Thật	Giả
usatoday.com	Thật	Giả

Đáp án

Thật

abcnews.go.com
bbc.com/news
nbcnews.com
nytimes.com
washingtonpost.com
usatoday.com

Giả

abcnews.com.co
abcnews-us.com
nbc.com.co
nytimesofficial.com
bbc1.site/business-news
washingtonpost.com
washingtonpost.com.co
usatoday.com

Trò chơi: Dòng sông thực tại

Dòng sông này chạy qua Interland với thực tế và hư cấu. Nhưng sự thật đôi khi không hẳn là như vậy. Để vượt qua các ghềnh thác, hãy dùng suy luận của bạn – và đừng bị sa ngã vì những món đồ cổ của kẻ lừa đảo ẩn mình trong các dòng nước ấy.

Hãy mở trình duyệt trên máy tính hoặc thiết bị di động (ví dụ máy tính bảng) và truy cập vào trang web:

g.co/RealityRiver

Chủ đề thảo luận

Học sinh chơi trò Reality River và dùng các câu hỏi dưới đây để trao đổi về các bài học trong trò chơi. Hầu hết học sinh đều chơi cá nhân (solo), nhưng bạn có thể cho học sinh bắt cặp để chơi cùng nhau. Việc này có tác dụng với các em học sinh lớp bé hơn.

- Mô tả thời điểm bạn phải đưa ra quyết định xem cái đó là thật hay giả ở trên mạng.
- Bạn nhận thấy dấu hiệu nào?
- Tấn công giả mạo là gì? Mô tả hành vi của nó và nó ảnh hưởng đến chò trôi như thế nào?
- Chơi trò Reality River có làm thay đổi cách bạn đánh giá sự việc và con người trên kênh trực tuyến trong tương lai? Nếu có, thì như thế nào?
- Nếu có một điều bạn sẽ làm khác đi sau khi tham gia các bài học và chơi game này, thì đó là gì?
- Bằng chứng nào cho thấy có cái gì đó bất thường về một tình huống cụ thể trên mạng?
- Bạn cảm thấy thế nào khi bắt gặp cái gì đó đáng ngờ trên mạng?
- Nếu bạn không chắc chắn cái đó là thật hay giả, bạn sẽ làm gì?

Bảo đảm an toàn các bí mật của bạn

Thực tế với quyền riêng tư và bảo mật

Tóm tắt bài học

Hoạt động 1: **Làm thế nào để tạo mật khẩu (password) mạnh**

Hoạt động 2: **Hãy giữ bí mật**

Hoạt động 3: **Trò chơi: Tháp kho báu**

Chủ điểm

Vấn đề riêng tư và bảo mật trên mạng không phải lúc nào cũng có câu trả lời đúng và sai rõ ràng.

Bảo vệ thông tin cá nhân và riêng tư của bạn – tất cả các thông tin đó là của bạn – có nghĩa là hỏi đúng các câu hỏi và tìm ra câu trả lời của chính bạn.

Mục tiêu cho sinh viên

- ✓ Biết tại sao quyền riêng tư lại quan trọng và liên quan gì đến an toàn trên mạng.
- ✓ Thực hành tạo các mật khẩu mạnh.
- ✓ Rà soát các công cụ và cài đặt để ngăn chặn các hacker và các mối đe dọa khác.

Phù hợp các tiêu chuẩn

Tiêu chuẩn ISTE cho Giáo viên 1a, 2c, 3b, 3c, 3d, 4b, 6a, 6d, 7a

Tiêu chuẩn ISTE cho Học sinh 2016: 1c, 1d, 2b, 2d, 3d, 6a

Tiêu chuẩn học tập AASL: I.b.2, I.c.1, I.c.3, II.c.1, III.a.2, III.b.1, III.c.1, III.d.1, III.d.2, IV.b.3, V.d.3, VI.a.1, VI.d.1

Bảo đảm an toàn các bí mật của bạn

Từ vựng

Privacy (quyền riêng tư): Bảo vệ dữ liệu và thông tin cá nhân của mọi người (hay còn được gọi là thông tin nhạy cảm).

Security (bảo mật): Bảo vệ các thiết bị của mọi người và phần mềm trên đó.

Two-step verification (xác thực hai bước [hay còn gọi là xác thực hai lớp]): Là quy trình bảo mật mà khi đăng nhập vào một thiết bị sẽ yêu cầu hai bước riêng biệt hay hai lớp, bao gồm mật khẩu và mật mã một lần. Chẳng hạn, bạn có thể phải đăng nhập mật khẩu và sau đó nhập mật mã được gửi đến số điện thoại của bạn hoặc một mã số từ một ứng dụng.

Password (mật khẩu) hoặc passcode (mật mã): Một dãy ký tự bí mật dùng để truy cập vào cái gì đó. Nó được thể hiện dưới nhiều dạng khác nhau; chẳng hạn, bạn đặt mật khẩu để mở điện thoại với 4 chữ số, hay một mật khẩu với nhiều ký tự phức tạp hơn để đăng nhập vào tài khoản hộp thư điện tử (email). Nhìn chung, mật khẩu càng dài và phức tạp càng tốt, nhưng đảm bảo bạn phải nhớ được chúng.

Encryption (mã hoá): Quá trình chuyển đổi thông tin hoặc dữ liệu thành các mật mã không thể đọc và truy cập được.

Complexity (phức tạp hoá): Mục tiêu khi tạo ra một mật khẩu an toàn. Ví dụ, một mật khẩu được coi là phức tạp khi nó bao gồm số và ký tự đặc biệt (chẳng hạn ký tự \$ hoặc &), và cả chữ viết thường, in hoa.

Hacker: Là người dùng máy tính để chiếm quyền truy cập bất hợp pháp vào các thiết bị hoặc dữ liệu của cá nhân, tổ chức khác.

Làm thế nào để tạo mật khẩu mạnh

Học sinh học cách tạo mật khẩu mạnh – và giữ bí mật sau khi chúng được khởi tạo.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Nhận thấy tầm quan trọng của việc không bao giờ chia sẻ mật khẩu cho ai, ngoại trừ cha mẹ và người giám hộ.
- ✓ Hiểu được tầm quan trọng của khoá màn hình để bảo vệ thiết bị.
- ✓ Biết cách tạo các mật khẩu khó đoán, nhưng dễ nhớ.
- ✓ Chọn bảo mật đúng cách trong các cài đặt đăng nhập, bao gồm bảo mật 2 lớp.

Hãy trao đổi

An toàn để không hối hận

Công nghệ số làm cho chúng ta giao tiếp dễ dàng hơn với bạn bè, giáo viên và người thân. Chúng ta có thể kết nối với họ qua rất nhiều cách khác nhau: qua email, tin nhắn; dưới dạng chữ viết, hình ảnh, video; dùng điện thoại, máy tính bảng và máy tính xách tay. (Còn bạn kết nối với bạn bè bằng cách nào?)

Nhưng các công cụ vốn làm cho chúng ta dễ chia sẻ thông tin cũng đồng thời làm cho các hacker, kẻ lừa đảo dễ dàng đánh cắp thông tin để phá hoại các thiết bị, các mối quan hệ hay danh tiếng của chúng ta.

Để bảo vệ chính mình, các thiết bị và các thông tin, chúng ta chỉ cần làm một vài việc đơn giản như cài đặt mật khẩu cho màn hình điện thoại, lưu giữ cẩn trọng các thông tin cá nhân để bị đánh cắp trong các thiết bị không có mật khẩu và trên hết thiết lập mật khẩu mạnh.

- Ai có thể đoán hai mật khẩu thường hay được dùng nhất?

(Đáp án: “1 2 3 4 5 6” và “password”)

- Hãy cùng nhau thảo luận xem những mật khẩu nào dễ đoán nhất và tại sao.

(Ví dụ: họ và tên, số điện thoại, từ “chocolate”)

Có ai cho rằng đó là những mật khẩu an toàn không?

Dưới đây là một vài gợi ý cách tạo mật khẩu mạnh:

- Hãy nghĩ đến một cụm từ, thành ngữ vui nhộn mà bạn có thể nhớ được. Đó có thể là một vài từ trong lời bài hát yêu thích, một cụm từ trong sách, một lời thoại trong phim...
- Hãy chọn một hoặc hai chữ cái đầu tiên trong mỗi từ của cụm từ đó.
- Đổi chữ cái thành các biểu tượng hay các con số.
- Một số chữ viết thường và một số viết hoa.
- Hãy thực hành các kỹ năng mới này bằng cách chơi trò chơi tạo mật khẩu.

1. Tạo mật khẩu

Hãy chia thành các nhóm, mỗi nhóm hai thành viên. Mỗi đội sẽ có 60 giây để tạo ra một mật khẩu.

(Thử thách: Học sinh chia sẻ các ý tưởng với cả lớp để xem cả lớp có thể đoán được mật khẩu hay không.)

Hãy trao đổi

Tài liệu cần có:

- Các thiết bị có kết nối internet cho học sinh hoặc theo nhóm
- Bảng trắng hoặc màn chiếu
- Tài liệu phát tay: “Hướng dẫn tạo mật khẩu mạnh”

2. So sánh mật khẩu

Hai nhóm cùng lúc sẽ viết mật khẩu của mình lên bảng.

3. Biểu quyết

Với mỗi cặp có mật khẩu viết ở trên, chúng ta cùng nhau thảo luận xem mật khẩu của nhóm nào mạnh hơn.

Bài học

Hướng dẫn tạo mật khẩu mạnh

Tạo được mật khẩu mạnh là rất quan trọng và không kém phần thú vị.

Dưới đây là một vài gợi ý cách tạo mật khẩu mạnh để đảm bảo an toàn thông tin của bạn.

Mật khẩu mạnh được tạo ra dựa trên một cụm từ, hay một câu mà bạn dễ nhớ, và người lạ khó đoán – chẳng hạn như những chữ cái đầu tiên trong tên, lời bài hát yêu thích, những chữ cái đầu tiên của các từ trong một câu nói về việc bạn đã làm – và bao gồm kết hợp của chữ, số và biểu tượng. Ví dụ, “Tôi học lớp 3 ở trường tiểu học miền Tây – I went to Western Elementary School for Grade 3” thì có thể đặt mật khẩu là: lw2We\$t4g3.

Mật khẩu trung bình là các mật khẩu mạnh và không dễ để các phần mềm độc hại có thể đoán được nhưng những người biết bạn lại có thể đoán được (ví dụ, IwenttoWestern).

Mật khẩu yếu thường dùng các thông tin cá nhân như tên thú cưng, dễ bị bẻ khoá và ai biết bạn cũng có thể đoán được (ví dụ, “IloveBuddy” hoặc “Ilikechocolate”).

Nên làm:

- Mỗi tài khoản quan trọng nên có mật khẩu khác nhau.
- Dùng ít nhất 8 ký tự. Càng nhiều ký tự càng tốt (tuy nhiên bạn phải nhớ được nó!).
- Kết hợp dùng cả số, chữ (viết thường và in hoa) và ký tự đặc biệt.
- Hãy làm cho mật khẩu của bạn dễ nhớ để bạn không phải viết ra đâu đó, vì việc này khá rủi ro.
- Hãy thay đổi mật khẩu ngay tức khắc nếu bạn biết hoặc nghi ngờ rằng có ai đó đã biết mật khẩu của bạn, ngoại trừ người lớn có thể tin tưởng.
- Luôn luôn khoá màn hình với mật khẩu mạnh cho các thiết bị của bạn. Hãy cài đặt chế độ khoá tự động sau một khoảng thời gian (ngắn) nhất định.
- Cân nhắc dùng phần mềm quản lý mật khẩu, chẳng hạn như ghi nhớ mật khẩu trên trình duyệt. Bằng cách này bạn có thể dùng duy nhất một mật khẩu cho các tài khoản khác nhau và không cần phải nhớ tất cả.

Không nên:

- Không dùng thông tin cá nhân (tên, địa chỉ, email, số điện thoại, số bảo hiểm xã hội, tên cha mẹ, ngày tháng năm sinh...), hoặc các từ giống nhau trong mật khẩu.
- Không dùng mật khẩu dễ đoán, chẳng hạn như biệt danh, tên trường học, đội bóng yêu thích, một dãy số liên nhau (như 123456)... Và không dùng từ "password"!
- Không chia sẻ mật khẩu với ai ngoại trừ cha mẹ hoặc người giám hộ.
- Không viết mật khẩu ra nơi nào mà ai đó có thể nhìn thấy.

Giữ cho riêng mình

Giáo viên dùng một thiết bị của nhà trường để làm mẫu cho học sinh nhìn vào đầu, tìm kiếm cái gì, khi cá nhân hoá cài đặt.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Cá nhân hoá cài đặt các dịch vụ trực tuyến mà chúng ta sử dụng.
- ✓ Đưa ra các quyết định chia sẻ thông tin nào lên các trang và dịch vụ mà chúng ta sử dụng.
- ✓ Hiểu bảo mật hai lớp là gì và khi nào cần đến bảo mật hai lớp

Hãy trao đổi

Riêng tư đồng nghĩa với bảo mật

Riêng tư trực tuyến và bảo mật trực tuyến luôn song hành với nhau. Hầu hết các ứng dụng và phần mềm đều đưa ra các phương cách chúng ta chia sẻ thông tin gì và như thế nào.

Khi bạn sử dụng một ứng dụng hay website, hãy tìm đến mục “My Account – Tài khoản của tôi” hoặc “Settings – Cài đặt.” Đó là nơi bạn sẽ thấy các cài đặt riêng tư và bảo mật để bạn quyết định:

- Thông tin nào hiển thị trong hồ sơ của bạn
- Ai có thể xem các bài đăng, hình ảnh, video và các nội dung khác mà bạn chia sẻ

Học cách sử dụng các cài đặt này để bảo vệ quyền riêng tư của bạn, và nhớ luôn cập nhật chúng. Việc này sẽ giúp bạn quản lý được quyền riêng tư, bảo mật và an toàn. Điều quan trọng là hãy luôn thảo luận và ra quyết định cùng cha mẹ hoặc người giám hộ.

Hoạt động

Tài liệu cần có:

- Một máy tính kết nối với máy chiếu để hiển thị tài khoản ví dụ cho cả lớp thấy trong quá trình minh hoạ (tạo một tài khoản email hoặc tài khoản website)

Cần nhắc các lựa chọn sau:

Tôi có một máy tính kết nối với màn chiếu. Hãy tới phần cài đặt của ứng dụng này và chúng ta sẽ thấy các lựa chọn cài đặt. Bây giờ hãy cùng nhau làm một số việc sau đây nhé:

- Thay đổi mật khẩu
- Đi đến phần chia sẻ, định vị địa điểm và các cài đặt khác để xem cài đặt nào tốt nhất cho bạn
- Nhận cảnh báo nếu có người lạ cố đăng nhập vào tài khoản của bạn
- Hồ sơ trực tuyến của bạn để chế độ chỉ có người thân và bạn bè được chọn có thể thấy các bài đăng của bạn – gồm hình ảnh và video
- Kích hoạt bảo mật hai lớp
- Cài đặt phục hồi thông tin trong trường hợp tài khoản của bạn bị khoá

Cài đặt nào đảm bảo an toàn cho bạn là điều nên trao đổi với cha mẹ hoặc người giám hộ. Nhưng hãy nhớ, cài đặt bảo mật quan trọng nhất vẫn là phải trong trí nhớ của bạn – bạn quyết định chia sẻ bao nhiêu thông tin cá nhân của mình, ở đâu và với ai.

Bài học

Hãy chọn một mật khẩu mạnh và độc nhất cho mỗi tài khoản quan trọng là việc làm quan trọng hàng đầu. Việc tiếp theo là ghi nhớ và cất giữ an toàn, bí mật các mật khẩu ấy.

Trò chơi: Tháp kho báu

Tín hiệu khẩn nguy! Tháp kho báu bị đột nhập, dẫn đến các kho báu như thông tin cá nhân, các tin nhắn riêng tư gặp rủi ro. Hãy truy đuổi hacker và xây dựng thành trì vững chắc bằng các mật khẩu mạnh để bảo đảm an toàn các bí mật của bạn mãi mãi.

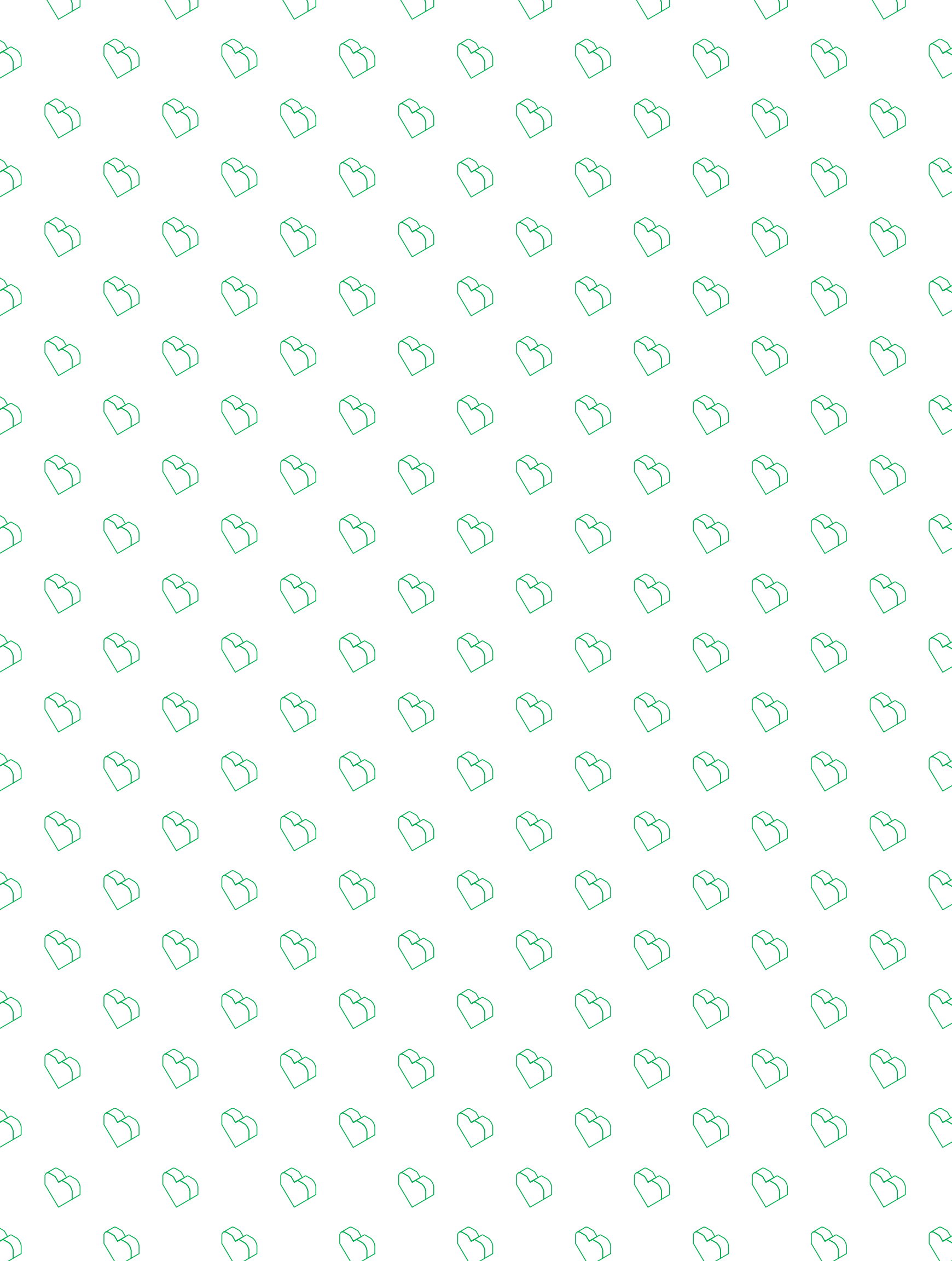
Hãy mở trình duyệt trên máy tính hoặc thiết bị di động (ví dụ máy tính bảng) và truy cập vào trang web: g.co/TowerOfTreasure.

Hãy trao đổi

Hãy cho học sinh chơi trò Tháp kho báu (Tower Of Treasure) và dùng các câu hỏi dưới đây để trao đổi về các bài học trong trò chơi. Hầu hết học sinh đều chơi cá nhân/đơn lẻ (solo), nhưng bạn có thể cho học sinh bắt cặp để chơi cùng nhau. Việc này có tác dụng với các em học sinh lớp bé hơn.

- Một mật khẩu siêu mạnh gồm những thành phần nào?
- Khi nào cần tạo mật khẩu mạnh trong đời thực? Bạn học được bí kíp nào không?
- Hacker là gì? Hãy mô tả hành vi của nhân vật này và chúng ảnh hưởng đến trò chơi như thế nào.
- Việc chơi trò chơi này có thay đổi cách bạn sẽ bảo vệ thông tin cá nhân trong tương lai?
- Nếu có một điều bạn sẽ làm khác đi sau khi tham gia các bài học và chơi trò chơi này, thì đó là gì?
- Tạo ra ba mật khẩu để vượt qua bài kiểm tra “siêu mạnh”.
- Hãy nêu các ví dụ về thông tin nhạy cảm cần phải được bảo vệ.

Hãy tử tế

Sức mạnh của sự tích cực trực tuyến

Tổng quan bài học

Hoạt động 1: **Từ người ngoài cuộc thành người trong cuộc**

Hoạt động 2: **Lựa chọn của những người trong cuộc**

Hoạt động 3: **... nhưng lựa lời mà nói cho vừa lòng nhau!**

Hoạt động 4: **Người khôn nói tiếng dịu dàng, dễ nghe**

Hoạt động 5: **Nói đi đôi với làm**

Hoạt động 6: **Ngôn từ có thể thay đổi một tấm hình như thế nào**

Hoạt động 7: **Interland: Vương quốc tốt bụng**

Chủ đề

Thế giới số tạo ra nhiều thách thức và cơ hội để giao thiệp xã hội, cho trẻ em và cho tất cả chúng ta. Các tín hiệu/bản chất xã hội có thể khó đọc được trên mạng, sự kết nối liên tục có thể mang đến cả sự thoải mái, lo âu và tình trạng nặc danh có thể tạo ra những lời lẽ dễ thương, những lời khen ngợi cũng như làm hại chính mình và người khác.

Thật phức tạp, nhưng chúng ta biết rằng Internet có thể khuếch tán lòng tốt cũng như trạng thái tiêu cực. Học cách thể hiện lòng nhân ái và cảm thông – và phản ứng ra sao trước tình trạng tiêu cực và quấy nhiễu – là hết sức cần thiết để tạo dựng các mối quan hệ lành mạnh, đồng thời giảm thiểu cảm giác cô lập mà đôi khi có thể dẫn tới (bị) bắt nạt, trầm cảm, ganh đua thành tích học tập và các vấn đề khác.

Nghiên cứu chỉ ra rằng thay vì chỉ đơn giản nói với trẻ em không tiêu cực khi lên mạng, việc phòng ngừa hiệu quả sự doạ nạt giải quyết được nhiều nguyên nhân sâu xa của ứng xử tiêu cực. Các hoạt động này khuyến khích học sinh tương tác tích cực ngay từ đầu và hướng dẫn cách đương đầu với tiêu cực ngay khi phát sinh.

Mục tiêu cho sinh viên

- ✓ Xác định tiêu cực là gì, như thế nào trên mạng và ngoài đời thực
- ✓ Dẫn dắt với sự tích cực trong các giao tiếp trên mạng
- ✓ Nhận diện các tình huống cần tham khảo ý kiến của người lớn.

Phù hợp các tiêu chuẩn

Tiêu chuẩn ISTE cho Giáo viên 1a, 1c, 2c, 3a, 3b, 3c, 4b, 5a, 5b, 6a, 6b, 6d, 7a

Tiêu chuẩn ISTE cho Học sinh 2016: 1c, 2b, 3d, 4d, 7a, 7b, 7c

Tiêu chuẩn học tập AASL: I.a.1, I.a.2, I.b.1, I.b.2, I.b.3, I.c.1, I.c.2, I.c.3, I.d.3, I.d.4, II.a.1, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, II.d.1, II.d.2, II.d.3, III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.b.2, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.b.2, IV.b.3, IV.d.2, V.a.2, V.a.3, V.c.1, V.c.3, V.d.1, V.d.2, V.d.3, VI.a.1, VI.a.2, VI.d.1, VI.d.3

Hãy tử tế khi dùng Internet

Từ vựng

Bullying (bắt nạt): Hành vi làm tổn thương có chủ ý và thường được lặp đi lặp lại. Người bị tấn công thường rất khó khăn trong việc bảo vệ chính họ.

Cyberbullying (bắt nạt trên mạng): Hành động bắt nạt xảy ra trên mạng hoặc thông qua các thiết bị điện tử

Harassment (quấy rối): Một thuật ngữ rộng hơn bắt nạt và xảy ra dưới nhiều hình thức – quấy rầy, làm phiền, lăng mạ, nhục mạ... – và có thể xảy ra cả trên không gian mạng

Conflict (xung đột): Một tranh luận hoặc bất đồng không nhất thiết phải lặp lại

Aggressor (kẻ tấn công): Người có hành động quấy rối hoặc dọa nạt; đôi khi được gọi là “kẻ bắt nạt”, chuyên gia phòng ngừa bắt nạt khuyên rằng không nên gọi ai đó như vậy

Target (mục tiêu/nạn nhân): Người bị dọa nạt hoặc trở thành nạn nhân

Bystander (người ngoài cuộc): Một nhân chứng chứng kiến sự quấy rối hoặc dọa nạt, người này biết những gì đang diễn ra nhưng không can thiệp

Upstander (người trong cuộc): Một nhân chứng chứng kiến sự quấy rối hoặc dọa nạt, người này hỗ trợ nạn nhân một cách kín kẽ hoặc công khai, đôi khi cố gắng ngăn chặn và/hoặc báo cáo sự cố mà họ đã chứng kiến

Amplify (cường điệu hoá): Gia tăng hoặc mở rộng sự tham gia hoặc tác động

Exclusion (cô lập): Một hình thức quấy nhiễu hoặc dọa nạt được sử dụng trên mạng và ngoài đời thực; thường được nhắc tới như là “sự cô lập xã hội”

Block (khoá/chặn): Một cách để chấm dứt tất cả các tương tác với người khác trên mạng, ngăn họ truy cập vào hồ sơ cá nhân, gửi tin nhắn hay xem các bài đăng (post) của bạn... mà không cần thông báo cho họ biết (không phải là hành động lý tưởng trong các tình huống bắt nạt mà ở đó nạn nhân muốn biết kẻ tấn công sẽ nói gì hoặc khi hành động dọa nạt đã kết thúc

Mute (lặng tiếng/tắt thông báo): Nhẹ nhàng hơn khoá (block), lặng tiếng là một cách ngăn người khác thấy bài đăng (post) hay bình luận của một người khác trong trang chính trên truyền thông xã hội của bạn khi truyền thông đó gây phiền hà – mà không cho người đó thấy hoặc bị ngắt khỏi nội dung chính (không tác dụng khi bị bắt nạt)

Anonymous (nặc danh): Một người ẩn danh hoặc vô danh – đôi khi trên mạng bạn không biết tên hoặc định danh của người này

Trolling (hành động chơi khăm nhằm chọc phá người khác): Đăng bài hoặc bình luận ác ý, xúc phạm và khiêu khích có chủ ý trên mạng

Report abuse (báo cáo lạm dụng): Dùng các công cụ hoặc hệ thống trực tuyến của dịch vụ mạng xã hội để báo cáo sự quấy rối, dọa nạt, đe dọa và các nội dung độc hại khác vi phạm điều khoản sử dụng hoặc tiêu chuẩn cộng đồng của dịch vụ đó

Caption (chú thích): Đoạn văn bản đi kèm với một hình ảnh để diễn giải thông tin có gì trong bức hình đó

Context (bối cảnh): Thông tin bổ sung quanh bức hình đó hoặc các thông tin khác giúp chúng ta hiểu thêm về những gì chúng ta đang xem. Bối cảnh có thể bao gồm các thông tin như địa điểm chụp hình, thời gian đoạn văn bản được gửi đi, tình huống người gửi đang gặp phải...

Từ người ngoài cuộc thành người trong cuộc

Học sinh luyện tập nhận diện bốn vai trò của hành vi bắt nạt (người doạ nạt, mục tiêu bị doạ nạt, người ngoài cuộc, người trong cuộc) và sẽ phải làm gì nếu họ là người ngoài cuộc hoặc là một mục tiêu bị bắt nạt.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Xác định các tình huống có quấy rối hoặc bắt nạt trên mạng.
Đánh giá thế nào là một người ngoài cuộc hoặc trong cuộc trực tuyến.
- ✓ Học cách phản ứng cụ thể khi bị bắt nạt.
- ✓ Biết cách hành xử nếu bạn bị quấy rối.

Hãy trao đổi

Tại sao sự tử tế lại quan trọng?

Điều quan trọng nhắc nhở chúng ta là đằng sau mỗi tên đăng nhập (username) và hình đại diện (avatar) là một con người thật với cảm xúc thật và chúng ta nên đối xử với họ như chúng ta muốn được đối xử. Khi hành vi bắt nạt hoặc hành vi gây tổn thương có chủ ý xảy ra, trong hầu hết các trường hợp có bốn kiểu người liên quan.

- Có kẻ tấn công hoặc người có hành vi bắt nạt.
- Có người bị bắt nạt – nạn nhân.
- Có các nhân chứng chứng kiến những gì đang diễn ra, thường gọi là người ngoài cuộc
- Có các nhân chứng chứng kiến những gì đang diễn ra và người này cố gắng can thiệp tích cực, thường gọi là người trong cuộc.

Nếu chính bạn thấy nạn nhân của hành vi bắt nạt hoặc hành vi tồi tệ khác trên mạng, dưới đây là một số việc bạn nên làm:

Nếu tôi là nạn nhân, tôi có thể...

- Không phản ứng
- Khoá người đó
- Báo cáo họ - thông báo cho cha mẹ, giáo viên, người thân, hoặc ai đó mà bạn tin tưởng và sử dụng các công cụ báo cáo trong ứng dụng hoặc dịch vụ để báo cáo các bài viết, bình luận hoặc hình ảnh quấy rối

Nếu bạn thấy mình là người ngoài cuộc khi chứng kiến hành vi quấy rối hoặc bắt nạt, bạn có thể can thiệp và báo cáo hành vi xấu đó. Đôi khi người ngoài cuộc sẽ không cố ngăn chặn hành vi doạ nạt hoặc giúp đỡ nạn nhân, nhưng nếu bạn tham gia bạn sẽ trở thành người trong cuộc. Bạn có thể chọn là người trong cuộc bằng cách không tham gia hỗ trợ hành vi gây tổn thương có chủ ý và ủng hộ sự tử tế, tích cực. Sự tích cực thường tồn tại lâu trong môi trường mạng. Nó góp phần hạn chế tiêu cực lan rộng, ngăn chặn sự độc ác và độc hại.

Nếu tôi là người ngoài cuộc, tôi có thể trở thành người trong cuộc bằng cách...

- Tìm cách trở thành người tử tế hoặc hỗ trợ nạn nhân
- Gọi tên hành vi gây tổn thương có chủ ý thông qua bình luận hoặc hồi đáp (nhớ là chỉ gọi tên hành vi chứ không nêu tên người), nếu bạn cảm thấy thoải mái với việc đó và cho rằng mình an toàn khi làm điều đó
- Quyết định không hỗ trợ kẻ tấn công bằng việc phát tán hành vi doạ nạt hoặc làm cho nó trầm trọng thêm bằng việc chia sẻ bài viết hoặc bình luận ác ý trên mạng

- Tạo một nhóm bạn để tạo ra “chùm việc tử tế” – đăng tải nhiều bình luận tử tế về người bị tấn công (nhưng không có gì ác ý với kẻ tấn công, bởi vì bạn đang làm gương, không xúc phạm người khác)
- Báo cáo sự quấy rối. Báo cho ai đó có thể trợ giúp, như cha mẹ, giáo viên hoặc giám thị ở trường.

Hãy trao đổi

Tài liệu cần có:

- Tài liệu phát tay: “Từ người ngoài cuộc thành người trong cuộc”

Đáp án “Từ người ngoài cuộc thành người trong cuộc”:

Cảnh 1: B, U, B (bởi vì không trợ giúp tình huống đó), U, U

Cảnh 2: U, B, U, U

Cảnh 3: U, U, B, B, U

Cảnh 4: Câu trả lời là của chính bạn

Bài học

---

1. Đọc các tình huống và phân loại các câu phản ứng

Sau khi thảo luận vai trò, phát tài liệu và cho học sinh 15 phút để đọc ba tình huống và phân loại mỗi phản ứng. Nếu có thời gian, cho cả lớp tạo ra tình huống thứ tư.

2. Thảo luận các đáp án

Trước khi hoặc cuối phần thảo luận, hỏi xem liệu học sinh có thể cho biết tại sao chúng ta cần có người trong cuộc ở trường và trên mạng.

3. Thảo luận các phản hồi khó phân loại

Nếu có thời gian, hỏi học sinh xem liệu có phản hồi nào khó phân loại hay không và tại sao. Hãy thảo luận về vấn đề này.

Dù ủng hộ ai đó, báo cáo cái gì đó gây tổn thương, hoặc lờ đi cái gì đó để nó không bị phân tán xa hơn, bạn có nhiều chiến lược khác nhau để lựa chọn bảo vệ tình huống đó. Với một chút tử tế thôi, bất kỳ ai cũng có thể tạo ra khác biệt lớn trong bề ngược tình huống xấu.

Từ người ngoài cuộc thành người trong cuộc

Đến đây bạn đã biết một người ngoài cuộc có thể sử dụng năng lực của mình để biến cái xấu thành tốt và có thể là người trong cuộc bằng cách trợ giúp người khác thoát khỏi bị bắt nạt. Dưới đây là ba tình huống được dùng làm ví dụ bắt nạt hoặc quấy rối trên mạng. Nếu muốn, bạn hãy giả định ra tình huống thứ tư xảy ra với người quen của mình, đưa ra các phản ứng của cả người trong và ngoài cuộc. Trong mỗi tình huống trên đã bao gồm các phản ứng. Hãy đọc và xác định xem đó là phản ứng của người trong cuộc hay ngoài cuộc, và hãy viết “B” cho người ngoài cuộc, “U” cho người trong cuộc vào ô trống kế bên câu trả lời. Nếu có thời gian, cho cả lớp thảo luận các đáp án khó phân loại và giải thích tại sao.

Tình huống 1

Một người bạn đánh rơi điện thoại bên cạnh vòi nước uống ở sân bóng đá. Ai đó nhặt được điện thoại và gửi một tin nhắn nói xấu về một học sinh khác đến rất nhiều người trong đội bóng của cô ấy, sau đó đặt điện thoại trở lại vị trí cũ. Học sinh bị tấn công nói với bạn của bạn rằng cô ấy là một người chẳng ra gì vì đã gửi tin nhắn đó, mặc dù cô ấy không phải là người gửi đi. Không ai biết ai là người đã gửi tin nhắn đó đi. Bạn...

- Bạn thấy buồn cho bạn mình nhưng không làm gì cả vì không ai biết ai làm điều xấu xa đó với cô ấy.
- Đi kiểm người bị tấn công và hỏi xem học có sao không và liệu có cần bạn giúp đỡ.
- Phát tán bi kịch này bằng cách chia sẻ tin nhắn ác ý kia với nhiều bạn khác.
- Và bạn của bạn đề nghị mọi người trong đội bóng đăng những lời khen ngợi về người bị tấn công.
- Và bạn của bạn đã báo cáo nặc danh sự việc này đến thầy hiệu trưởng, cho họ thấy rằng mọi người cần nói về bảo mật điện thoại và khoá điện thoại của họ.

Tình huống 2

Giáo viên của bạn đã tạo ra một trang viết trực tuyến (blog) về nghệ thuật ngôn ngữ cho lớp, để cả lớp có thể viết, biên tập hoặc đăng các bình luận. Ngày hôm sau giáo viên nghỉ ốm và giáo viên dạy thay không để ý thấy rằng có điều không ổn đã xảy ra với trang blog của lớp – ai đó đã có bình luận ác ý về một học sinh trong lớp. Bạn...

- Đáp lại về các bình luận trên bằng cách nói “Cái này thật là không hay” và “Mình là bạn của ....., và điều này hoàn toàn không đúng.”
- Lờ đi đến khi giáo viên của bạn trở lại lớp.
- Đề nghị các học sinh khác viết các bình luận tích cực và lời khen về học sinh bị tấn công.
- Báo với giáo viên dạy thay rằng hành vi tấn công ác ý đang diễn ra trên blog của lớp và họ muốn thông báo cho giáo viên của lớp biết.

Tình huống 3

Có một trò chơi trên mạng mà rất nhiều bạn của bạn tham gia. Thông thường mọi người hay chat với nhau về những gì đang diễn ra trong trò chơi. Đôi khi mọi người cũng hay nói tục, mặc dù cũng chỉ là ganh đua trong game giữa bạn bè, chứ không có ý xấu. Nhưng lần này, một người chơi bắt đầu nói rất tục tĩu về một trong những người chơi và không ngừng lại. Họ còn tiếp tục chủ đề này đến nay hôm sau. Bạn...

- Gọi cho bạn của mình và nói với họ rằng bạn không thích điều này chút nào và hỏi họ xem hai người nên làm gì.
- Kêu gọi mọi người bạn biết và đang chơi cùng bạn (nhớ là cho bạn của bạn biết bạn đang làm điều này) để xem liệu bạn có thể nhận được sự đồng ý của mọi người đã đến lúc phải chấm dứt sự tục tĩu.
- Quyết định chờ đợi và xem liệu người kia có dừng lại và có thể làm việc gì đó.
- Bỏ đi và không tham gia trò chơi nữa.
- Tìm kiếm các quy tắc cộng đồng của trò chơi đó và nếu không cho phép hành vi bất nạt, báo cáo hành vi tục tĩu thông qua hệ thống báo cáo của trò chơi

---

Tình huống 4

Cả lớp cùng giả lập tạo ra một tình huống trong đời thực, dựa trên một tình huống mà bạn đã từng nghe thấy, đưa ra các đáp án của người trong và ngoài cuộc để cho thấy bạn biết mình đang nói về cái gì!

Lựa chọn của người trong cuộc

Học sinh thường muốn giúp người bị tấn công thoát ra khỏi tình thế đó, nhưng lại không biết phải làm gì. Hoạt động này sẽ giúp học sinh hiểu rằng họ có nhiều lựa chọn, kèm theo các ví dụ và cho học sinh cơ hội tạo ra các phản ứng tích cực.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Hiểu rằng họ có thể chọn là người trong cuộc.
- ✓ Biết rằng có nhiều cách can thiệp và là một người trong cuộc trong một tình huống cụ thể.
- ✓ Chọn cách phản ứng với nhiều lựa chọn khác nhau mà bạn thấy an toàn và phù hợp.
- ✓ Tự tạo ra các phản ứng với các tình huống giả lập cụ thể.

Hãy trao đổi

Khi bạn bắt gặp ai đó ác ý với người khác trên mạng – làm cho họ bị bẽ mặt hoặc bị cách ly, chọc quê họ, không tôn trọng họ, làm tổn thương họ... – bạn luôn có nhiều lựa chọn. Trước tiên, bạn có thể chọn là người trong cuộc thay vì là người ngoài cuộc bằng cách giúp đỡ nạn nhân. Thứ hai, nếu bạn chọn là một người trong cuộc, bạn có nhiều lựa chọn nên có hành động gì.

Điều quan trọng nhất là người bị tấn công được lắng nghe khi họ buồn phiền – và biết rằng có ai đó đang quan tâm đến họ. Việc này sẽ rất hữu ích với họ.

Đến đây, không phải ai cũng sẵn sàng công khai đứng ra bảo vệ ai đó, dù là trên mạng hay trong căng-tin của nhà trường. Nếu bạn đã quyết định làm vậy, thì hãy làm đi. Bạn có thể...

- Nêu ra hành vi ác ý (không phải người gây ra), nói rằng việc này thật không hay.
- Nói điều gì đó tốt đẹp về nạn nhân qua bài đăng hoặc trong bình luận.
- Kêu gọi bạn bè nói những điều tốt đẹp về nạn nhân.
- Ngoài đời, bạn có thể mời người đó nói chuyện với bạn ở sân trường hay trong căng-tin.

Nếu bạn thấy không thoải mái đứng ra trợ giúp công khai, cũng không sao. Bạn có thể trợ giúp nạn nhân một cách riêng tư. Bạn có thể...

- Bạn có thể nhắn tin động viên.
- Có thể động viên qua đăng bài, bình luận hay tin nhắn ẩn danh (nếu bạn dùng mạng xã hội cho phép bạn ẩn danh).
- Cho họ biết bạn luôn sẵn sàng nếu họ muốn nói chuyện với bạn sau giờ học.
- Thông qua nói chuyện riêng tư hay điện thoại, cho họ biết rằng hành vi ác ý đó là sai trái và hỏi xem họ có muốn nói chuyện về những gì đã xảy ra hay không.

Dù bạn là người trong cuộc, nhưng bạn luôn có các lựa chọn báo cáo công khai hoặc riêng tư. Điều này có nghĩa là báo cáo hành vi bắt nạt qua một website hoặc ứng dụng, hoặc có thể là báo cáo những gì đang diễn ra cho người lớn có thể tin cậy được.

Hoạt động

Tài liệu cần có:

- Tài liệu phát tay: “Từ người ngoài cuộc thành người trong cuộc”

- Đáp án “Từ người ngoài cuộc thành người trong cuộc”:

Cảnh 1: B, U, B (bởi vì không trợ giúp tình huống đó), U, U

Cảnh 2: U, B, U, U

Cảnh 3: U, U, B, B, U

Cảnh 4: Câu trả lời là của chính bạn

Bài học

Trong hoạt động này, bạn sẽ thử để biết một người trong cuộc là như thế nào, giả sử cả lớp quyết định trợ giúp nạn nhân.

1. Chia lớp thành các nhóm, mỗi nhóm 5 học sinh

Mỗi nhóm phân công một người đọc và một người ghi chép.

2. Các nhóm đọc và thảo luận cùng nhau các tình huống gây tổn thương

Có ba tình huống ở trang tiếp theo.

Trong khi các nhóm thảo luận, giáo viên chia bảng thành hai cột mỗi bên một tiêu đề là “Trợ giúp công khai” và “Trợ giúp kín”.

3. Các nhóm lựa chọn hoặc tạo ra hai loại phản hồi cho mỗi cột

Học sinh có thể làm việc trên các phản ứng mẫu trong mục “Hãy trao đổi”, hoặc tự sáng tạo ra.

4. Học sinh viết các lựa chọn của mình lên bảng và đọc cho cả lớp nghe

giáo viên có thể hỗ trợ lớp thảo luận dựa trên các lựa chọn của học sinh.

Chắc hẳn bạn đã nhiều lần thấy ai đó bị tổn thương hoặc bị quấy rối, bạn muốn giúp nhưng không biết phải làm sao. Đến đây bạn biết có nhiều cách để giúp đỡ nạn nhân – và có nhiều lựa chọn để trợ giúp họ miễn sao bạn thấy thoải mái. Bạn có năng lực trợ giúp người khác theo cách của bạn!

Lựa chọn của những người trong cuộc

Bây giờ chia lớp thành các nhóm, mỗi nhóm sẽ quyết định trở thành người ngoài cuộc như thế nào. Mỗi nhóm cử ra một người đọc và một người ghi chép (lên giấy ghi chép [note]). Một người trong nhóm sẽ đọc cho cả nhóm nghe sau đó cả nhóm sẽ thảo luận trong 5 phút mỗi tình huống và quyết định xem nhóm sẽ trợ giúp nạn nhân công khai và riêng tư như thế nào. Một thành viên trong nhóm sẽ ghi lại kết quả thảo luận và sau đó dán kết quả lên hai cột trên bảng. Để đưa ra quyết định, hãy dùng các ý tưởng cả lớp đã thảo luận hoặc tự đưa ra câu trả lời của bạn để trợ giúp nạn nhân. Làm các bước tương tự cho tình huống 2 và 3.

Lưu ý: Không chỉ có một cách duy nhất trợ giúp nạn nhân bởi mỗi người (cả nạn nhân và người ngoài cuộc) là khác nhau và mỗi tình huống cũng khác nhau. Chúng ta chỉ đang thử các giả định để trợ giúp với tư cách là người trong cuộc.

Tình huống 1

Một học sinh đăng tải video hát lại bài hát của một ca sĩ nổi tiếng. Các học sinh khác bắt đầu vào viết các bình luận ác ý dưới video đó. Bạn sẽ làm gì để trợ giúp bạn học sinh đã đăng tải video kia? Hãy suy nghĩ và đưa ra một vài ý kiến đã thảo luận trước đó hoặc cả nhóm sẽ đưa ra câu trả lời khác.

Tình huống 2

Một học sinh gửi cho một học sinh khác chụp màn hình bình luận của một người bạn và đưa cột tục tĩu về bình luận đó. Chụp màn hình này được đăng tải lại và lây lan rất nhanh trong trường học. Bạn sẽ làm gì để hỗ trợ học sinh có bình luận bị chụp lại và chia sẻ đi. Hãy suy nghĩ và đưa ra một vài ý kiến đã thảo luận trước đó hoặc cả nhóm sẽ đưa ra câu trả lời khác.

Tình huống 3

Bạn phát hiện ra một học sinh trong trường đã tạo một tài khoản mạng xã hội giả mạo lấy tên của một học sinh khác trong trường sau đó đăng tải hình ảnh và những lời nói tục tĩu về các học sinh, giáo viên khác và cả nhà trường. Bạn sẽ làm gì để hỗ trợ học sinh bị mạo danh? Hãy suy nghĩ và đưa ra một vài ý kiến đã thảo luận trước đó hoặc cả nhóm sẽ đưa ra câu trả lời khác.

... nhưng lựa lời mà nói cho vừa lòng nhau!

Ở hoạt động này, học sinh sẽ cùng nhau nhóm lại các bình luận tiêu cực để học cách chuyển các tương tác tiêu cực thành tích cực.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Thể hiện cảm xúc và quan điểm một cách tích cực và hiệu quả.
- ✓ Phản ứng trước cái tiêu cực có tính xây dựng và văn minh.

Hãy trao đổi

Biến tiêu cực thành tích cực

Trẻ em ở độ tuổi này tiếp xúc với đủ các loại nội dung trên mạng, trong đó có một số nội dung tiêu cực, dẫn đến thúc đẩy ứng xử kém văn minh.

- Bạn (hoặc người quen) đã thấy ai có hành xử tiêu cực trên mạng? Điều đó làm bạn cảm thấy thế nào?
- Bạn (hoặc người quen) đã từng trải nghiệm một hành động tử tế ngẫu nhiên trên mạng? Điều đó làm bạn cảm thấy thế nào?
- Chúng ta có thể làm gì đơn giản nhất để biến cái tiêu cực thành tích cực?

Chúng ta có thể phản ứng trước các cảm xúc tiêu cực mang tính xây dựng bằng cách chỉnh lại câu từ hay hiệu chỉnh lại các bình luận không thân thiện và hiểu được ngữ điệu của các nội dung tương tác trên mạng.

Hoạt động

Tài liệu cần có:

- Bảng hoặc màn chiếu
- Tài liệu phát tay: "...nhưng lựa lời mà nói cho vừa lòng nhau!"
- Giấy note hoặc các thiết bị điện tử cho học sinh

1. Đọc các bình luận

Tất cả chúng ta đang thấy các bình luận tiêu cực.

2. Viết lại các bình luận

Bây giờ chia cả lớp theo nhóm, mỗi nhóm 3 học sinh, các nhóm hãy thảo luận hai dạng phản ứng với các bình luận dưới đây:

- Làm sao bạn có thể đưa ra quan điểm tương tự nhưng vẫn mang tính xây dựng và tích cực?
- Nếu một học sinh trong lớp đưa ra bình luận tương tự như vậy, bạn sẽ phản hồi thế nào để người khác thấy cách nói chuyện của bạn mạng tính tích cực?

Ghi chú cho giáo viên:

Học sinh lớp bé hơn có thể cần được giáo viên làm mẫu khi viết lại một câu bình luận. Hãy cùng cả lớp soạn lại bình luận mang tính tích cực, sau đó để cho học sinh tự nghĩ nên viết thế nào.

3. Trình bày câu trả lời

Bây giờ mỗi nhóm sẽ trình bày cách trả lời của mình cho cả hai tình huống.

Bài học

Phản ứng với tiêu cực bằng thái độ tích cực có thể làm cho cuộc trò chuyện trở nên vui vẻ và thú vị - còn hơn là cố gắng xoá dấu vết bằng những bình luận hằn học.

... nhưng lựa lời mà nói cho vừa lòng nhau!

Hãy đọc các bình luận dưới đây. Sau khi đọc mỗi bình luận, hãy thảo luận:

1. Làm sao bạn có thể đưa ra quan điểm tương tự nhưng mang tính xây dựng và tích cực?

2. Nếu một học sinh trong lớp đưa ra bình luận tương tự như vậy, bạn sẽ phản hồi thế nào để người khác thấy cách nói chuyện của bạn mang tính tích cực?

Hãy dùng khoảng trống bên dưới mỗi bình luận để viết câu trả lời của bạn.

LoL Rob là thằng duy nhất của lớp không đi cắm trại cuối tuần này.

Ngày mai tất cả mọi người mặc màu hồng hết nhé, nhưng tuyệt đối đừng cho nhỏ Lilly biết nha.

Xin lỗi nhé, mình không nghĩ cậu có thể tới tiệc sinh nhật của mình. Chắc nó quá tốn kém với cậu.

Mình không có ý xúc phạm nhưng chữ viết của cậu quá kinh làm mình xấu hổ, nên cậu chuyển qua nhóm khác đi.

Mặc ói quá – ai đã nói cho cô ta biết cô ta có thể hát?

Cậu chỉ có thể gia nhập nhóm của tụi này nếu cung cấp thông tin đăng nhập vào tài khoản của cậu.

Tớ là người duy nhất nghĩ Shanna trông giống như một con Xì trum (Smurf)?

Người khôn nói tiếng dịu dàng, dễ nghe

Học sinh diễn giải cảm xúc sau mỗi đoạn tin nhắn để luyện tư duy tích cực và tránh hiểu lầm, xung đột trong quá trình nói chuyện với nhau trên mạng.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Đưa ra các quyết định đúng khi chọn giao tiếp như thế nào và nói chuyện gì – và có nên nói chuyện tiếp hay không.
- ✓ Xác định các tình huống chúng ta nên đợi để nói chuyện trực tiếp với bạn thay vì nhắn tin với họ ngay lập tức.

Hãy trao đổi

Rất dễ gây hiểu lầm

Người trẻ thường giao tiếp qua nhiều phương thức khác nhau, nhưng nội dung gửi qua tin nhắn có thể bị hiểu khác so với nói chuyện trực tiếp hoặc qua điện thoại.

Bạn đã bao giờ bị hiểu lầm qua tin nhắn chưa? Ví dụ, bạn gửi một tin nhắn trêu đùa nhưng bạn của bạn lại nghĩ là bạn đang nghiêm túc – hoặc ác ý?

Bạn đã bao giờ hiểu lầm ai qua tin nhắn hoặc chat? Bạn đã làm gì để giải thích nội dung trao đổi của mình? Bạn sẽ làm gì khác đi?

Hoạt động

Tài liệu cần có:

- Một đoạn tin nhắn mẫu trình chiếu lên màn hình hoặc viết lên bảng

1. Rà soát lại các tin nhắn

Hãy xem các tin nhắn dưới đây. Có thể các em học sinh sẽ có nhiều tin nhắn khác hay để làm ví dụ, giáo viên hãy chiếu lên màn hình hoặc viết lên bảng.

- “Ồi hay quá”
- “Thế nào cũng được”
- “Tao phát vì mày”
- “GỌI CHO TÔI NGAY”
- “Kk tuyệt”

2. Đọc to cho cả lớp nghe

Bây giờ, hãy cho một vài học sinh đọc mỗi tin nhắn với ngữ điệu khác nhau 😞 😐 😊)

Bạn thấy thế nào? Nghe vậy mọi người sẽ hiểu thế nào? Làm sao người gửi có thể làm cho người nghe hiểu được đúng ý của mình?

Bài học

Thật khó để biết mỗi người cảm nhận thế nào khi nghe bạn đọc tin nhắn ấy. Hãy nhớ chọn hình thức giao tiếp phù hợp cho bạn ở những lần kế tiếp – và không quá chú tâm vào những gì người khác nói về bạn trên mạng. Nếu bạn không chắc người khác muốn nói gì, hãy trao đổi trực tiếp hoặc qua điện thoại với họ.

Nói đi đôi với làm

Thảo luận chủ đề trẻ em cũng có thể làm gương cho người lớn.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Phản chiếu ứng xử trên mạng của người lớn.
- ✓ Cân nhắc xem ứng xử của người lớn có thể làm mẫu cho ứng xử của trẻ em.

Hãy trao đổi

Người lớn có thể dạy trẻ em những gì – và trẻ em có thể dạy người lớn những gì!

Việc dạy về lòng nhân ái là rất quan trọng. Nhưng việc làm mẫu các bài học về lòng nhân ái cũng quan trọng không kém. Có rất nhiều ví dụ cho thấy bắt nạt và quấy rối không chỉ diễn ra đối với trẻ em. Hãy nghĩ xem người lớn cư xử với nhau như thế nào trên mạng, báo chí hoặc khi có ùn tắc giao thông.

Chúng ta đã nói nhiều về việc phải tử tế với bạn bè trên mạng và ngoài đời. Bạn đã bao giờ thấy người lớn cư xử tệ với nhau chưa? Bạn đã bao giờ thấy người lớn dọa nạt nhau chưa? (Nhớ là chúng ta không cần nêu đích danh ai đó – chúng ta chỉ nói về hành vi của họ thôi nhé.)

Bạn có cho rằng thế hệ của các bạn có thể tạo dựng môi trường internet nhân từ và tích cực hơn những môi trường mà một số người lớn đã tạo ra cho chính họ? (Có rất nhiều người lớn nghĩ rằng các bạn có thể làm tốt và tốt hơn thế rất nhiều.)

Bạn có cho rằng một số bạn trẻ bắt đầu có hành vi dọa nạt hay có những bình luận ác ý bởi vì họ thấy người lớn quanh họ hoặc thông qua các tin tức trên mạng đang làm vậy? Bạn đồng ý với tất cả các ý kiến ở trên. Hãy cho một vài ví dụ. Bạn sẽ làm gì khác đi – Bạn sẽ làm gương để người lớn noi theo?

Ghi chú cho giáo viên:

Để thảo luận sâu hơn nội dung này, giáo viên có thể tạo ra một “Chiến dịch Tử tế” ngay trong trường của mình! Trước mỗi giờ học, học sinh hãy viết và lan toả một thông điệp tới các học sinh khác bằng những lời nói tích cực và lưu ý học sinh có thể là những đội quân tiên phong lan toả điều tích cực cả trên mạng và ngoài đời thực. Giáo viên có thể duy trì việc này trong cả tuần!

Bài học

Việc bạn ứng xử với bạn mình như thế nào trên mạng có tác động to lớn đến thế giới số mà thế hệ của bạn đang cố gắng tạo dựng – đấy là còn chưa kể ngoài đời thực.

Ngôn từ có thể thay đổi một tấm hình như thế nào

Ghi chú cho giáo viên:

Bài học này sẽ là nền tảng cho học sinh tiểu học thông qua việc học sinh nắm bắt được các lời diễn giải đơn giản về các cá nhân nào đó. Hoạt động này cũng sẽ đề cập đến các khái niệm và câu hỏi về đọc hiểu truyền thông:

- Biết rằng tất cả các loại truyền thông được xây dựng – tạo ra bởi con người thông qua các lựa chọn như đề cập đến cái gì và trình bày như thế nào.
- Thường xuyên đặt câu hỏi “Ai làm ra nội dung này và tại sao?”
- Thường xuyên phản ánh trên truyền thông mà chúng ta tạo ra bằng cách hỏi: “Thông điệp này có thể ảnh hưởng đến người khác như thế nào?”

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Học được rằng chúng ta tạo ra ý nghĩa của thông điệp thông qua việc kết hợp hình ảnh với từ ngữ.
- ✓ Hiểu rằng một lời diễn giải có thể thay đổi suy nghĩ của chúng ta về ý nghĩa hay nội dung của một bức hình đang đề cập tới.
- ✓ Cảm nhận được sức mạnh của những chữ bạn viết ra, đặc biệt là khi kết hợp với hình ảnh bạn đăng lên mạng.
- ✓ Hiểu thế nào là một người tạo ra nội dung truyền thông có trách nhiệm.
- ✓ Tạo dựng thói quen hỏi, “Ai làm ra nội dung này và tại sao?”

Hãy trao đổi

Ngôn từ có thể thay đổi một tấm hình như thế nào?!

Hình ảnh kết hợp với ngôn từ là một phương cách giao tiếp rất hiệu quả. Hãy tưởng tượng khi đưa tin ảnh về một ngôi nhà đang cháy. Một dòng chữ hiện ra “Ngôi nhà đã cháy rụi hoàn toàn, nhưng tất cả đã thoát ra an toàn, kể cả thú cưng.” Nghe thì có vẻ buồn phiền đúng không? Nhưng nếu dòng chữ hiện ra là, “Lính cứu hoả cho cháy ngôi nhà trống để luyện tập sử dụng các phương tiện cứu hoả mới.” Bạn vẫn đang xem hình ảnh ngôi nhà đang cháy, nhưng bạn biết điều gì đang diễn ra. Bạn còn cảm thấy an toàn thay vì sợ hãi.

Hoạt động

Tài liệu cần có:

- Xem trang tiếp theo

Chia lớp thành các nhóm nhỏ. Không cho học sinh biết bạn đang phát ra 2 bản khác nhau, Một nửa số nhóm sẽ nhận được tài liệu hình ảnh Thể thao với tiêu đề tích cực và một nửa số nhóm với tiêu đề tiêu cực.

1. Hình ảnh và ngôn từ

Hãy nhìn vào bức hình. Cả nhóm hãy cùng nhau miêu tả người trong hình. Bạn nghĩ người này là ai? Bạn nghĩ mình muốn chơi với người này hoặc làm bạn chung nhóm với người này không? Tại sao hoặc tại sao không?

Các nhóm sẽ nhanh chóng nhận ra sự khác biệt trong lời diễn giải. Cho các nhóm giơ tấm hình lên để nhận ra khác biệt.

Cuối cùng, thảo luận nhanh: Điều này cho thấy sức mạnh của ngôn từ như thế nào trong việc định hình quan điểm của chúng ta.

Tài liệu cần có:

- Tài liệu phát tay: “Hình ảnh thể thao”
- Tài liệu phát tay: “Ngôn từ có thể thay đổi một tấm hình như thế nào”
- Các hình ảnh của giáo viên trong trường với các hoạt động thường ngày. Khoảng 2-3 tuần trước khi hoạt động này diễn ra, bạn có thể thu thập một vài hình ảnh hoặc giao cho học viên làm việc này nhưng không tiết lộ thu thập hình để làm gì cho hoạt động này (các hình ảnh phải được nhân vật cho phép).
- Có thể thu thập hình ảnh từ tạp chí, báo nếu không có sẵn hình.
- (Tuỳ chọn) lấy hình của từng học sinh trong lớp

2. Vẫn chưa chắc chắn?

Hãy xem thêm các ví dụ (**ở trang 84**) về **Ngôn từ có thể thay đổi một tấm hình như thế nào**.

Bạn cảm thấy thế nào khi thấy một tấm hình kèm theo một tiêu đề có nội dung tiêu cực. Nhìn hoặc nghe thấy các bình luận tiêu cực sẽ không làm tổn thương ai trong hình cả. Nhưng nó có thể làm cho người xem tấm hình đó cảm thấy không thoải mái.

Khi bạn nhận được tin nhắn hoặc hình ảnh, bạn sẽ làm gì? Bạn luôn có các lựa chọn. Bạn có thể...

- Chọn cách không chia sẻ hình ảnh đó cho bất kỳ ai, hoặc...
- Nói với người gửi rằng bạn không muốn nhận hình ảnh vốn có thể làm tổn thương bất kỳ ai, hoặc...
- Trợ giúp người trong hình bằng cách báo cho họ biết rằng bạn biết điều đó là không đúng sự thật, hoặc...
- Tất cả các đáp án trên.

Bạn cũng có thể gửi đi tin nhắn tích cực. Không phải là câu trả lời – mà chỉ là tin nhắn tích cực của bạn. Thấy hoặc nghe các tin nhắn tích cực sẽ hữu ích cho người trong hình và có thể làm cho người khác cảm thấy an tâm và đăng tin nhắn tích cực của chính họ.

3. Ai đó trong trường chúng ta

Chọn một trong các bức hình của giáo viên trong trường hoặc hình của học sinh.

Luyện tập cách tạo ra các tiêu đề với nội dung khác nhau. Trước tiên hãy tạo ra nội dung để làm cho người trong hình thấy hạnh phúc và tự hào. Bạn có thể tạo ra được bao nhiêu tiêu đề?

Bây giờ chúng ta cùng bàn luận về các tiêu đề hài hước. Có sự khác biệt giữa việc viết ra điều gây cười cho chính bạn với gây cười cho người trong hình? Có sự khác biệt giữa một chuyện cười nhân từ và hài hước cho mọi người với một chuyện cười chỉ làm một vài người vui và chỉ “mắc cười” cho vài người?

Hãy viết một vài tiêu đề theo nội dung mà chúng ta đã thảo luận, sau đó cả lớp hãy cùng chọn một tiêu đề cho mỗi tấm hình thể hiện được vừa vui vẻ vừa tử tế - không gây tổn thương cho người trong hình.

Tiếp tục tập luyện nội dung này bằng cách lấy hình ảnh của những người khác trong trường hoặc sưu tầm. Bạn có ý nào hay hơn để nói về điều tử tế qua việc nhìn vào các tiêu đề mà các bạn trong lớp đã viết?

4. Tạo ra một chùm ảnh của mọi người trong lớp và viết lên đó một tiêu đề

Bài học

Lời diễn giải có thể làm ta thay đổi suy nghĩ – và cảm nhận – về một tấm hình và các thông điệp chúng ta đang tạo ra. Hãy bình tĩnh suy nghĩ thật kỹ trước khi đăng tải một tấm hình kèm theo một bình phẩm, để cân nhắc xem bài đăng của chúng ta sẽ làm cho người khác cảm thấy thế nào. Và trước khi chấp nhận bài đăng hình ảnh và tiêu đề của người khác, hãy tự đặt câu hỏi, “Ai làm ra nội dung này và tại sao?”

Mở rộng

Hãy thử trò này. Phát các hình ảnh với ô trống. Cho học sinh suy nghĩ và điền vào đó nội dung để thành một câu chuyện. So sánh nội dung của các em. Tất cả có cùng nội dung hay nhiều nội dung khác nhau? Tại sao lại không giống nhau? Bài tập này cho ta thấy điều gì khi ta dùng ngôn từ để diễn giải nội dung mà hình ảnh muốn “nói” tới?

Hình ảnh thể thao

Tuyệt vời

Khoe mẽ

Tuyệt vời

Khoe mẽ

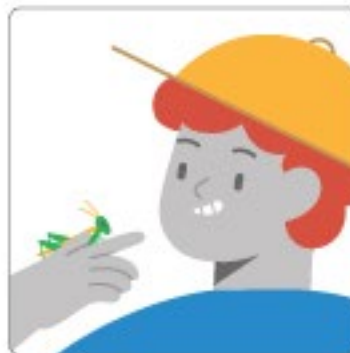
Trò chơi: Vương quốc tốt bụng

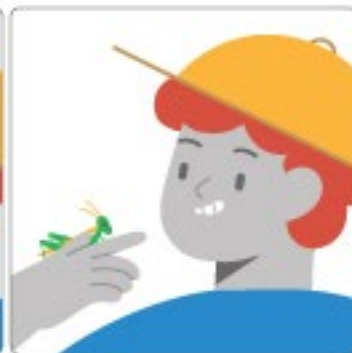
Tác phẩm nghệ thuật
đạt giải nhất.

Một mớ hỗn loạn.

Tôi đã khám phá ra một
loài côn trùng mới
trên trái đất!

Mnm Bữa tối!

Tuyệt vời

Lóng ngóng – thậm chí
chẳng đúng chút nào!

Nhà khoa học trẻ nhất
thế giới!

Một sách. #đáng thương

Cuối cùng mình cũng
có điện thoại!

Lấy được cái điện thoại cũ
chết tiệt của mẹ.

Mình cắt tóc và hiến tặng
cho bệnh nhân ung thư.

QUÁ TỆ. CẮT TÓC.
TỆ NHẤT TỪ TRƯỚC TỚI NAY!

Trò chơi: Vương quốc tốt bụng

Tất cả các rung cảm có tính lây lan, cho dù là tốt hay xấu. Tại một vùng nắng nhất của thị trấn, những kẻ tấn công đang chạy rối loạn, phát tán tiêu cực đi khắp nơi. Khoá và báo cáo những kẻ tấn công để ngăn chúng xâm chiếm và đối xử tử tế với các nhà du hành trong thế giới lạ (Internaut) để khôi phục bản chất hoà bình của vương quốc này.

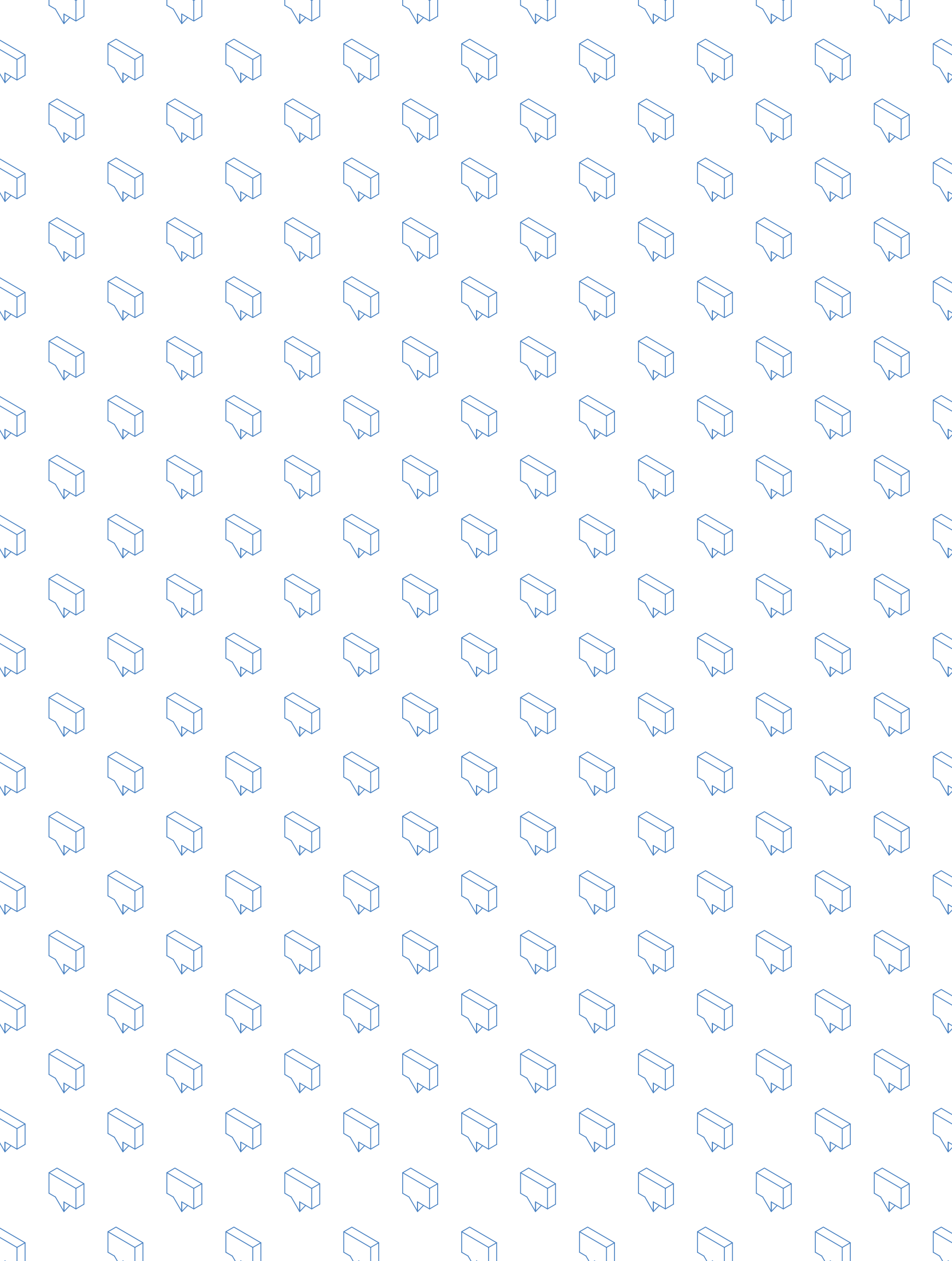
Hãy mở trình duyệt trên máy tính hoặc thiết bị di động (ví dụ máy tính bảng) và truy cập vào trang web: g.co/Kind-Kingdom.

Các chủ đề thảo luận

Hãy cho học sinh chơi trò Vương quốc tốt bụng và dùng các câu hỏi dưới đây để tiếp tục thảo luận về các bài học rút ra từ trong chơi này. Hầu hết học sinh đều chơi cá nhân (solo), nhưng bạn có thể cho học sinh bắt cặp để chơi cùng nhau. Việc này có tác dụng với các em học sinh lớp bé hơn.

- Cảnh nào trong trò chơi làm bạn nhớ nhất và tại sao?
- Mô tả thời điểm bạn hành động để lan toả sự tử tế tới người khác trên mạng.
- Khi nào chúng ta nên chặn (block) ai đó trên mạng?
- Khi nào chúng ta báo cáo hành vi của ai đó?
- Theo bạn tại sao nhân vật trong Vương quốc tốt bụng lại bị gọi là kẻ xâm lược? Mô tả tính cách của nhân vật này và hành động của họ ảnh hưởng đến trò chơi này như thế nào?
- Chơi Vương quốc Tốt bụng có làm thay đổi cách bạn ứng xử với người khác? Nếu có, thì hư thế nào?

Khi có nghi ngờ, Hãy nói ra

Xác định và khuyến khích hành vi dững cảm trên Internet

Tổng quan bài học

Hoạt động 1: **Khi nào cần trợ giúp**

Hoạt động 2: **Báo cáo online**

Hoạt động 3: **Thế nào là dững cảm?**

Chủ đề

Điều quan trọng là học sinh hiểu rằng họ không bị cô đơn/đơn độc khi thấy các nội dung trên mạng làm cho họ thấy không thoải mái – đặc biệt là nếu họ hoặc ai đó có thể bị tổn thương. Học sinh khi đó không nên ngần ngại tìm sự trợ giúp của người mà các em tin tưởng. Học sinh cũng cần biết rằng có nhiều cách thể hiện sự dững cảm của mình, từ việc nói ra cho ai đó biết ngoài đời thực đến việc dùng các công cụ báo cáo trên mạng.

Mục tiêu cho sinh viên

- ✓ Hiểu các tình huống cần đến trợ giúp hoặc nói ra cho người lớn biết.
- ✓ Cân nhắc các lựa chọn thể hiện sự dững cảm và hiểu tại sao cần trao đổi với người lớn.

Phù hợp các tiêu chuẩn

Tiêu chuẩn ISTE cho Giáo viên 1c, 2c, 3a, 3b, 3c, 4b, 5a, 5b, 6a, 6b, 6d, 7a

Tiêu chuẩn ISTE cho Học sinh 2016: 1c, 2b, 3d, 4d, 6a, 7a, 7b, 7c

Tiêu chuẩn học tập AASL: I.a.1, I.b.1, I.b.2, I.c.1, I.c.2, I.c.3, I.d.3, I.d.4, II.a.1, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, II.d.1, II.d.2, II.d.3, III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.a.2, IV.b.3, V.a.2, V.a.3, V.c.1, V.c.3, V.d.1, V.d.2, V.d.3, VI.a.1, VI.a.2, VI.a.3, VI.d.1, VI.d.3

Khi có nghi ngờ, Hãy nói ra

Từ vựng

Courageous (dũng cảm): Dũng cảm; không sợ hãi, bởi vì con người ta càng trở nên dũng cảm khi sợ sệt hoặc lo lắng nhưng sẽ có hành động tích cực

Compromised account (tài khoản bị chiếm đoạt): Một tài khoản trên mạng bị đánh cắp bởi ai đó vì vậy bạn không thể kiểm soát được nữa.

Student Agency (trung tâm tư vấn học sinh): Một cơ quan lập ra để đại diện cho tiếng nói của học sinh, có khả năng hành động hoặc tạo ra sự thay đổi; bao gồm bảo vệ và đấu tranh vì học sinh; là một phần thiết yếu của quyền công dân.

Trust (tín nhiệm): Niềm tin vững chắc vào cái gì hoặc ai đó là đáng tin cậy, thật thà và có năng lực

Khi nào cần trợ giúp

Một trong những lời khuyên luôn xuất hiện trong các bài học là: Nếu học sinh vấp phải điều gì đó làm cho các em cảm thấy không thoải mái hoặc tồi tệ, hãy mạnh dạn báo cáo sự việc – hãy can đảm và nói chuyện với ai đó mà các em tin tưởng và có thể giúp các em, bao gồm giáo viên, hiệu trưởng hay cha mẹ. Học sinh có thể chọn một trong các bài học, nhưng hãy nhớ đây là thảo luận trên lớp với nguyên tắc “Khi có nghi ngờ, hãy nói ra.” Dưới đây, bạn sẽ thấy một loạt các tình huống khi thảo luận sẽ giúp ích cho học sinh rất nhiều.

Lưu ý cho giáo viên:

1. Trẻ em được dạy là không được “ngồi lê đôi mách” qua rất nhiều thế hệ, điều này đã được coi là chuẩn mực xã hội và các chuyên gia phòng ngừa bắt nạt đã rất nỗ lực để hỗ trợ trẻ em hiểu được sự khác nhau giữa “kể chuyện của mình” và nhận được trợ giúp. Giúp học sinh hiểu rằng tìm kiếm sự trợ giúp khi những điều gây tổn thương xảy ra trên mạng không phải là “ngồi lê đôi mách”; đó chính là giúp chính họ hoặc những người bạn khi bị tổn thương.

2. Thúc đẩy giao tiếp cởi mở trong lớp và nhắc nhở học sinh rằng giáo viên luôn có mặt để hỗ trợ học sinh, các hội đoàn của các em và các báo cáo phù hợp.

3. Trong phần thảo luận dưới đây, bất kể khi nào học sinh chia sẻ về khoảng thời gian các em tìm kiếm sự trợ giúp của người lớn, hãy nhớ rằng ngữ giọng của cuộc nói chuyện làm sao cho các em thấy thoải mái, đừng cảm đưa ra hành động, nhất là khi nói trước các bạn trong lớp.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Nhận thấy rằng tìm kiếm trợ giúp cho mình hoặc người khác là dấu hiệu của sức mạnh.
- ✓ Cùng nhau thể hiện suy nghĩ của mình về các tình huống mà ở đó việc nói ra sẽ hữu ích thật sự.

Hãy trao đổi

Dưới đây là một loạt các tình huống bạn có thể gặp phải trên mạng. Có thể chúng ta đi qua tất cả các tình huống ấy bởi vì tôi hy vọng các em sẽ giơ tay khi thấy mình đã trải qua một trong các tình huống trên, em đã làm gì để vượt qua và chúng ta có thể cùng nhau thảo luận.

Bài học

Chủ đề thảo luận

Tìm kiếm sự trợ giúp khi bạn không biết chắc phải làm gì là một hành động dũng cảm, nhưng dường như không phải lúc nào cũng đúng như vậy. Nếu điều đó là để giúp bạn hoặc ai đó hàn gắn thứ bị tổn thương hoặc ngăn chặn điều nguy hại xảy ra, tất cả đều được coi là thông minh và dũng cảm.

1. Đọc thầm các tình huống. Vừa đọc vừa nghĩ xem đã có khi nào bạn gặp phải một trong các tình huống đó hay chưa, bạn có muốn tìm kiếm trợ giúp của người lớn chưa.

- Bạn có cảm giác rằng tài khoản của bạn đã bị đánh cắp. (Thảo luận: Bạn có thể làm gì để mật khẩu tài khoản của mạnh hơn?)
- Bạn cần trợ giúp để nhớ lại mật khẩu.
- Bạn không chắc liệu đó có phải là hình thức lừa đảo qua mạng hay không hoặc nghĩ rằng có thể bạn đã bị mắc lừa. (Thảo luận: Dấu hiệu báo động là gì?)
- Ai đó đang cố trao đổi điều gì đó với bạn qua mạng và điều này làm bạn cảm thấy không thoải mái.
- Bạn nhận được một tin nhắn hoặc bình luận rùng rợn từ một người lạ. (Thảo luận: Điều gì làm cho thứ gì đó rùng rợn?)
- Bạn muốn thảo luận thứ gì đó mà ai đó đã nói trên mạng rất hay ho hoặc rất ác ý.
- Bạn đang lo lắng có thể mình đã chia sẻ thứ gì đó trên mạng mà mình không nên chia sẻ.
- Chỉ nói cho chúng tôi biết nếu bạn cảm thấy thực sự thoải mái khi chia sẻ bạn đã làm gì với nó, nếu không thì thôi.
- Bạn thấy một người bạn cùng lớp làm tổn thương người khác trên mạng.
- Bạn thấy người nào đó đe dọa sẽ đánh người khác hoặc làm tổn hại ai đó.
- Ai đó đăng tải một hồ sơ (profile) giả của một học sinh khác.
- Bạn đang lo lắng cho một học sinh khác bởi họ đã đăng tải hoặc nhắn tin cái gì đó. (Thảo luận: Đôi khi thật khó khi phải làm buồn phiền bạn bè, nhưng sự an toàn của họ là quan trọng hơn nhiều phải không?)

2. Hãy giơ tay để cho biết nếu bạn muốn cho chúng tôi biết bạn đã làm (không làm) gì và tại sao. Nếu ai đã chọn một trong các tình huống trên, hãy thử hỏi một vài em có tình huống khác và hãy chia sẻ tình huống ấy.

3. Hãy cùng nhau thảo luận các tình huống ấy.

Lưu ý cho giáo viên:

Tổ chức một diễn đàn/phiên thảo luận trong trường cho học sinh trong quận/huyện) có thể sẽ là cách làm hiệu quả để xây dựng mạng lưới học sinh nhằm thảo luận về chủ đề này. Nếu trong trường đã có các nhà tư vấn cho các nhóm hội học sinh như vậy, hãy cùng chuyên gia tư vấn thảo luận qua các tình huống ấy và chia sẻ kinh nghiệm vượt qua trong các tình huống như vậy với các em học sinh lớp bé hơn.

Báo cáo online

Hãy dùng một thiết bị phù hợp để hướng dẫn cách báo cáo nội dung không phù hợp trên các ứng dụng, cả lớp cùng nhau xem xét cá loại nội dung, thiết bị và hãy quyết định xem có báo cáo không, sau đó thảo luận xem lý do tại sao và tại sao không.

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Biết các công cụ online báo cáo lạm dụng
- ✓ Cân nhắc khi nào nên sử dụng chúng
- ✓ Nói ra được tại sao và khi nào báo cáo lạm dụng

Hãy trao đổi

Khi sự ác ý và nội dung không phù hợp hiện ra trên mạng, người ta có nhiều lựa chọn để hành động. Trong hoạt động cuối cùng chúng ta sẽ nói về một thứ quan trọng nhất: nói ra cho người bạn tin tưởng biết. Một lựa chọn khác là báo cáo qua ứng dụng hoặc nhà cung cấp dịch vụ, điều này sẽ làm cho nội dung bị xóa. Điều quan trọng là bạn phải quen với việc sử dụng các công cụ báo cáo trực tuyến.

Học sinh cần có thói quen chụp lại màn hình nội dung các cuộc trò chuyện hoặc hoạt động gây hại, đáng ngờ trước khi dùng công cụ khóa/chặn (block) và báo cáo (làm bằng chứng vì có thể nội dung đó sẽ không truy cập được nữa). Việc làm này đảm bảo rằng người lớn có thể thấy nội dung đó và giúp giải quyết tình huống tốt hơn.

Hoạt động

Tài liệu cần có:

- Tài liệu phát tay: "Báo cáo online đi nào!"

1. Tìm hiểu xem làm cách nào để báo cáo vấn đề

Hãy tập hợp càng nhiều thiết bị càng tốt. Nếu chỉ có vài thiết bị, hãy chia lớp ra thành các nhóm. Hãy tìm kiếm các công cụ trong ít nhất 3 tài khoản liên quan đến nhà trường để báo cáo các hành vi hoặc nội dung không phù hợp. (Nếu cả lớp chỉ có một thiết bị hoặc một máy tính, hãy cho các nhóm lần lượt sử dụng máy tính trong một thời gian nhất định.)

2. Đi qua các tình huống

Cả lớp cùng xem qua các tình huống trong tài liệu phát tay.

3. Bạn có báo cáo không?

Lần lượt đề nghị học sinh giơ tay nếu có báo cáo nội dung; tiếp theo đề nghị học sinh giơ tay khi không báo cáo nội dung.

4. Nếu vậy, tại sao?

Hỏi một học sinh có báo cáo nội dung chia sẻ cho cả lớp biết tại sao; và tương tự hỏi một học sinh không báo cáo giải thích lý do tại sao không.

Chú ý: Một tình huống/câu hỏi có thể có nhiều hơn một câu trả lời. Giáo viên nhắc cho cả lớp biết trước khi các em thảo luận.

Bài học

Hầu hết các ứng dụng hoặc dịch vụ đều có các công cụ báo cáo và/hoặc khoá các nội dung không phù hợp, nó có thể giúp người có liên quan, cộng đồng và bản thân nền tảng đó nếu chúng ta sử dụng các công cụ ấy. Trước khi khoá hay báo cáo nội dung không phù hợp, hãy nhớ chụp lại màn hình nội dung đó để làm bằng chứng.

Báo cáo trực tuyến (online)

Đọc mỗi tình huống dưới đây và giơ tay cho biết nếu bạn muốn báo cáo trên ứng dụng hoặc dịch vụ mà bạn thấy nội dung đó. Chuẩn bị câu trả lời để giải thích tại sao bạn lại báo cáo hoặc không báo cáo, đồng thời giải thích tại sao bạn chọn phương án đó, sau đó cả lớp cùng thảo luận các câu trả lời.

Ghi chú: Mọi người cần biết rằng không khi nào có câu trả lời duy nhất, chính vì vậy việc trao đổi là cần thiết. Học sinh không nên cảm thấy buồn vì câu trả lời của mình. Ngay cả người lớn cũng không phải lúc nào cũng biết báo cáo ở đâu hoặc như thế nào.

Tình huống 1

Một học sinh đăng tải hình ảnh của một nhóm trên tài khoản công khai và bạn thấy hình của mình quá tệ. Bạn có báo cáo tấm hình đó không? Bạn phản ứng như thế nào?

Tình huống 2

Ai đó tạo một tài khoản dùng tên, hình ảnh của một học sinh mà bạn biết. Họ đã làm biến dạng tấm hình và vẽ râu cùng nét mặt gớm ghiếc, biến tấm hình thành trò cười. Bạn có báo cáo tài khoản đó không?

Tình huống 3

Ai đó đăng rất nhiều bình luận ác ý về một học sinh trong trường mà không dùng tên của họ, nhưng bạn có cảm giác bạn biết người đó là ai. Bạn có báo cáo các bình luận đó không?

Tình huống 4

Một học sinh tạo tài khoản mang tên trường và sau đó đăng tải nhiều hình của các học sinh với bình luận rằng mọi người đã nghe về chuyện đó. Một số bình luận rất khiếm nhã về các học sinh; một số bình luận khen ngợi. Bạn báo cáo các bình luận khiếm nhã, toàn bộ tài khoản hay cả hai?

Tình huống 5

Một đêm, bạn bất chợt thấy một học sinh đã đăng tải bình luận rằng họ sẽ đánh nhau với một học sinh khác trong giờ ăn trưa vào ngày mai. Bạn có báo cáo bình luận đó trên mạng hay không? Bạn có báo cho giáo viên hoặc thầy Hiệu trưởng vào sáng hôm sau hay không? Hoặc cả hai?

Tình huống 6

Bạn đang xem một đoạn phim hoạt hình và đột nhiên có nội dung ghê rợn không phù hợp cho trẻ em và làm cho bạn cảm thấy không thoải mái. Bạn có báo cáo hay không?

Tình huống 7

Bạn đang chơi game trực tuyến với bạn bè và ai đó bắt đầu chat với bạn, những người cùng chơi với bạn không hề biết người này là ai. Họ cũng không có gì ác ý hay mất lịch sự nhưng bạn không hề biết người đó là ai. Bạn sẽ lờ người đó đi hay báo cáo người này?

Thế nào là dũng cảm?

Học sinh hãy nêu tên của một bạn mà họ cho rằng đã có hành động dũng cảm. Khi thảo luận kỹ hơn về các lựa chọn của học sinh, giáo viên sẽ hỏi học sinh để biết ý tưởng về lòng dũng cảm bắt nguồn từ đâu.

Ghi chú cho giáo viên:

Chúng ta đều biết rằng suy nghĩ của mọi người bị ảnh hưởng bởi truyền thông. Do đó để giúp học sinh gia tăng hiểu biết về việc này, việc “Nói ra” là rất hữu ích – cùng nhau nói ra suy nghĩ của mình về điều xảy ra như thế nào. Dưới đây là một vài điều quan trọng cần ghi nhớ:

- Ý kiến của chúng ta được định hình bởi mọi thứ chúng ta nhìn, nghe và đọc.
- Chúng ta diễn giải những gì mình thấy qua lăng kính trải nghiệm của chính chúng ta, do đó chúng ta có thể hiểu rất khác nhau từ cùng một nội dung truyền thông.
- Chúng ta học từ hình ảnh nhiều như (đôi khi nhiều hơn) từ ngôn từ.
- Thông hiểu truyền thông giúp chúng ta không bị rập khuôn, làm cho chúng ta hiểu biết về các loại hình (thách thức) – đặc biệt là sự lặp lại. Ví dụ, nếu tất cả các anh hùng chúng ta thấy đều là nam giới, chúng ta có thể nghĩ rằng đàn ông thường có xu hướng trở thành anh hùng – mặc dù không ai nói rằng phụ nữ thì không thể là anh hùng (thiếu thông tin là thứ mà chúng ta cần chú ý một cách cẩn trọng).

Mục tiêu cho học sinh

- ✓ Nghĩ đến thế nào là dũng cảm, bao gồm cả thế nào là dũng cảm trên mạng.
- ✓ Xác định các nguồn ý tưởng về thế nào là dũng cảm.
- ✓ Luyện thói quen hỏi: “Họ còn chưa đề cập cái gì?”

Hãy trao đổi

Khi nghĩ đến hành động dũng cảm, bạn có nghĩ đến các siêu anh hùng trong phim? Hay những người lính cứu hỏa? Đó là những ví dụ điển hình, nhưng điều quan trọng cần nhớ là chúng ta cũng có thể là những người dũng cảm.

Học sinh cần có thói quen chụp lại màn hình nội dung các cuộc trò chuyện hoặc hoạt động gây hại, đáng ngờ trước khi dùng công cụ khoá/chặn (block) và báo cáo (làm bằng chứng vì có thể nội dung đó sẽ không truy cập được nữa). Việc làm này đảm bảo rằng người lớn có thể thấy nội dung đó và giúp giải quyết tình huống tốt hơn.

Hoạt động

Tài liệu cần có:

- Một tờ giấy và đồ văn phòng phẩm để học sinh có thể viết được
- Viết ra một danh sách để mọi người cùng xem được
- 3 tờ giấy dán cỡ lớn với chữ in đậm để học sinh có thể đọc được từ xa, mỗi mục một cái:
“Một nhân vật trong truyền thông” (không phải người thật);
“Một người mà tôi biết rõ”;
“Một người tôi biết sơ qua” (lich sử hoặc tin tức)

Trước khi bắt đầu, dán giấy với nội dung trên lên các góc lớp.

1. Hôm nay chúng ta sẽ nói về hành động dũng cảm

Lấy một tờ giấy, hãy viết tên (hoặc hành động nếu bạn không biết tên) của ai đó – một người thật, hoàn toàn không hư cấu – đã có hành động mà bạn cho là dũng cảm. Bạn không cho ai biết mình đã viết gì nhé.

2. Nghĩ về một ai đó là dễ hay khó?

Hãy đứng lên nếu bạn cho rằng việc đó là dễ. Nếu là khó, tại sao bạn lại nghĩ vậy? Chúng ta có nói thường xuyên hoặc nói nhiều về sự dũng cảm? Bạn thường nghe nói có người có hành động dũng cảm ở đâu?

3. Tiết lộ lớn

Bây giờ hãy cho mọi người biết người hoặc nhân vật bạn chọn và hãy dán vào một trong ba loại ở ba góc kia.

Nào cùng trao đổi nhé. Có bao nhiêu nhân vật bạn chọn từ nhân vật trong truyền thông, kể cả người thực việc thực bạn nghe được từ truyền thông (sách hoặc phim). Điều đó cho thấy suy nghĩ của bạn bắt nguồn từ đâu khi nghĩ tới hành động dũng cảm?

Truyền thông cần kiếm tiền, có nghĩa là họ cần rất nhiều người trong chúng ta chú ý đến họ. Họ đưa đến cho chúng ta những kiểu hành động dũng cảm mang tích phim kịch. Vì thế chúng ta thấy rất nhiều siêu anh hùng, người giải cứu và những người lính. Đó có thể là những ví dụ hay, nhưng nó không cho ta thấy toàn bộ câu chuyện, đúng không? Chúng ta nhớ là luôn đặt câu hỏi, “Họ còn chưa đề cập cái gì?”

Còn ví dụ nào khác về lòng dũng cảm? Bạn còn học được ở đâu thể nào là dũng cảm?

4. Tiết lộ thêm

Bây giờ học sinh sẽ thảo luận theo nhóm về các lựa chọn của mình: Cái gì tạo nên một người dũng cảm? Có gì khác biệt giữa những điều dũng cảm mà một người thật làm với những hành động dũng cảm của các nhân vật của truyền thông, - nếu có, khác biệt đó là gì?

Sau một vài phút thảo luận, cả lớp cùng thảo luận và viết kết quả lên bảng.

Hãy suy nghĩ đến những điều dưới đây:

- Có ai nghĩ đến một người đã có hành động cứu người khác khỏi bị thương tích thân thể? (Giơ tay nếu câu trả lời của học sinh là “Có” với mỗi câu hỏi.)
- Có ai nghĩ đến một người đã đứng lên bảo vệ đó đang bị bắt nạt? Hầu hết mọi người cho rằng khi cứu ai đó khỏi bị thương, người cứu lại bị thương, thì đó là dũng cảm.
- Còn khi cứu giúp ai đó thoát khỏi bị tổn thương về tinh thần – hoặc tử tế, hết lòng giúp đỡ họ khi họ bị tổn thương? Đó có được coi là dũng cảm hay không?

Giơ tay và cho cả lớp biết nếu bạn biết ai đó có hành động dũng cảm theo cách khác – hoặc nếu bạn nghĩ đến một hình thức khác thể hiện lòng dũng cảm.

Tuỳ chọn: Chia lớp ra làm 3 nhóm, nhưng hãy chia theo gợi ý sau:

- a) Một nhóm nữ
- b) Một nhóm nam
- c) Một nhóm gồm cả (không phân biệt là) nam và nữ

Khi nghĩ đến từ “dũng cảm”, bạn nghĩ đến một người đàn ông hay một cậu bé? Một người phụ nữ hay bé gái? Hành động dũng cảm của phụ nữ/trẻ em gái trông như thế nào? Có khác với hành động dũng cảm của nam giới/bé trai hay không? Tại sao bạn lại nghĩ vậy?

5. Thảo luận điều gì đem đến sự dũng cảm

Hãy nhìn kỹ danh sách các hành động dũng cảm bạn đã tạo ra. Thảo luận:

- Bạn có thể tưởng tượng mình có thể thực hiện được hành động nào trong số đó?
- Bạn có thể nghĩ đến một tình huống mà ở đó sự tử tế được coi là dũng cảm?
- Trên mạng (hoặc trên điện thoại) thì sao – bạn có thể nghĩ đến những cách có thể dũng cảm trên mạng?

Bài học

Dũng cảm là chấp nhận rủi ro để giúp đỡ người khác – dưới nhiều hình thức khác nhau. Truyền thông có thể hình thành cách nghĩ của bạn về những thứ được coi là hành động dũng cảm, nhưng truyền thông không thể hiện hết tất cả các khả năng. Vì thế rất hữu ích khi đặt câu hỏi, “Họ còn chưa đề cập cái gì?” Khi chúng ta lên mạng, chúng ta cũng cần nghĩ về những rủi ro có thể có để giúp người khác không bị tổn thương cảm xúc, tâm lý. Tất cả chúng ta đều có thể hành động để trở nên dũng cảm.

